

**МІНІСТЕРСТВО СВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

ФІНАНСИ

Практикум

Чернівці - 2020

Рецензенти:

Шапошніков К.С. – доктор економічних наук, професор, директор Причорноморського науково-дослідного інституту економіки та інновацій

Зибарева О.В. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності ЧНУ імені Юрія Федьковича

Фінанси: [навч. практикум] / Укл.: к.е.н., доцент О.М. Грубляк, к.е.н., доцент А.В. Жаворонок, к.е.н., доцент А.О. Вікнянська. Чернівці, 2020. 120 с.

Навчальний практикум відповідає освітньо-професійній програмі підготовки бакалавра з галузі знань 07 «Управління і адміністрування» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». В ньому представлені силабус дисципліни «Фінанси», наведені завдання для роботи під час семінарських та практичних занять, у тому числі питання для підготовки до занять, завдання для самостійної роботи.

Розраховано на студентів закладів вищої освіти, викладачів, працівників фінансових органів і установ, читачів, які мають намір підвищити рівень своїх знань в галузі фінансів.

УДК 336(075.8)

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
СИЛАБУС	5
ТЕМА 1. ФІНАНСИ ТА ФІНАНСОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ	12
ТЕМА 2. ПОДАТКИ. ПОДАТКОВА СИСТЕМА	25
ТЕМА 3. БЮДЖЕТ. БЮДЖЕТНА СИСТЕМА	33
ТЕМА 4. БЮДЖЕТНИЙ ДЕФЦИТ ТА ДЕРЖАВНИЙ КРЕДИТ	41
ТЕМА 5. МІСЦЕВІ ФІНАНСИ. БЮДЖЕТНИЙ ФЕДЕРАЛІЗМ І ФІНАНСОВЕ ВИРІВНЮВАННЯ ..	54
ТЕМА 6. ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНІ ФОНДИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ	58
ТЕМА 7. ФІНАНСИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	62
ТЕМА 8. ФІНАНСИ ДОМОГОСПОДАРСТВ	70
ТЕМА 9. СТРАХУВАННЯ І СТРАХОВИЙ РИНОК	75
ТЕМА 10. ФІНАНСОВИЙ РИНОК	80
ТЕМА 11. МІЖНАРОДНІ ФІНАНСИ	92
ТЕМА 12. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ	96
ТЕМА 13. ФІНАНСИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	101
КРИПТОГРАМИ ДЛЯ РОЗВ'ЯЗКУ	108

ПЕРЕДМОВА

Трансформація ринкових відносин в Україні супроводжується суттєвими змінами фінансової системи, зростанням ролі фінансів та фінансової політики в соціально-економічному розвитку країни. В сучасних умовах наша держава переживає значні труднощі. Стан економіки характеризується суперечливими кризовими явищами, промисловість і сільське господарство розвиваються повільними темпами, не зменшується зовнішній борг.

За таких умов постійно виникають питання про те, як стабілізувати економічну ситуацію, якими методами досягти нормалізації фінансового становища країни і підприємств. Велику надію у вирішенні цих проблем суспільство покладає на кваліфікованих фахівців, підготовку і перепідготовку яких здійснюють вищі навчальні заклади.

Засвоєння теоретичних засад фінансової науки і підготовка фахівців у вищому навчальному закладі має свої особливості. Одна з основних – зв'язок з життям, врахування і розуміння конкретних завдань, які виникають на практиці. Фахівці цієї галузі повинні добре знати сутність і функції фінансів, розбиратися в особливостях формування, розподілу і використання фінансових ресурсів у державі, регіонах, на підприємствах, в організаціях. Саме з метою кращого оволодіння матеріалом дисципліни «Фінанси» було розроблено навчальний практикум з фінансів.

Метою дисципліни є вивчення сукупності фінансових відносин, які виражають розподіл та перерозподіл вартості валового внутрішнього продукту як на макро- так і на мікрорівні. Знання дисципліни дасть змогу опанувати сучасну теорію і практику фінансової політики держави, основи розбудови фінансової системи ринкового зразка.

Практикум розроблено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра з галузі знань 07 «Управління і адміністрування» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» з використанням нових законодавчих і нормативно-правових документів, що регулюють фінансові відносини різних фінансових інститутів.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Факультет фінансів, підприємництва та обліку
Кафедра публічних, корпоративних фінансів та фінансового посередництва

СИЛАБУС
навчальної дисципліни

Фінанси

(назва навчальної дисципліни)

обов'язкова

(вказати: обов'язкова / вибіркова)

Освітньо-професійна програма: «Публічні, корпоративні фінанси та фінансове посередництво»,
(назва програми)

Спеціальність: 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(вказати: код, назва)

Галузь знань: 07 «Управління та адміністрування»
(вказати: шифр, назва)

Рівень вищої освіти: перший бакалаврський
(вказати: перший бакалаврський/другий магістерський)

факультет фінансів, підприємництва та обліку
(назва факультету, на якому здійснюється підготовка фахівців за вказаною ОПП)

Мова навчання українська
(вказати: на якій мові читається дисципліна)

Розробник: Грубляк Оксана Михайлівна, доцент кафедри публічних, корпоративних фінансів та фінансового посередництва, к.е.н.
(П.І.Б. авторів, посада, науковий ступінь, вчене звання)

Профайл викладача (-ів) http://ffpo.chnu.edu.ua/?page_id=391

Контактний тел. 52-31-53

E-mail: o.grublyak@chnu.edu.ua

Сторінка курсу в Moodle <https://moodle.chnu.edu.ua/course/view.php?id=413>

Консультації Онлайн-консультації: понеділок з 13.00 до 14.00.
Очні консультації: вівторок з 13.00 до 14.00.

1. Анотація дисципліни (призначення навчальної дисципліни).

Формування ринкових відносин в Україні супроводжується змінами у фінансовій системі держави, зростанням ролі та розгалуження функцій фінансів. Створюються і починають діяти нові фінансові інститути (інституційні інвестори, небанківські фінансово-кредитні інститути депозитарні установи, фондові біржі та ін.). Все більш високої кваліфікації спеціалістів вимагає менеджмент державних фінансів, діяльності комерційних банків, розвитку підприємницької діяльності, проведення операцій в сфері зовнішньоекономічних відносин. Потребує обґрунтованих рішень і управління фінансовими ресурсами домогосподарств, оскільки виникає багато альтернативних напрямів їх інвестування.

Всі ці зміни є основою того, що поглиблене вивчення дисципліни «Фінанси» стало основою фінансових знань фахівців, які приймають управлінські рішення у сфері фінансів. Разом з тим, фінансова система кожної країни є унікальною, помітно відрізняється від систем інших держав. Це пояснюється багатьма причинами: відмінностями в державному регулюванні фінансової діяльності, зрілістю ринкових структур, можливістю залучення іноземних інвестицій, процесом формування та використання фінансів місцевого самоврядування та ін. Тому слід створити правові і нормативні основи нової господарської системи, забезпечити нормальне функціонування економіки, оздоровлення фінансової системи, скорочення бюджетного дефіциту та державного боргу. Виконання цих завдань нерозривно пов'язане з перебудовою фінансової системи держави та при активній участі важливої економічної категорії – фінансів.

2. Мета навчальної дисципліни:

Метою вивчення дисципліни «Фінанси» є формування у студентів теоретичних та практичних знань щодо фінансових відносин, які виражають розподіл та перерозподіл вартості валового внутрішнього продукту; наукового розуміння сутності, змісту і ролі фінансів у господарській практиці; оволодіння принципами і методами ефективного управління державними фінансами в умовах розвитку ринкових відносин.

3. Пререквізити.

«Фінанси» є обов'язковою дисципліною циклу дисциплін професійної підготовки та викладається студентам 2 року навчання в 4 семестрі загальним обсягом 150 годин (5 кредитів). Дисципліна «Фінанси» базується на основі знань отриманих здобувачами вищої освіти з таких дисциплін як «Економічна теорія», «Мікроекономіка», «Макроекономіка», «Гроші і кредит» та передують вивченню дисциплін «Бюджетна система», «Податкова система», «Фінанси підприємств».

4. Результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми «Публічні, корпоративні фінанси та фінансове посередництво» студенти після засвоєння навчальної дисципліни «Фінанси» мають продемонструвати такі результати навчання:

знати:

- теоретичні основи та принципи фінансової науки;
- особливості функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структуру;
- механізм функціонування державних фінансів, у т.ч. бюджетної та податкової систем, фінансів суб'єктів господарювання, фінансів домогосподарств, фінансових ринків, банківської системи та страхування;
- методичний інструментарій діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у т.ч. бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування);
- законодавство у сфері монетарного, фіскального регулювання та регулювання фінансового ринку;
- принципи, методи та інструменти державного та ринкового регулювання діяльності в сфері фінансів, банківської справи та страхування;

вміти:

- проводити дослідження складових фінансових систем на відповідному рівні;
- визначати особливості функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структури;
- діагностувати стан фінансових систем (державні фінанси, у тому числі бюджетна та

податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування);

- здійснювати пошук, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

5. Опис навчальної дисципліни

5.1. Загальна інформація

Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість		Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	2	5	5	150	30	-	30	-	71	9	Екзамен
Заочна	2	5	5	150	6	-	6	-	138	-	Екзамен

5.2. Дидактична карта навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма						Заочна форма						
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
		л	п	ла б	інд	с.р.		л	п	ла б	інд	с.р.	
Теми лекційних занять	Змістовий модуль I. Основи фінансової системи												
Тема 1. Фінанси та фінансова система України	9	2	2	-	-	5	10	1	-	-	-	9	
Тема 2. Податки. Податкова система	14	4	4	-	1	5	12	1	2	-	-	9	
Тема 3. Бюджет. Бюджетна система	10	2	2	-	1	5	11	1	1	-	-	9	
Тема 4. Бюджетний дефіцит та державний кредит	10	2	2	-	1	5	9	-	-	-	-	9	
Тема 5. Місцеві фінанси. Бюджетний федералізм і фінансове вирівнювання	10	2	2	-	1	5	11	1	1	-	-	9	
Тема 6. Загальнодержавні фонди соціального страхування	10	2	2	-	1	5	9	-	-	-	-	9	
Тема 7. Фінанси суб'єктів господарювання	9	2	2	-	-	5	10	-	-	-	-	10	
Разом за ЗМ I	72	16	16	-	5	35	72	4	4	-	-	64	
Теми лекційних занять	Змістовий модуль II. Основи функціонування фінансового ринку												
Тема 8. Фінанси домогосподарств	13	2	2	-	1	8	14	1	1	-	-	12	
Тема 9. Страхування. Страховий ринок	13	2	2	-	1	8	12	-	-	-	-	12	
Тема 10. Фінансовий ринок	15	4	4	-	-	7	14	1	1	-	-	12	
Тема 11. Міжнародні фінанси	11	2	2	-	-	7	12	-	-	-	-	12	
Тема 12. Фінансова безпека держави	13	2	2	-	1	8	13	-	-	-	-	13	
Тема 13. Фінанси Європейського Союзу	13	2	2	-	1	8	13	-	-	-	-	13	

Разом за змістовним модулем IV	78	14	14	-	4	46	78	2	2	-	-	74
Усього годин	150	30	30	-	9	76	150	6	6	-	-	138

5.3. Зміст завдань для самостійної роботи

Самостійна робота студентів складається з обов'язкових і вибіркових завдань.

Обов'язкова робота студентів:

- опрацювання лекційного матеріалу;
- виконання самостійних і індивідуальних робіт;

Вибіркова робота студентів:

- опрацювання додаткового теоретичного матеріалу;
- виконання ситуаційних завдань.

№ з/п	Назва теми
1	Тема 1. Фінанси та фінансова система України
2	Тема 2. Податки. Податкова система
3	Тема 3. Бюджет. Бюджетна система
4	Тема 4. Бюджетний дефіцит та державний кредит
5	Тема 5. Місцеві фінанси. Бюджетний федералізм і фінансове вирівнювання
6	Тема 6. Загальнодержавні фонди соціального страхування
7	Тема 7. Фінанси суб'єктів господарювання
8	Тема 8. Фінанси домогосподарств
9	Тема 9. Страхування. Страховий ринок
10	Тема 10. Фінансовий ринок
11	Тема 11. Міжнародні фінанси
12	Тема 12. Фінансова безпека держави
13	Тема 13. Фінанси Європейського Союзу

6. Система контролю та оцінювання

Види та форми контролю

Формами поточного контролю є усна чи письмова відповідь студента, тестування, есе, реферат, творча робота, практична робота та ін.

Формою підсумкового контролю є екзамен.

Засоби оцінювання:

Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання можуть бути:

- контрольна робота;
- тестування;
- проекти;
- реферати;
- есе;
- розрахункові роботи;
- презентації результатів виконаних завдань;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- контрольні роботи;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
	Оцінка (бали)	Пояснення за розширеною шкалою
Відмінно	A (90-100)	відмінно
Добре	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре
Задовільно	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
Незадовільно	FX (35-49)	(незадовільно)

		з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим повторним курсом

**Розподіл балів, які отримують студенти
Вид підсумкового контролю: екзамен**

Поточне тестування та самостійна робота													Екзамен	Сума		
Змістовий модуль 1							МКР	Змістовий модуль 2							МКР	
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7		T8	T9	T10	T11	T12	T13			
3	3	3	3	3	3	3	4	3	3	3	3	3	3	4	40	100

**Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів
під час проведення підсумкового контролю**

В кінці вивчення дисципліни «Фінанси» здобувачі згідно із навчальним планом складають екзамен. Він проводиться в усній або письмовій формах. Екзаменаційний білет включає 3 теоретичні питання, три тестові завдання. Результати екзамену з дисципліни «Фінанси» оцінюються за 40-бальною шкалою.

На оцінювання впливають такі моменти:

- рівень опанування основних проблемних питань відповідно до програми дисципліни та до завдань екзаменаційних білетів;
- знання студентом ключових термінів і категорій;
- вміння вирішувати ситуаційні завдання та робити висновок;
- ступінь ознайомлення із основною та додатковою науковою літературою відповідно до програми дисципліни;
- вміння пов'язати теоретичні положення з практикою;
- здатність студента відстоювати власні погляди;
- вміння логічно у відведений час викласти основні положення запропонованих в заліковому завданні питань і зробити відповідні висновки і узагальнення.

40-36 балів ставиться у випадках, коли студент має систематичні та глибокі знання навчального матеріалу, вміє без помилок виконувати практичні завдання, передбачені програмою дисципліни, засвоїв основу та ознайомився з додатковою літературою, викладає матеріал у логічній послідовності, робить узагальнення і висновки, наводить практичні приклади у контексті тематичного теоретичного матеріалу.

35-33 бали ставиться, якщо студент повністю засвоїв навчальний матеріал, знає основну літературу, вміє виконувати практичні завдання, викладає матеріал у логічній послідовності, робить певні узагальнення і висновки, але не наводить практичних прикладів у контексті тематичного теоретичного матеріалу або допускається незначних помилок у формулюванні термінів, категорій, розв'язанні практичних завдань.

32-30 бали ставиться, якщо студент повністю засвоїв навчальний матеріал, знає основну літературу, вміє виконувати практичні завдання, викладає матеріал у логічній послідовності, але не вміє робити певні узагальнення і висновки, не наводить практичних прикладів у контексті тематичного теоретичного матеріалу або допускається незначних помилок у формулюванні термінів, категорій, розв'язанні практичних завдань.

29-27 ставиться у випадках, коли студент засвоїв матеріал не у повному обсязі, дає неповні відповіді на поставлені теоретичне запитання, допустився грубих помилок у розв'язанні практичного завдання.

26-20 ставиться у випадках, коли студент засвоїв матеріал не у повному обсязі, дає неповні відповіді на поставлені теоретичне запитання, не вміє чітко узагальнити опрацьований матеріал, допустився грубих помилок у розв'язанні практичного завдання.

19-14 ставиться студенту, який не засвоїв навчальний матеріал, дає неправильні відповіді на більшість поставлених теоретичних запитань, не неправильно виконує розрахунки та розв'язувати практичні завдання.

13-0 ставиться студенту, який не засвоїв навчальний матеріал, дає неправильні відповіді на

поставлені теоретичні запитання, не вміє виконувати розрахунки та розв'язувати практичні завдання.

7. Рекомендована література

7.1. Базова (основна)

1. Конституція України: станом на 1 верес. 2016 р. / Верховна Рада України. Харків : *Право*, 2016. 82 с.
2. Бюджетний кодекс України : Закон України від 8 липня 2010 р. № 2456-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 50-51. Ст. 572.
3. Про Державний бюджет України на 2019 рік: Закон України від 23 листопада 2018 р. № 2629-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2629-19>.
4. Про Державний бюджет України на 2018 рік: Закон України від 13 грудня 2017 р. № 2246-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2246-19>.
5. Про Державний бюджет України на 2017 рік: Закон України від 21 грудня 2016 р. № 1801-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1801-19>.
6. Про Державний бюджет України на 2016 рік: Закон України від 25 грудня 2015 р. № 928-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/928-19>.
7. Про Державний бюджет України на 2015 рік: Закон України від 28 грудня 2014 р. № 80-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80-19>.
8. Про Державний бюджет України на 2014 рік: Закон України від 16 січня 2014 року № 719-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/719-18>.
9. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 08 липня 2010 р. №2464-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>.
10. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23 вересня 1999 р. № 1105-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14>.
11. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 9 липня 2003 р. №1058-IV. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>.
12. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України від 9 липня 2003 року № 1057-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15>.
13. Азаренкова Г.М., Борисенко І.І. Фінанси: практикум: навч. посібник. Київ : Знання, 2008. 279 с.
14. Базилевич В.Д., Баластрик Л.О. Державні фінанси: навч. посіб. Київ : Атіка, 2012. 368с.
15. Бланкарт Ш. Державні фінанси в умовах демократії. Вступ до фінансової науки: підручник. Київ : Либідь, 2000. 639 с.
16. Буряк П. Ю., Смолінська С.Д., Татарин Н.Б. Фінанси : підручник. МОНУ; ЛДФА. Київ : Хай-Тек Прес, 2010. 392 с.
17. Василик О.Д. Теорія фінансів: підручник. Київ : НІОС. 2000.
18. Василик О.Д., Павлюк. К.В. Державні фінанси України: підручник. Київ: ЦНЛ, 2013. 608с.
19. Загорський В.С., Вовчак О.Д., Благун І.В. Фінанси: навч. посіб. Київ: Знання, 2008. 247с.
20. Карлін М.І. Бюджетна система України: навч. посіб. Київ : Знання, 2008.– 428с.
21. Карлін М.І. Державні фінанси України: навч. посіб. Київ : Знання, 2012. 348с.
22. Кириленко О.П. Фінанси: навч. посіб. Тернопіль : Астон, 2014. 140с.
23. Кудряшов В.П. Курс фінансів. Київ : Знання, 2008. 431с.
24. Луніна І.О. Державні фінанси та реформування міжбюджетних відносин: підручник. Київ : Либідь, 2006. 423 с.
25. Фінанси: підручник / С.Я. Боринець та ін.; за заг. ред. д.е.н., проф. І.О. Лютого. Київ : Видавництво Ліра-К, 2017. 720 с.
26. Мартинас-Васкес Дж. Державні фінанси в розвиткових та перехідних країнах: навч. посіб. Пер. з англ. Київ : К.І.С., 2013
27. Мельник А.Ф., Монастирський Г.Л. Управління розвитком муніципальних утворень: теорія, методологія, практика: Монографія. Тернопіль: Економічна думка, 2007.
28. Опарін В.М. Бюджетна система: навч.метод.посіб. Київ: КНЕУ, 2012. 333с.
29. Оспіщев В.І. Фінанси: навч. посіб. Київ: Знання, 2008. 567с.
30. Пасічник Ю.В. Бюджетна система України: навч. посіб. Київ: Знання, 2008. 608с.
31. Петленко Ю.В, Рожко О.Д. Місцеві фінанси: опор. конс. лекцій. Київ: Кондор, 2004. 282с.

32. Старостенко Г.Г., Булгаков Ю.В., Бюджетна система: навч. посіб. Київ: ЦНЛ, 2006. 240с.
33. Субботович Ю.Л. Структура та напрями використання державних запозичинь в Україні. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія Економіка. 2000. № 45.
34. Сунцова О.О. Місцеві фінанси: навч. посіб. Київ: ЦНЛ, 2006. 677с.
35. Управління державним бюджетом України: Підручник під загальною редакцією М.Я. Азарова, Київ: Зовнішня торгівля, 2010. 814 с.
36. Федосов В. Бюджетний менеджмент: підручник. Київ: КНЕУ, 2014. 864с.
37. Фещенко Л.В., Проноза П.В., Кузминчук Н.В. Бюджетна система: навч. посіб. Київ: Кондор, 2008. 440с.
38. Юрій С.І., Федосов В.М. Фінанси: підручник. Київ: Знання, 2008. 611 с.

Допоміжна

1. Василик О.Д., Павлюк К.В. Бюджетна система України: підручник. Київ: ЦНЛ, 2004. 544с.
2. Дьяченко Я.Я. Теоретико-методологічні основи забезпечення цільового використання бюджетних коштів. *Фінанси України*. 2010. №2. С. 13-26.
3. Кириленко О.П. Місцеві бюджети України: навч. посіб. Київ: НІОС, 2000. 384с.
4. Опарін В.М. Фінансова система України: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2005. 286с.
5. Субботович Ю.Л. Навчально-методичний комплекс : Податкова система. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка-Інститут післядипломної освіти, 2008
6. Харченко С. Фінанси держави - глобальний пріоритет і колосальна відповідальність. Державному казначейству України 15 років. *Урядовий кур'єр*. 2010. №77. С. 10.

8.Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України URL : <https://www.kmu.gov.ua/>.
2. Офіційний сайт Міністерства фінансів України URL : <http://www.minfin.gov.ua>.
3. Офіційний сайт Національного банку України. URL : <https://bank.gov.ua/>
4. Офіційний сайт Рахункової палати України URL : <http://www.ac-rada.gov.ua>.
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України URL : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
6. Офіційний сайт Національного інституту стратегічних досліджень. URL : <https://niss.gov.ua/>
7. Офіційний сайт Інституту світової економіки і міжнародних відносин URL : <http://www.iweir.org.ua/>

ТЕМА 1. ФІНАНСИ ТА ФІНАНСОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ

Базові терміни

Автоматична фіскальна політика здійснюється за допомогою «вбудованих стабілізаторів» (податків та державних витрат, трансфертів), при цьому потрібні зміни в рівні державних видатків і податків вводяться автоматично (автоматична або вбудована стабільність).

Генезис – момент зародження і подальший процес розвитку, що призвів до певного стану, виду, вияву того чи іншого явища.

Громадський фінансовий контроль – контроль з боку суспільства за фінансовою діяльністю держави, місцевих органів влади, який здійснюють представники громадських угруповань на засадах добровільності та безоплатності.

Державний фінансовий контроль – вид контролю, що здійснюють вищі органи влади разом з функціями управління фінансовою системою. Цей контроль охоплює загальнодержавний і відомчий контроль. На вищому рівні загальнодержавний фінансовий контроль здійснює Верховна Рада України.

Еволюція фінансів – процес поступових перетворень, основні етапи розвитку фінансів, зумовлені певними історичними передумовами.

Ініціативний фінансовий контроль – вид фінансового контролю, що здійснюється за власним бажанням суб'єктів господарювання.

Контрольна функція фінансів – спостереження за рухом фінансових ресурсів, який може відбуватися як у фондовій, так і не фондовій формах з метою контролю з боку суспільства за виробництвом і розподілом ВВП на всіх рівнях господарювання за умов дотримання фінансової дисципліни.

Наступний фінансовий контроль – вид контролю, який здійснюється на завершальній стадії виконання планового завдання, і має на меті контроль за фінансовими результатами, порівняння фактичних і планових показників фінансової діяльності, оцінювання ефективності проведеної роботи.

Об'єкт фінансової науки – сукупність фінансових відносин, що виникають між державою, юридичними та фізичними особами.

Обов'язковий фінансовий контроль – вид фінансового контролю, що здійснюється згідно з вимогами нормативних актів і рішень відповідних органів державного контролю.

Оперативне управління фінансами – поточне управління фінансами, що становить сукупність заходів, які розробляються на основі оперативного аналізу фінансової ситуації фінансового планування, контролю та регулювання, складання та виконання фінансових планів. Є головною функцією апарату фінансової системи: Міністерства фінансів України, фінансових управлінь (відділів), міністерств, відомств, місцевих рад, фінансових служб підприємств і організацій.

Політика управління фінансами становить систему заходів щодо здійснення фінансового менеджменту з організації органів управління діяльності та вироблення рекомендацій з метою внесення у неї корективів насамперед, слід мати чітку програму суспільного розвитку з урахуванням у ній інтересів усього суспільства, окремих прошарків та груп населення, характеристикою стратегічних і тактичних цілей, визначенням методів і термінів їх досягнення.

Попередній фінансовий контроль – контроль, що здійснюється на етапі розробки та прийняття управлінського рішення з фінансових питань. Він пов'язаний із процесами визначення оптимально обсягу централізованих і децентралізованих фінансових ресурсів у плановому періоді, а також з їх ефективним розподілом та використанням.

Поточний фінансовий контроль – оперативний контроль за реалізацією фінансової діяльності, дотриманням планових показників, виконанням вимог фінансової дисципліни тощо; здійснюється шляхом аналізу, перевірки, обстеження діяльності суб'єктів господарювання; його завдання полягає у вчасному реагуванні на зміни умов фінансової діяльності.

Предмет фінансів – підприємницькі й управлінські процеси суб'єктів господарювання мікротамакрорівнів, пов'язані з мобілізацією, розподілом і використанням фінансових ресурсів для розширеного відтворення та забезпечення економічного, соціального і політичного розвитку держави.

Предмет фінансового права – суспільні відносини, що виникають у процесі фінансової діяльності держави.

Розподільна функція фінансів полягає в тому, що за допомогою фінансового механізму розподіляється та перерозподіляється вартість національного доходу між різними суб'єктами господарювання та напрямками цільового використання.

Стратегічне управління – загальне управління фінансами, яке включає дії, розраховані на довгострокову перспективу і вирішення глобальних завдань розвитку фінансової системи країни. Його здійснюють вищі органи державної влади й управління: Верховна Рада України, апарат Президента

України, Кабінет Міністрів України.

Стримувальна фіскальна політика передбачає зменшення державних видатків, збільшення податків, одночасне поєднання першого та другого; проводиться в період високої інфляції та спрямована на скорочення дефіциту державного бюджету.

Фінанси – сукупність грошових відносин, у процесі яких формуються та використовуються фонди грошових ресурсів, метою яких є відшкодування витрат, пов'язаних із процесом виробництва та здійсненням державою функцій.

Фінансові ліміти – певні обмеження на витрати в інтересах держави, підприємця або громадянина.

Фінансові нормативи – нормативи, які характеризують певний рівень забезпечення видатків, різних видів витрат фінансових ресурсів усіх рівнів.

Функція мобілізації фінансових ресурсів – за допомогою фінансового механізму суб'єкти діяльності залучають кошти з метою створення статутного капіталу, резервних фондів підприємств, місцевих бюджетів, бюджету держави, позабюджетних доходів, а також доходів населення.

Фінансова діяльність держави – здійснення нею функцій щодо планомірного формування, розподілу й використання централізованих і децентралізованих фінансових ресурсів з метою виконання завдань і функцій держави, а також забезпечення діяльності державних органів.

Фінансова інфраструктура – сукупність інститутів та елементів, які забезпечують необхідні сприятливі умови для ефективного функціонування всієї фінансової системи та кожної її ланки окремо. До них належать: система органів управління фінансами; нормативно-законодавча база; підготовка фахівців; інфраструктура фінансового ринку; спеціалізоване виробництво (цінних паперів, грошових банкнот, фінансової документації).

Фінансова політика держави – система державних заходів у сфері фінансової діяльності, спрямованих на мобілізацію фінансових ресурсів, їх розподіл і використання з метою виконання державою її функцій.

Фінансова система – (за внутрішньою структурою) – сукупність відносно відособлених та взаємопов'язаних підсистем і ланок, що відображають специфічні форми та методи фінансових відносин; (за організаційною побудовою) – сукупність фінансових органів та інституцій, які керують грошовими потоками в економіці та характеризують систему управління фінансами в країні.

Фінансова стратегія – довготермінові заходи фінансової політики держави, спрямовані на стратегічний розвиток її фінансової системи. Фінансова стратегія як правило визначається на етапі визначення концепції розвитку фінансів.

Фінансова тактика – поточна політика, спрямована на вирішення конкретних завдань відповідного періоду, що випливають із розробленої фінансової стратегії. Вона визначається на етапі розробки заходів, спрямованих на реалізацію програмних положень.

Фінансове забезпечення – поняття потреб фінансового відтворювального процесу за рахунок власних або залучених коштів, формами здійснення якого є бюджетне фінансування на безповоротних засадах, кредитування, самофінансування, оренда (лізинг) та інвестування.

Фінансове планування – сукупність заходів, форм і методів, спрямованих на складання планів формування, розподілу і використання фінансових ресурсів на рівні окремих суб'єктів господарювання, їх корпоративних об'єднань, галузевих структур, територіально-адміністративних одиниць, держави в цілому з метою їх подальшого гармонійного розвитку.

Фінансове право – сукупність правових норм, які регулюють економічні відносини у сфері мобілізації, розподілу і використання централізованих і децентралізованих фондів грошових коштів держави й органів місцевого самоврядування, необхідних для їх безперебійного функціонування.

Фінансовий важіль – засіб дії фінансового методу (прибуток, доходи, амортизаційні відрахування, економічні фонди цільового призначення, фінансові санкції, орендна плата, відсоткові ставки з кредитів, депозитів, облігацій тощо).

Фінансовий контроль – специфічний вид діяльності, що здійснюють усі ланки влади, а також недержавні структури стосовно забезпечення на базі законності відповідного рівня фінансової дисципліни, ефективного руху централізованих і децентралізованих фондів, а також пошуку шляхів удосконалення процесів розподілу та перерозподілу грошових коштів у країні.

Фінансовий механізм – сукупність фінансових методів і форм організації фінансових відносин, інструментів та важелів впливу на соціально-економічний розвиток суспільства.

Фінансові ресурси – грошові фонди, які створюються в процесі розподілу, перерозподілу і використання валового національного продукту за певний період, а також нагромадження та надходження в розпорядження суб'єктів господарювання та держави, призначені для цілей

розширеного відтворення, матеріального стимулювання працівників, задоволення соціальних та інших потреб суспільства (оборони, управління тощо).

Питання для підготовки до семінару

1. Сутність фінансів як економічної та історичної категорії.
2. Характеристика суб'єктів фінансових відносин.
3. Специфічні ознаки фінансів.
4. Функції фінансів.
5. Теоретичні основи побудови фінансової системи.
6. Структура фінансової системи України, характеристика її основних ланок.
7. Органи управління фінансовою системою України.
8. Роль фінансової системи у забезпеченні економічного зростання держави.
9. Фінансова політика як важлива складова економічної і соціальної політики.
10. Завдання і принципи фінансової політики.
11. Сутність і роль фінансового механізму, його структура.

Використовуючи матеріали спеціалізованих періодичних видань та наукову літературу дати розгорнуту аргументовану відповідь на питання:

1. Чи можна по показниках зростання ВВП і обсягів виробництва говорити, що в Україні вже досягнута фінансова стабілізація. Розвиток яких процесів і тенденцій вказує на наявність такого становища?

2. З чого виникла потреба здійснення фінансового розподілу і перерозподілу коштів?

3. В чому полягає суть основного фінансового протиріччя і які основні шляхи його подолання.

4. Назвіть основні причини поширення фінансової кризи.

5. Роль економічних інтересів суб'єктів економіки у формуванні моделі розподільних відносин.

6. Причини, факти і наслідки формування тіньових потоків в системі первинного і вторинного розподілу фінансових ресурсів.

7. Виходячи з ролі і призначення фінансів дайте відповідь на питання, що є основою забезпечення економічного розвитку країни.

8. В чому полягає дискусійність положення щодо функцій фінансів. Визначте своє ставлення до цього питання.

9. Проаналізуйте умови залучення національного багатства до складу фінансових ресурсів держави. Продумайте відповідь на питання: В яких випадках це є результатом поглиблення економічної кризи?

Визначте правильні (в) чи неправильні (н) наведені твердження:

1. Усі фінансові відносини є грошовими, але не всі грошові відносини є фінансовими.

2. Фінанси – це сукупність грошових відносин, що виникають у процесі створення валового внутрішнього продукту.

3. Фінанси виконують функцію загального еквівалента – товару, який визначає вартість інших товарів, робіт і послуг.

4. Матеріальними носіями фінансових відносин є фінансові ресурси.

5. Розподільна функція фінансів здійснюється через фінансову систему під час розподілу та перерозподілу ВВП та НД.

6. Контрольна функція фінансів реалізується через контроль за розподілом валового внутрішнього продукту на централізовані фонди грошових коштів.

7. Фінанси відрізняються від грошей за змістом і функціями, які вони здійснюють.

8. Матеріальною основою існування та функціонування грошей є фінанси.

9. Фінанси – це відносини, що не виходять за межі розподільного процесу.

10. Формування і використання грошових фондів держави є специфічне суспільне призначення фінансів.

11. Функціонування фінансів сприяє створенню і збільшенню кредитних ресурсів.

12. Платежі на користь держави та прямі податки – відносяться до вторинного розподілу.

13. За рівнем державної централізації моделями фінансових відносин є: модель ринкової економіки, модель адміністративної економіки, модель з використанням тіньових схем вилучення впливової частки фінансових коштів.

14. В моделі ринкової економіки розподіл ВВП починається на стадії утворення первинних доходів шляхом вилучення на користь суспільства частини створеної вартості.

15. Суб'єктами фінансових відносин виступають: держава, населення та підприємці.

16. Розподіл, що відбувається в сфері матеріального виробництва, де створюється вартість,

називається вторинним.

17. Фінансові ресурси – це грошові відносини, пов’язані з обміном, розподілом і перерозподілом валового внутрішнього продукту, а в певних умовах і національного багатства.

18. Відмінність між кредитом і фінансами полягає у тому, що за допомогою фінансів розподіляється ВВП, а кредит діє лише на стадії перерозподілу тимчасово вільних коштів.

19. При кризовій фінансовій ситуації в економіці країни об’єктом фінансів виступає ВВП.

Визначте правильні (в) чи неправильні (н) наведені твердження:

1. Централізовані та децентралізовані фонди грошових коштів утворюються на основі розподілу валового внутрішнього продукту та національного доходу.

2. Закони у сфері фінансів приймає Міністерство фінансів України.

3. Державна казначейська служба належить до системи органів державної законодавчої влади.

4. Рахункова палата України – постійно діючий вищий орган державного фінансово-економічного контролю.

5. Державна казначейська служба України складає проект Державного бюджету України.

6. Визначення засад внутрішньої та зовнішньої політики держави, затвердження загальнодержавної програми розвитку покладено на Верховну Раду.

7. Фінансова система – це сукупність різних сфер фінансових відносин, в процесі реалізації яких формуються і використовуються різноманітні грошові фонди.

8. Функція розробки основних макроекономічних показників, на основі яких ґрунтуються розрахунки доходної і видаткової частин бюджету, покладена на Міністерство економічного розвитку і торгівлі України.

9. До децентралізованих фінансів відносяться фінанси підприємств і фінанси населення.

10. Функція найвищого контролю за всією фінансовою діяльністю держави покладена на Рахункову палату України.

11. Роботу по управлінню фінансами очолюють Верховна Рада України і Кабінет Міністрів України.

12. Фінансові інститути різних країн функціонально не відрізняються між собою, про що свідчать їх однакові універсальні назви.

13. Розвинена стабільна фінансова система країни не вимагає державного регулювання.

14. Проект Закону про Державний бюджет України розробляє виключно Міністерство фінансів України.

15. НБУ є головним органом монетарного регулювання в Україні.

Визначте правильні (в) чи неправильні (н) наведені твердження:

1. Фінансова політика не впливає на процес реалізації сукупного суспільного продукту.

2. Відповідно до концентрації капіталу потреба втручання держави в економіку зменшується.

3. Фінансова політика спрямована на формування максимально можливого обсягу фінансових ресурсів.

4. Держава здійснює безпосереднє управління всіма фінансовими ресурсами країни.

5. Фінансовий механізм – це засіб реалізації фінансової політики.

6. Фінансова стратегія включає дії держави щодо стратегічного розвитку її фінансової системи.

7. Фінансовий контроль, що здійснюється державою як форма спостереження за фінансовою діяльністю фізичних і юридичних осіб, називається внутрішній.

8. Основною метою фінансової політики виступає сприяння впровадженню матеріало- та ресурсозберігаючих технологій.

9. Фінансовий механізм – це сукупність спостережень, перевірок за діяльністю об’єкта управління з метою оцінки обґрунтованості та ефективності прийняття рішень і результатів їх виконання.

10. Призначенням фінансових нормативів і резервів є визначення можливостей держави щодо фінансового забезпечення розвитку економіки і соціальної сфери.

11. Для оцінки успішності проведення фінансової політики в державі використовують такі показники, як рівень дефіциту бюджету і стабільність національної грошової одиниці.

12. Об’єктом фінансового планування виступає фінансова діяльність держави, господарських структур і окремих громадян.

13. Система управління фінансами виступає одним із складових елементів фінансового механізму.

14. Фінансовий контроль – це сукупність форм і методів створення і використання фондів фінансових ресурсів з метою забезпечення різноманітних потреб державних структур, суб’єктів

підприємницької діяльності і населення.

15. Програма розвитку фінансової системи формується на етапі реалізації практичних дій, спрямованих на досягнення поставленої мети.

16. Призначенням фінансового планування і прогнозування є визначення необхідних розмірів формування видатків, постійно діючих та непередбачених витрат фінансових ресурсів.

17. Фінансове право регламентує фінансові відносини на етапах мобілізації, розподілу та використання фінансових ресурсів.

18. Фіскальна політика є тотожним поняттям бюджетно-податкової політики.

19. Фінансові санкції включають штрафи та пеню.

20. Фондові біржі належать до контрольно-регулюючих органів держави.

До кожного терміна доберіть єдиний правильний варіант визначення.

Терміни	Визначення
а) кредит	1. Соціально-економічні грошові відносини стосовно формування та використання фондів фінансових ресурсів для задоволення особистих потреб громадян.
б) державні фінанси	2. Центральна підсистема фінансової системи, через яку здійснюється вплив держави на економічний і соціальний розвиток країни
в) фінанси домогосподарств	3. Грошові доходи, нагромадження, надходження, що формуються в суб'єктах підприємницької діяльності і призначені на цілі розширеного відтворення, задоволення соціальних потреб тощо
г) фінансові ресурси	4. Сукупність економічних відносин, що виникають між позичальником, з однієї сторони, та кредитором, з іншої, з приводу мобілізації тимчасово-вільних коштів у розпорядження позичальника на умовах платності, строковості, забезпеченості та цільового призначення.
д) фінансові фонди	5. Грошові фонди, що формуються за рахунок фінансових ресурсів.

Терміни	Визначення
а) Валовий внутрішній продукт	1. Специфічний вид діяльності, здійснюваний всіма лапками влади та недержавними структурами щодо забезпечення на базі законності відповідного рівня фінансової дисципліни.
б) фінанси	2. Система грошових відносин, що виникають з приводу розподілу і перерозподілу вартості ВВП, а в певних умовах і національного багатства, з метою формування фінансових ресурсів у суб'єктів господарювання і держави та використання їх на потреби розширеного відтворення та задоволення суспільних потреб
в) національний дохід	3. Загальний еквівалент вартості товарів.
г) гроші	4. Сукупний дохід власників усіх факторів виробництва: заробітної плати, прибутку, ренти.
д) фінансовий контроль	5. Вартість товарів та послуг, вироблених в країні у поточному році виключаючи проміжне споживання.

Терміни	Визначення
1. Фінансова система	а) Фонди, що використовуються з метою розширення соціальних послуг населенню, розвитку галузей інфраструктури;
2. Державний бюджет	б) централізований фонд коштів держави, головний інструмент перерозподілу національного доходу;
3. Державний кредит.	в) сукупність фінансових ланок, які забезпечують державі виконання її економічних та політичних функцій;
4. Позабюджетні цільові фонди	г) сукупність економічних відносин, що виникають між державою та фізичними або юридичними особами в процесі формування загальнодержавного фонду грошових ресурсів;

5. Аудит.	д) перевірка публічної фінансової звітності, обліку, первинних документів та іншої інформації про фінансово-господарську діяльність суб'єктів господарювання з метою визначення їх вірогідності, повноти та відповідності до чинного законодавства, встановлених нормативів.
-----------	--

Терміни	Визначення
1. Фінанси	а) новостворена вартість у масштабі суспільства
2. Централізовані фінанси.	б) загальний еквівалент, за допомогою якого визначаються витрати праці виробників
3. Децентралізовані фінанси.	в) економічні відносини, пов'язані з формуванням, розподілом та використанням фондів грошових коштів держави, що акумулюються в державній бюджетній системі й урядових позабюджетних фондах
4. Гроші.	г) економічні відносини, пов'язані з формуванням, розподілом і використанням фондів грошових коштів у процесі розподілу та перерозподілу національного доходу
5. Національний дохід	д) грошові відносини, які опосередковують обіг фондів грошових коштів підприємства та населення

Тести

1. Фінанси впливають на:

- стадію виробництва;
- стадію обміну;
- стадію споживання;
- всі відповіді – правильні;
- вірними є відповіді (а-б).

2. Об'єктом фінансових відносин є:

- валовий внутрішній продукт і національний дохід
- прибуток, податки, цінні папери
- грошові доходи
- держава, підприємства, громадяни

3. Розподіл, що відбувається, коли частина створеної в сфері виробництва вартості вилучається в формі податків і платежів на користь держави, називається:

- первинний;
- вторинний;
- перерозподіл.

4. Наявність тіньового сегмента економіки впливає:

- негативно на інтереси держави;
- негативно на інтереси споживачів;
- негативно на інтереси легального сектора;
- позитивно на інтереси споживачів;
- правильні відповіді (а-с);
- всі відповіді правильні.

5. Виділити ознаки фінансів (виберіть декілька правильних відповідей):

- рівноправність держави й інших суб'єктів фінансових відносин
- грошові відносини між суб'єктами;
- фінансові відносини носять фондовий характер;
- необхідність створення фіскального апарату;
- матеріальною основою існування і функціонування фінансів є не тільки гроші.

6. Фінанси – це економічна наука, яка вивчає:

- процеси суспільного відтворення;
- специфічні відносини, які виникають у процесі руху вартості ВВП;
- гроші і грошовий обіг;
- всі відповіді (а-с) – правильні.

7. Суспільне призначення фінансів реалізується через:

- розподільну функцію;
- контрольну функцію;
- розподільну і контрольну функцію.

8. Розподільча функція фінансів проявляється через:

- заходи фінансового впливу;
- керуючі рішення фінансової служби;
- розподіл і перерозподіл усіх грошових надходжень;
- концентрацію фінансових ресурсів.

9. Призначення фінансів:

- забезпечити необхідні умови для створення, розподілу та використання валового внутрішнього продукту в країні;
- забезпечити наповнення бюджету;
- забезпечити прибуток підприємствам.

10. В якій моделі фінансових відносин розподіл ВВП починається на стадії утворення первинних доходів шляхом вилучення на користь суспільства частини створеної вартості:

- модель ринкової економіки;
- модель адміністративної економіки;
- модель з використанням тіньових схем вилучення впливової частки фінансових коштів;
- американська модель;
- скандинавська модель;
- західноєвропейська модель.

11. Способами збалансування протиріч суб'єктів фінансових відносин є (виберіть декілька правильних відповідей):

- встановлення оптимальних пропорцій розподілу ВВП;
- забезпечення постійного одночасного зростання доходів кожного із суб'єктів;
- рівномірний розподіл фінансових ресурсів;
- всі відповіді – неправильні.

12. Взаємозв'язок між грошовими та фінансовими відносинами полягає в тому, що:

- фінансові відносини є передумовою виникнення грошових відносин;
- усі грошові відносини є фінансовими;
- усі фінансові відносини є грошовими.

13. Фінансові ресурси – це:

- грошові фонди, які створюються в процесі розподілу, перерозподілу та використання ВВП за певний період;
- економічні відносини, що формуються під час створення та розподілу грошових доходів (накопичень) у держави та суб'єктів господарювання;
- сукупність централізованих і децентралізованих фондів цільового призначення.

14. Чим відрізняються фінанси від грошей:

- змістом;
- функціями;
- змістом і функціями.

15. Функції фінансів – це засіб вияву:

- сутності фінансів;
- суспільного призначення фінансів;
- варіанти відповіді а) і б) правильні.

16. Фінансові відносини виникають:

- на стадії обміну;
- на стадії виробництва;
- варіанти відповіді а) і б) правильні.

17. Наявність фінансових відносин у державі є:

- суб'єктивним фактором;
- об'єктивною потребою.

18. У чому полягає сутність поняття «фінанси»:

- це грошові фонди населення, підприємств, держави;
- сукупність відносин, пов'язаних зі створенням, розподілом і використанням фондів фінансових ресурсів;
- сукупність відносин, пов'язаних зі створенням, розподілом і перерозподілом ВВП;
- всі варіанти відповідей правильні.

19. Фінансова система – це:

- сукупність окремих сфер фінансових відносин, за допомогою яких держава формує і

розподіляє лише централізовані фонди грошових коштів;

b. сукупність ланок фінансових відносин, за допомогою яких держава розподіляє і використовує лише децентралізовані фонди грошових коштів;

c. сукупність урегульованих фінансово-правовими нормами окремих сфер та ланок фінансових відносин, за допомогою яких держава формує, розподіляє і використовує централізовані й децентралізовані фонди грошових коштів;

d. немає правильної відповіді.

20. Центральною ланкою фінансової системи, через яку держава здійснює вплив на економічний та соціальний розвиток держави є:

a. державні фінанси;

b. фінанси населення;

c. фінанси страхування;

d. немає правильної відповіді.

21. Загальне управління фінансами здійснюють:

a. Верховна Рада України, Уряд України, Апарат Президента України;

b. Національний банк України, Торгово-промислова палата України, Державна податкова служба України;

c. Антимонопольний комітет України, фондові біржі, страхові компанії;

d. усі відповіді правильні.

22. Елементами фінансового управління є:

a. оперативне і стратегічне управління;

b. контроль та поточне планування;

c. планування, оперативне управління та контроль;

d. усі відповіді правильні.

23. Фінансовий апарат – це:

a. сукупність усіх організаційних структур, що здійснюють управління фінансами;

b. сукупність усіх організаційних структур, що здійснюють фінансово-господарську діяльність;

c. лише Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Міністерство фінансів України та Державна податкова служба України;

d. лише Верховна Рада України, Уряд України, апарат Президента України.

24. Управління фінансами – це:

a. економіко-організаційні та правові форми і методи, які застосовуються суспільством із метою забезпечення виконання державою своїх функцій;

b. методи господарювання, що дозволяють реалізувати переваги різних форм власності;

c. сукупність прийомів, форм та методів цілеспрямованого впливу на об'єкт з метою досягнення певного фінансового результату;

d. усі відповіді правильні.

25. Об'єктами управління фінансами є:

a. різні види фінансових відносин;

b. державні централізовані та децентралізовані фонди фінансових ресурсів;

c. фонди фінансових ресурсів недержавного сектору економіки;

d. усі відповіді правильні.

26. Функція прийняття рішень про застосування фінансових санкцій та адміністративних штрафів до порушників фінансового законодавства і забезпечення їх стягнення покладена на:

a. Міністерство фінансів України

b. Державна казначейська служба України

c. Державна аудиторська службу України

d. Державна податкова служба України

e. Рахункову палату України

f. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України

27. На Державну казначейську службу України покладено такі функції:

a. позавідомчого контролю за складанням і виконанням бюджету держави;

b. контролю у сфері державного кредиту;

c. виконання Державного бюджету України;

d. контролю і регулювання діяльності на фондовому ринку;

28. Функції оперативної організації фінансової діяльності країни покладаються на такий

орган:

- a. Національний банк України;
- b. Міністерство фінансів України;
- c. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України;
- d. Рахункову палату України;
- e. всі відповіді – правильні.

29. За внутрішньою будовою фінансова система – це:

- a. сукупність фінансових органів та інститутів;
- b. конкретні види фінансових ресурсів, які знаходяться у розпорядженні підприємств;
- c. сукупність відносно відокремлених взаємопов'язаних фінансових відносин;
- d. система замкнених перерозподільних відносин.

30. Сукупність різних сфер фінансових відносин, в процесі реалізації яких формуються і використовуються різноманітні грошові фонди, це:

- a. фінанси;
- b. фінансова система;
- c. фінанси населення;
- d. фінанси підприємств;
- e. державні фінанси.

31. Завдання з обліку платників податків і обов'язкових платежів, а також контроль за дотриманням податкового законодавства покладено на:

- a. Рахункову палату України;
- b. Міністерство фінансів України;
- c. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України;
- d. Державну податкову службу України;
- e. Державну казначейську службу України.

32. Сфера світового господарства включає:

- e. державний кредит;
- f. міжнародний фінансовий ринок;
- g. фінанси підприємств;
- h. страхування.

33. За структурною побудовою фінансова система поділяється на:

- a. ланки;
- b. сфери;
- c. централізовані і децентралізовані фінанси.

34. Державні фінанси включають (виберіть декілька правильних відповідей):

- a. бюджет держави;
- b. фінансовий ринок;
- c. отримання доходів від державної власності, залучення позик;
- d. фінанси державних та комунальних підприємств;
- e. міжнародні фінанси.

35. Управління фінансами в Україні здійснюється:

- a. місцевими органами виконавчої влади;
- b. апаратом Міністерства фінансів України;
- c. дирекціями позабюджетних фондів;
- d. фінансовими службами підприємств і організацій;
- e. всі відповіді правильні;
- f. правильні відповіді (а-с).

36. Організацію касового виконання Державного бюджету в Україні покладено на:

- a. Кабінет Міністрів України;
- b. Міністерство фінансів України;
- c. Державну казначейську службу України;
- d. Національний банк України.

37. Сукупність грошових відносин, що виникають з приводу формування і використання населенням грошових фондів це:

- a. фінансові ресурси населення;
- b. фінанси населення;
- c. фінансові резерви населення;

d. фінансова система.

38. Сферами фінансових відносин виступають (виберіть декілька правильних відповідей):

- a. фінанси суб'єктів господарювання;
- b. міжнародні фінанси;
- c. кредитна система;
- d. бюджет.

39. Організаційна структура фінансової системи це:

- a. сукупність фінансових відносин країни;
- b. сукупність методів та засобів управління фінансовою системою;
- c. сукупність фінансових органів та інститутів.

40. На Міністерство фінансів України покладено такі функції (виберіть декілька правильних відповідей):

- a. касове виконання державного бюджету;
- b. складання проекту державного і зведеного бюджету;
- c. випуск державних позик;
- d. проведення міжнародних розрахунків держави.

41. На Державну казначейську службу України покладено такі функції:

- d. позавідомчого контролю за складанням і виконанням бюджету держави;
- e. контролю у сфері державного кредиту;
- f. виконання Державного бюджету України;
- g. контролю і регулювання діяльності на фондовому ринку.

42. Контроль за фінансовою діяльністю державних підприємств та організацій покладений на:

- a. Міністерство фінансів України;
- b. Державну аудиторську службу України;
- c. Державну казначейську службу України;
- d. Аудиторську палату.

43. На Рахункову палату України покладено такі функції:

- a. позавідомчого контролю за складанням і виконанням державного бюджету;
- b. контролю за дотриманням фінансового законодавства господарюючими суб'єктами;
- c. розрахунку макроекономічних показників;
- d. контролю і регулювання діяльності на фондовому ринку.

44. Призначенням якого з складових елементів фінансового механізму є визначення необхідних розмірів формування видатків, постійно діючих та непередбачених витрат фінансових ресурсів:

- a. фінансове планування й прогнозування;
- b. фінансові показники;
- c. фінансові нормативи та резерви;
- d. система управління фінансами.

45. Сукупність спостережень, перевірок за діяльністю об'єкта управління з метою оцінки обґрунтованості та ефективності прийняття рішень і результатів їх виконання, це:

- a. фінансовий механізм;
- b. фінансове планування;
- c. фінансове прогнозування;
- d. фінансовий контроль.

46. Фінансовий контроль в залежності від часу проведення поділяється на:

- a. державний, незалежний;
- b. обстеження, аналіз, перевірку;
- c. попередній, поточний, наступний;
- d. плановий, позаплановий.

47. Методи фінансового контролю:

- a. попередній, наступний, поточний;
- b. плановий, позаплановий;
- c. балансовий, нормативний;
- d. ревізія, аналіз, обстеження, перевірка.

48. Фінансова політика – це:

- a. динамічний процес, який змінюється і коригується у зв'язку з практичною необхідністю;

b. сталий процес, оскільки не потребує коригування у зв'язку з уже затвердженими економічною та фінансовою програмами розвитку держави;

- c. усі відповіді правильні;
- d. немає правильної відповіді.

49.Складовими елементами фінансового механізму є:

- a. фінансове планування й прогнозування;
- b. фінансові показники;
- c. нормативи та резерви;
- d. система управління фінансами;
- e. правильні відповіді (a-d).

50.В залежності від ступеня охоплення підконтрольного об'єкта видами фінансового контролю є:

- a. внутрішній і зовнішній;
- b. комплексний, тематичний, повний, частковий, суцільний, вибіркового;
- c. документальний і фактичний;
- d. стратегічний і тактичний.

51.Сукупність заходів, спрямованих на вирішення завдань конкретного етапу розвитку, має назву:

- a. фінансова стратегія;
- b. фінансова тактика;
- c. фінансовий механізм;
- d. фінансове планування.

52.Основною метою фінансової політики виступає:

- a. досягнення підвищення суспільного добробуту;
- b. сприяння зростанню ефективності виробництва і підвищенню продуктивності праці;
- c. сприяння впровадженню матеріало- та ресурсозберігаючих технологій;
- d. забезпечення побудови раціональної структури економіки.

53.Сукупність спостережень, перевірок за діяльністю об'єкта управління з метою оцінки обґрунтованості та ефективності прийняття рішень і результатів їх виконання, це:

- a. фінансовий механізм
- b. фінансова політика
- c. фінансове планування
- d. фінансовий контроль

54.Сукупність форм і методів створення і використання фондів фінансових ресурсів з метою забезпечення різноманітних потреб державних структур, суб'єктів підприємницької діяльності і населення, це:

- a. фінансовий механізм;
- b. фінансова політика;
- c. фінансове прогнозування;
- d. фінансовий контроль.

55.Призначенням якого з складових елементів фінансового механізму є визначення можливостей держави щодо фінансового забезпечення розвитку економіки і соціальної сфери:

- a. фінансове планування й прогнозування;
- b. фінансові показники;
- c. фінансові нормативи та резерви;
- d. система управління фінансами.

56.Призначенням якого з складових елементів фінансового механізму є визначення необхідних розмірів формування видатків, постійно діючих та непередбачених витрат фінансових ресурсів:

- a. фінансове планування й прогнозування;
- b. фінансові показники;
- c. фінансові нормативи та резерви;
- d. система управління фінансами.

57.В залежності від цільової спрямованості контрольних дій видами фінансового контролю є:

- a. внутрішній і зовнішній;

- b. державний, муніципальний, незалежний;
- c. комплексний, тематичний, повний, частковий;
- d. суцільний, вибірковий;
- e. документальний і фактичний.

58. Об'єктом фінансового планування виступає:

- a. фінансова діяльність держави, господарських структур, окремих громадян;
- b. фінансові ресурси, їх рух при здійсненні відтворювальних процесів в економіці;
- c. створення, розподіл і перерозподіл фінансових ресурсів на всіх етапах від виробництва до споживання ВВП.

59. За формами проведення розрізняють такі види фінансового контролю (виберіть декілька правильних відповідей):

- a. попередній;
- b. ревізія;
- c. поточний;
- d. санація;
- e. стимулюючий.

60. Фінансовий механізм – це:

- a. сукупність встановлених державою форм та методів організації фінансових відносин;
- b. відносини з приводу розподілу ВВП;
- c. сукупність суб'єктів фінансового розподілу;
- d. сукупність об'єктів фінансового розподілу.

61. До структури фінансового механізму входять взаємопов'язані елементи:

- a. фінансові важелі та фінансові методи;
- b. правове забезпечення;
- c. нормативне та інформаційне забезпечення;
- d. усі відповіді правильні.

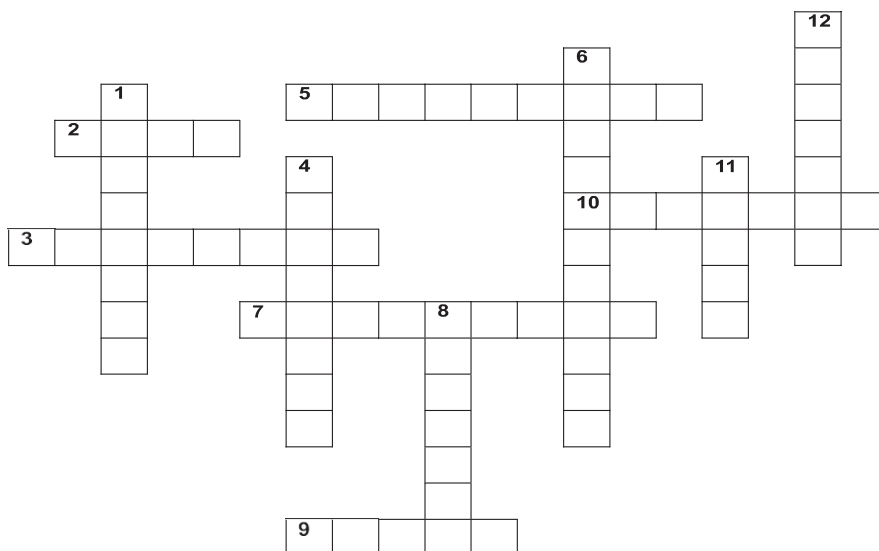
62. За характером заходів і часом їх здійснення фінансова політика поділяється на:

- a. фінансову стратегію і бюджетне регулювання;
- b. оперативну фінансову політику і фінансову тактику;
- c. фінансову стратегію і фінансову тактику;
- d. фіскальну та грошово-кредитну політику.

63. До напрямів фінансової політики відносять (виберіть декілька правильних відповідей):

- a. класичну політику;
- b. податкову політику;
- c. грошово-кредитну політику;
- d. регулюючу політику.

Використовуючи термінологічний словник та спеціалізовану літературу розв'яжіть фінансовий кросворд.

1. Сукупність форм і методів формування та використання фінансових ресурсів – фінансовий ...

2. Фінансова санкція, яка застосовується при несвоєчасному виконанні грошових зобов'язань і нараховується за кожен день прострочення.
3. Діяльність щодо перевірки формування та використання фондів фінансових ресурсів у процесі створення, розподілу та споживання ВВП – фінансовий...
4. Сукупність заходів, спрямованих на мобілізацію фінансових ресурсів, їх раціональний розподіл і використання, які держава здійснює через фінансову систему – фінансова ...
5. Елементи фінансового механізму, які характеризують повний рівень забезпечення видатків, різних видів витрат фінансових ресурсів).
6. Політика, яка передбачає свідоме маніпулювання податками і державними видатками з метою зміни реального обсягу виробництва і зайнятості, контролю за інфляцією і прискоренням економічного зростання.
7. Довготривалий курс фінансової політики, розрахований на перспективу, який передбачає вирішення широкомасштабних завдань – фінансова ...
8. Поточна політика, спрямована на розв'язання завдань конкретного етапу економічного розвитку суспільства за допомогою перегрупування фінансових ресурсів та зміни способів організації фінансових зв'язків – фінансова...
9. Міра матеріального впливу на винних у порушенні фінансового законодавства, угод або діючих правил, накладається в грошовій формі.
10. Метод документального контролю за фінансово-господарською діяльністю підприємства.
11. Обмеження на витрати в інтересах держави, підприємств, громадян.
12. Елемент фінансового механізму, що покликаний посилити матеріальну відповідальність суб'єктів господарювання у виконанні взятих зобов'язань – фінансові

ТЕМА 2. ПОДАТКИ. ПОДАТКОВА СИСТЕМА

Базові терміни

Акциз – непрямий податок, який встановлюється державою у вигляді надбавки до ринкової ціни окремих товарів у твердо фіксованих на одиницю товару процентних ставках. Існують два види акцизів: специфічні (індивідуальні) й універсальні.

Акциз специфічний (акцизний податок) – непрямий податок, який встановлюється державою у вигляді надбавки за окремими ставками для окремих видів товарів.

Акциз універсальний – непрямий податок, який устанавлюється державою у вигляді надбавки до загального обороту реалізації товарів (робіт, послуг) за єдиною чи кількома ставками. Може бути у формі податку з продажів (купівель), податку з обороту та податку на додану вартість.

База оподаткування – законодавчо закріплена частина доходів або майна платника податків (за вирахуванням пільг), яка враховується у процесі розрахунку суми податку, тобто сума, з якої стягується податок.

Державна податкова інспекція – структурний підрозділ у складі державної податкової адміністрації, який організує й контролює процес надходжень податків у бюджет і забезпечує дотримання податкового законодавства.

Державна податкова служба України – підпорядкований Урядові України орган, до складу якого входять Головна державна податкова адміністрація України і державні податкові адміністрації областей, районів, міст і районів у містах.

Державне мито – платіж, що справляється за вчинення юридичних дій та за видачу документів юридичного характеру уповноваженими на те державними органами й перераховується ними в бюджет.

Джерело сплати податку – дохід суб'єкта (прибуток, заробітна плата, відсоток, рента), з якого сплачується податок. За деякими податками об'єкт і джерело збігаються.

Додатковий продукт – вартість, створювана безпосередніми виробниками понад вартість необхідного продукту.

Загальнодержавні податки – податки, які встановлюються органами законодавчої влади й обов'язкові для справляння на всій території держави.

Збори – платежі юридичних і фізичних осіб, встановлені у твердих розмірах, за надання певних прав чи послуг або на відшкодування окремих видатків бюджету.

Квота – визначені державою ліміти обсягів (інколи у вартісному виразі) імпорту або експорту будь-якого виду продукції за певний період.

Місцеві податки – податки, що встановлюються і справляються на відповідній території місцевими органами представницької влади як на підставі загальнодержавного законодавства про місцеві податки і збори, так і цілком самостійно.

Масштаб оподаткування – одиниця, що береться в основу визначення об'єкта оподаткування; у промисловому податку масштабом може бути оборот підприємства чи його прибуток, його капітал, чисельність робітників і кількість верстатів, величина приміщення, плата за нього та ін.

Мито – непрямий податок, який встановлюється державою на товари, що імпортуються, експортуються чи проходять транзитом через митну територію країни, в процентних ставках до вартісної оцінки цих товарів або у твердих ставках на одиницю товару.

Носій податку – фізична або юридична особа, яка у кінцевому підсумку несе витрати зі сплати податку.

Неоподаткований мінімум – розмір об'єкта оподаткування, в межах якого податок не справляється.

Непрямі податки – податки, що встановлюються в цінах товарів і послуг розмір яких для окремого платника прямо не залежить від його доходів.

Об'єкт оподаткування – фізична чи вартісна величина, щодо якої нараховується податок (дохід, майно тощо). Часто назва податку впливає з об'єкта, наприклад, поземельний, прибутковий та ін.

Оподаткування подвійне – 1) одночасне стягнення різних податків на доходи на різних стадіях їх формування, але в рамках однієї виробничої діяльності. Наприклад, оподаткування заробітної плати окремого працівника і доходу підприємства загалом; 2) одночасне стягнення аналогічних податків у різних країнах у зв'язку із підпорядкуванням платника податку та об'єкта оподаткування юрисдикції цих (різних) країн.

Одиниця оподаткування – чисельна одиниця виміру об'єкта оподаткування, щодо якої встановлюються податкові ставки.

Окладні податки – податки, встановлювані для окремих платників шляхом виділення об'єкта оподаткування й затвердження податкових ставок.

Плата – платіж у бюджет за використання ресурсів, які перебувають у загальнодержавній власності, на основі певної еквівалентності взаємовідносин платників і держави. Встановлюється у твердих ставках з одиниці ресурсів у їх фізичному вимірі.

Платник (суб'єкт податку) – фізична та юридична особа, яка безпосередньо перераховує податок до бюджету.

Податки (збори, обов'язкові платежі) – обов'язкові внески до бюджету відповідного рівня або державного цільового фонду, що здійснюють платники у порядку і на умовах, визначених чинним законодавством України.

Податкова квота – частка окремого податку чи загальної суми податків, сплачених платником, у його доходу.

Податкова позика – повне або часткове звільнення від оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності центральними та місцевими органами влади на певний період часу; різновид податкових пільг. Оформлюється угодою як фінансова позика цим суб'єктам, що має бути використана на певні цілі. Податкова позика використовується в практиці багатьох країн.

Податкова політика 1) найтісніше пов'язана з бюджетною, вона становить систему заходів держави у галузі оподаткування; 2) діяльність держави у сфері встановлення, правового регламентування й організації стягування податків і податкових платежів у централізовані фонди грошових ресурсів держави.

Податкова система – сукупність встановлених у країні податків, зборів та інших обов'язкових платежів до бюджету і державних цільових фондів; принципів, форм і методів їх установа, зміни або скасування; дій, що забезпечують їх сплату, контроль і відповідальність за порушення податкового законодавства.

Податкова ставка – законодавчо встановлений розмір податку на одиницю оподаткування. Може бути встановлена як у твердій сумі, так і в процентах.

Податкове регулювання – розподіл і закріплення податків, визначених законом про систему оподаткування, між бюджетами різних рівнів, які входять до складу бюджетної системи країни. В Україні здійснюються на основі Податкового кодексу України, Бюджетного кодексу України та щорічних законів про державний бюджет.

Право податкової ініціативи – право на запровадження податків – належить вищим законодавчим органам влади держави, а також представницьким органам влади суб'єктів федерації у федеративних країнах.

Податковий оклад – сума податку, що сплачується суб'єктом з одного об'єкта.

Податковий період – термін, протягом якого завершується процес формування податкової бази, остаточно визначається розмір податкового зобов'язання.

Податкові канікули – звільнення від оподаткування іноземних інвесторів або окремих галузей виробництва на певний період часу з метою пожвавлення ділової активності в країні чи окремому регіоні; різновид податкових пільг.

Податкові пільги – законодавчо закріплений перелік умов, за наявності яких платник податку зменшує податкові зобов'язання (податкова соціальна пільга, знижки, відрахування та ін.).

Податкові платежі – обов'язкові збори, що стягуються з платників за умови конкретного еквівалентного обміну між державою та платником (плата за воду, землю).

Податок – обов'язковий регулярний платіж юридичних і фізичних осіб до державного чи місцевого бюджетів, що законодавчо встановлюється для фінансового забезпечення виконання функцій держави.

Податок акцизний – непрямий податок на високорентабельні та монополні товари (продукцію), що включається до їх ціни. Сплачують акцизний податок виробники та імпортери підакцизних товарів. Ставки акцизного податку встановлені у твердих ставках та процентах до максимальної роздрібною ціни товарів (продукції), а для імпортованих товарів – до митної (закупівельної) вартості з урахуванням митних зборів і мита.

Податок з обороту – форма універсального акцизу, який встановлюється до загального обороту підприємств.

Податок із продажу (купівель) – різновид універсального акцизу. Який стягується при реалізації товарів у роздрібній торгівлі кінцевому споживачеві.

Податок на додану вартість (ПДВ) – податок, яким оподатковується новостворена вартість, що сплачується до державного бюджету на кожному етапі виробництва товарів, виконання робіт, надання

послуг. ПДВ є непрямим податком. Одним із різновидів універсальних акцизів.

Податок на майно підприємств – сплачується юридичними особами за процентними ставками до загальної вартості оцінки майна; вид майнового оподаткування.

Податок на нерухоме майно громадян – податок, що сплачується фізичними особами за процентними ставками до вартісної оцінки майна; вид майнового оподаткування.

Податок на прибуток – форма прибуткового оподаткування підприємств, за якої об'єктом оподаткування виступає прибуток, що визначається шляхом зменшення суми скоригованого валового доходу звітного періоду на суму валових витрат.

Податок на доходи фізичних осіб – основний прямий податок, що стягується з доходів громадян. Чинним законодавством передбачено неоподатковуваний мінімум доходів громадян. Об'єкт оподаткування – сукупний річний (місячний) оподатковуваний дохід, одержаний з різних джерел як на території України, так і за її межами.

Податок прямий – податок, що стягується безпосередньо з доходів чи майна юридичних осіб і громадян.

Податок розкладний – податок, який обчислюють спочатку в загальній сумі, а потім розподіляють (розкладають) між платниками цього податку пропорційно до певного показника чи порівну.

Політика податкова – державна політика оподаткування юридичних і фізичних осіб. Її метою є формування державного і місцевих бюджетів за одночасного стимулювання ділової активності підприємств. Реалізується через систему податків, податкових ставок і податкових пільг.

Ставка податку – розмір податку на одиницю обкладання; якщо виражена у відсотках, то називається квота.

Ставка податкова пропорційна – процентна ставка, що не залежить від розміру об'єкта оподаткування (є єдиною).

Ставка податкова тверда – ставка, встановлена у грошово-му вираженні на одиницю об'єкта оподаткування в натуральному обчисленні.

Стимулювальна фіскальна політика передбачає збільшення державних видатків, зменшення податків, одночасне поєднання першого та другого; здійснює в період економічного спаду та безробіття, але внаслідок її проведення може збільшитися дефіцит бюджету, що, в свою чергу, призведе до інфляції.

Суб'єкт оподаткування – фізична або юридична особа, що приймає участь у податкових відносинах. Розрізняють *платника податку* – особу, на яку за законом покладено обов'язок платити податок, *носія податку* – особу, яка фактично сплачує суму податку та *податкового агента* – особа, яка незалежно від організаційно-правового статусу та способу оподаткування іншими податками та/або форми нарахування (виплати, надання) доходу (у грошовій або негрошовій формі) зобов'язані нараховувати, утримувати та сплачувати податок, до бюджету від імені та за рахунок фізичної особи з доходів, що виплачуються такій особі, вести податковий облік, подавати податкову звітність податковим органам та нести відповідальність за порушення його норм.

Сфера дії податку – сукупність носіїв податку, на яких у кінцевому підсумку лягає його тягар.

Фіскальна (або бюджетно-податкова) політика – державна політика, яка має створювати сприятливі умови для виробничої та фінансової діяльності суб'єктів господарювання (дискреційна, автоматична).

Питання для підготовки до семінару

1. Виникнення податків, їх суть та значення.
2. Функції податків.
3. Склад податкової системи України.
4. Класифікація податків.
5. Становлення та розвиток податкової системи України.
6. Податок на прибуток підприємств: об'єкт, суб'єкти, ставки, порядок визначення і сплати до бюджету.
7. ПДВ, об'єкт оподаткування, платники, порядок визначення і сплати до бюджету.
8. Прибуткове оподаткування громадян.
9. Принципи оподаткування.
10. Податковий менеджмент на підприємстві.
11. Акцизний податок: сутність, порядок визначення і сплати до бюджету.
12. Призначення мита. Єдиний митний тариф.
13. Необхідність та шляхи реформування податкової системи України.

14. Становлення та розвиток податкової системи незалежної України.

Використовуючи матеріали спеціалізованих періодичних видань та наукову літературу дати розгорнуту аргументовану відповідь на питання:

1. Охарактеризуйте діючі в Україні податки з урахуванням класифікаційних ознак.
2. В чому полягає суть податкової концепції А.Лаффера і як вона використовується в Україні.
3. Назвіть основні етапи формування сучасної моделі оподаткування в Україні.
4. Які основні напрями реформування податкової системи, передбачені новим Податковим кодексом України.
5. Що таке податкове навантаження і які існують методи його зниження?
6. Охарактеризуйте існуючі в світовій практиці непрямі і їх соціально-економічну спрямованість.
7. В чому полягають наслідки дії від застосування в Україні податку на додану вартість?
8. Дайте економічну оцінку існуючого в Україні і за кордоном співвідношення між прямими і непрямими податками.
9. Оподаткування як фактор ціноутворення і розвитку інфляції.
10. Продумайте відповідь на питання, чи можна в умовах лібералізації цін і недосконалої конкуренції однозначно стверджувати, що зниження ставок податку і їх кількості призведе до зростання обсягів виробництва. Обґрунтуйте свою відповідь.

Визначте правильні (в) чи неправильні (н) наведені твердження:

1. За рахунок податків держава утворює фонд грошових коштів, за допомогою якого розширює державний попит і споживання.
2. Платник податку і носій податку не завжди виступають однією особою.
3. Податок з обороту та податок з продажу відносяться до прямих податків.
4. Податкова ставка – це частка окремого податку чи загальної суми податків, сплачених платником, у його доходах.
5. Питома вага податків в структурі ВВП являє собою податкове навантаження.
6. Податок на додану вартість має номінальний і реальний об'єкт оподаткування.
7. Елементами системи оподаткування є: податки, принципи оподаткування, форми оподаткування, методи оподаткування.
8. Податки, що встановлюються в цінах товарів і послуг і розмір яких для окремого платника не залежить від його доходів, називаються загальнодержавні.
9. Податки виконують розподільну і контрольну функції.
10. Розмір об'єкта оподаткування, в межах якого податок не справляється, називається податкова квота.
11. Оподаткування, яке характеризується тим, що ставки податку знижуються по мірі росту розміру доходу чи майна називається регресивне.
12. Складовими частинами податкової системи є: плата, відрахування, податки та неподаткові платежі.
13. Найбільшу питому вагу в сумі податкових надходжень в доходах бюджету України займає податок на доходи фізичних осіб.
14. Збільшення ставок податків завжди веде до зростання доходів бюджету держави.
15. Категорії «податки» та «збори» є тотожними поняттями.
16. Податок на додану вартість становить основну частину доходів державного бюджету України.
17. Доходи фізичних осіб оподатковуються за ставкою 18 %.
18. А. Лаффер є основоположником класичної податкової теорії.
19. Акцизний податок є універсальним податковим акцизом.
20. Збір на розвиток виноградарства, садівництва та хмелярства відносять до загальнодержавних платежів.
21. Пропорційні податки передбачають зміну величини податкової ставки пропорційно зміні розмірів об'єкта оподаткування.
22. Нульова ставка ПДВ і звільнення від сплати ПДВ – це тотожні між собою поняття.
23. В Україні не застосовується прогресивна система оподаткування.
24. Ставка податку на прибуток підприємств – 6 %.
25. Адвалерна ставка податку – це ставка податку, яка встановлюється у відсотках до вартості підакцизних товарів.
26. Податок на додану вартість – це універсальний акциз.
27. Платником податку на доходи фізичних осіб є підприємство, яке перераховує суми утриманих

податків із суми заробітної плати працівників.

28. Послуги шкільної освіти не оподатковуються податком на додану вартість.

29. Будь-яка величина прибутку, яка спрямовується на благодійні цілі не оподатковується податком на прибуток.

30. Категорії «мито» та «державне мито» є тотожними.

31. Спрощена система оподаткування – це пільгова система оподаткування.

До кожного терміна доберіть єдиний правильний варіант визначення.

Терміни	Визначення
а) суб'єкт податку	1. Один із принципів оподаткування, який передбачає незмінність податків, зборів, їх ставок, а також податкових пільг протягом бюджетного року
б) податкові пільги	2. Формальний платник податків, фізична та юридична особа, на яку згідно з законодавством покладений обов'язок платити та перераховувати податки й інші обов'язкові платежі до бюджету
в) податкова квота	3. Повне або часткове звільнення від сплати податків відповідно до чинного законодавства
г) акцизи	4. Податки на високорентабельні та монопольні товари
д) податкова політика	5. Різноманітні види доходів, товари і послуги, а також різні форми накопичуваного багатства, визначені законодавчими актами
ж) одиниця оподаткування	6. Платежі, які передбачають цільове призначення
з) відрахування і внески	7. Елемент оподаткування, виражений в грошових або натуральних формах і має переважно розрахунковий характер
к) прямі податки	8. Частка окремого податку чи загальної суми податків, сплачених платником, у його доході
л) об'єкт оподаткування	9. Податки, які характеризуються тим, що вони встановлюються, безпосередньо, на дохід чи майно платника податків
м) стабільність	10. Сукупність заходів держави щодо впровадження системи податків і конкретних форм і методів їх стягнення

Терміни	Визначення
а) пеня	1. Плата у вигляді відсотків, нарахована на суму податкового боргу у зв'язку з несвоєчасним погашенням податкового зобов'язання
б) доходи звітного періоду	2. Податок, що стягується з доходів фізичних осіб, ставка якого в Україні становить 18 %
в) податок на додану вартість	3. Податок на високорентабельні та монопольні товари: спирт, алкогольні напої, пиво, тютюнові вироби, транспортні засоби та нафтопродукти
г) акцизний податок	4. Непрямий податок, об'єктом якого є новостворена вартість, утворювана на кожному етапі виробництва або обігу товарів та послуг
д) мито	5. Непрямий податок, який стягується при перетині митного кордону, тобто при імпорті, експорті та транзиті товарів
ж) податок	6. Податок, об'єктом оподаткування якого є різниця між сумою доходів звітного періоду та собівартість реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг і сумою інших витрат звітного податкового періоду
з) податок на доходи фізичних осіб	7. Загальна сума доходу платника податку від усіх видів діяльності, отриманого протягом звітного періоду в грошовій, матеріальній та нематеріальній формах, як на території України, так і за її межами
к) санкція	8. Обов'язковий платіж фізичних та юридичних осіб до центрального і місцевого бюджетів, здійснюваний у порядку і на умовах, що визначаються законодавчими актами тієї чи іншої країни
л) податок на прибуток підприємств	9. Плата у фіксованій сумі або у вигляді відсотків від суми податкового зобов'язання, яка виникла у зв'язку з порушенням правил оподаткування
м) податкове зобов'язання	10. Сума коштів, яку платник податків, у тому числі податковий агент, повинен сплатити до відповідного бюджету як податок або збір на підставі, в порядку та строки, визначені податковим законодавством

Тести

1. Податки залежно від періодичності стягнення поділяються на:

- a. прями, непрямі;
- b. місцеві, загальнодержавні;
- c. разові, систематичні;
- d. пропорційні, прогресивні.

2. Податки залежно від форми оподаткування поділяються на:

- a. разові, систематичні;
- b. прями, непрямі;
- c. місцеві, загальнодержавні;
- d. змішані податки.

3. Податки залежно від компетенції органу, що регулює вид податку, поділяються на:

- a. пропорційні, прогресивні;
- b. змішані;
- c. місцеві, загальнодержавні;
- d. разові, систематичні.

4. Перевагами податків є:

- a. висока ефективність та обов'язковий характер;
- b. низька стабільність;
- c. залежність від політичного тиску;
- d. мобільність.

5. Що є показником росту податкового тягаря:

- a. зростання частки податків у заробітній платі;
- b. зростання цін;
- c. збільшення бюджетного дефіциту;
- a. зростання негативного сальдо платіжного балансу.

6. Що перерозподіляють податки:

- a. вартість основного капіталу;
- b. ВВП і НД;
- c. резервні фонди;
- d. вартість робочої сили.

7. До місцевих податків належить:

- e. податок на додану вартість;
- f. комунальний податок;
- g. податок на промисел;
- h. вірна відповідь відсутня.

8. Податки – це:

- a. лише обов'язкові платежі юридичних осіб до місцевих бюджетів залежно від розміру доходів;
- b. лише обов'язкові платежі фізичних осіб до бюджетної системи залежно від вартості майна;
- c. обов'язкові платежі юридичних і фізичних осіб до бюджетної системи залежно від вартості майна, розміру доходу або обсягу споживання;
- d. немає правильної відповіді.

9. Податки залежно від форми оподаткування поділяються на:

- a. разові, систематичні;
- b. прями, непрямі;
- c. місцеві, загальнодержавні;
- d. змішані податки.

10. Які види платежів належать до прямих податків (вказіть всі правильні відповіді):

- a. акцизний збір, мито;
- b. податок на прибуток підприємств, податок з доходів фізичних осіб;
- c. ПДВ.

11. Які ставки ПДВ діють на сьогодні в Україні:

- 12. нульова і 25%;
- b. 10 і 28%;
- c. нульова і 20 %;
- d. 17%.

12. Хто є фактичним платником ПДВ та акцизного податку:

- a. виробник товару;
- b. торговельне підприємство;
- c. споживачі товарів та послуг;
- d. Всі варіанти відповідей правильні.

13. Про що свідчить значна частинка непрямих податків:

- a. фіскальний характер податкової системи;
- b. неефективну систему стягнення податків;
- c. низький рівень податкової культури.

14. Яке із визначень сутності поняття «податкова система» є правильним:

- a. сукупність податків, що визначається державою;
- b. сукупність податків і зборів, визначена державою;
- c. сукупність загальнодержавних і місцевих податків та зборів.

15. Як класифікують податки за способом оподаткування:

- a. прямі та непрямі;
- b. загальнодержавні та місцеві;
- c. прогресивні, регресивні та пропорційні;
- d. розкладні й окладні.

16. Який з елементів оподаткування відображає що оподатковується:

- a. об'єкт податку;
- b. носій податку;
- c. суб'єкт податку;
- d. джерело податку.

17. Цільовий характер мають:

- e. обов'язкові платежі;
- f. податки;
- g. державне мито;
- h. штрафні санкції.

18. Фізичні й юридичні особи, які зобов'язані сплачувати податок за законом, є:

- a. платниками податку;
- b. носіями податку;
- c. об'єктами податку;
- d. джерелами податку.

19. Податки залежно від компетенції органу, що регулює вид податку, поділяються на:

- a. пропорційні, прогресивні;
- b. змішані;
- c. місцеві, загальнодержавні;
- d. разові, систематичні.

Використовуючи термінологічний словник та спеціалізовану літературу розв'яжіть фінансовий кросворд.

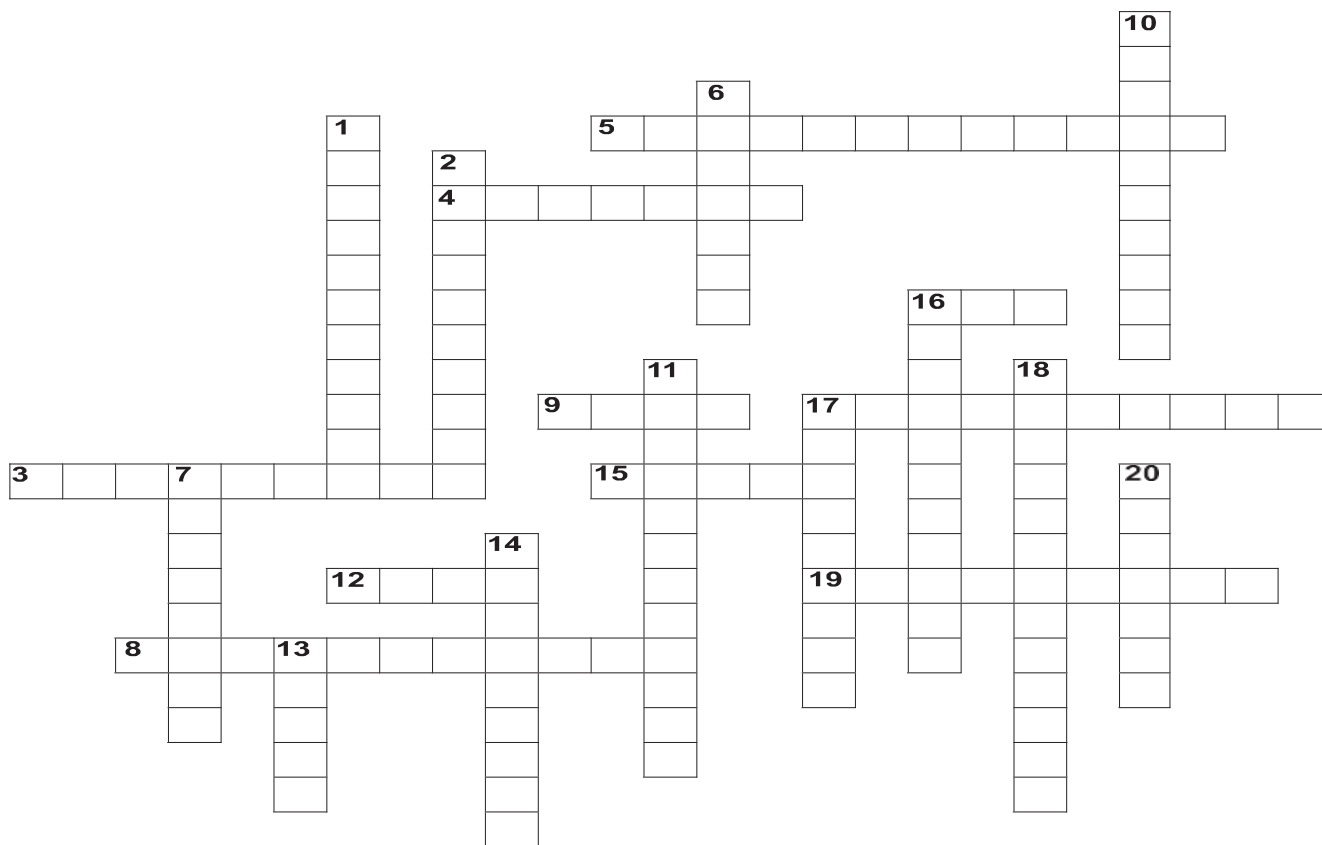
По горизонталі:

- 3. Функція податків, за допомогою якої забезпечується фінансування державних витрат.
- 4. Обов'язковий платіж юридичних та фізичних осіб до державного бюджету.
- 5. Принцип оподаткування, за якого зміни до будь-яких елементів податків та зборів не можуть вноситися пізніше 6 місяців до початку нового бюджетного періоду.
- 8. Ставки податків, що передбачають рівну частку податку в доходах незалежно від їх величини.
- 9. Податок, об'єктом оподаткування якого є доходи фізичних осіб (аббревіатура).
- 12. Непрямий податок, що стягується при переміщенні товарів через митний кордон країни.
- 15. Непрямий податок, який встановлюється державою у вигляді надбавки до ринкової ціни високорентабельних та монополізованих товарів.
- 16. Податок, що сплачується кожним суб'єктом економічної системи під споживання.
- 17. Ставки податків, які знижуються із збільшенням розміру об'єкта оподаткування.
- 19. Ставка податку, згідно з якою розмір податкових нарахувань встановлюється у відсотковому відношенні до 1 вартісного виміру бази оподаткування.

По вертикалі:

- 1. Критерій оподаткування, що забезпечує оптимальність податкових надходжень відповідно до проголошеної економічної доктрини.

2. Ставка податку, згідно якою розмір податкових нарахувань встановлюється як фіксована величина стосовно кожної 1 виміру бази оподаткування.
6. Фіксований період часу, відомості за який вважаються пока- зовими і становлять основу при оцінці, аналізі та плануванні.
7. Податки, сума яких для кожного платника визначається за- лежно від величини податкової бази.
10. Функція податків яка забезпечує сплату податків платниками своєчасно і в повному обсязі.
11. Критерій оподаткування, що визначається рівнем оподатку- вання доходів.
13. Податки, що стягується безпосередньо з доходів чи майна юридичних осіб і громадян.
14. Функція, що полягає у підтриманні соціальної рівноваги за рахунок зменшення майнового розшарування населення країни.
16. Ставки податків, які збільшуються відповідно до зростання розміру об'єкта оподаткування.
17. Податки, які обчислюють спочатку в загальній сумі, а потім розподіляють (розкладають) між їх платниками пропорційно до певного показника чи рівними частинами.
18. Принцип оподаткування, за якого устанавлення податків та зборів у спосіб, який не впливає на збільшення або зменшен- ня конкурентоспроможності платника податків.
20. Податки, що встановлюються в цінах товарів і послуг розмір яких для окремого платника прямо не залежить від його доходів.

ТЕМА 3. БЮДЖЕТ. БЮДЖЕТНА СИСТЕМА

Базові терміни

Бюджет – 1) сукупність фінансових відносин держави з суб'єктами господарювання, а також населенням, стосовно формування та використання централізованого фонду грошових ресурсів з метою забезпечення функцій держави, передбачених Конституцією; 2) розпис грошових доходів і витрат держави, план утворення і використання фінансових ресурсів держави та її складових одиниць, який забезпечує можливість виконання відповідними органами державної влади і місцевого самоврядування покладених на них функцій.

Бюджетна класифікація – групування доходів і видатків бюджетів усіх рівнів за однорідними ознаками. Розробляється Кабінетом Міністрів України і затверджується Верховною Радою України.

Бюджетна політика – сукупність юридичних, економічних та організаційних заходів, спрямованих на регламентацію складання бюджетів, регулювання бюджетного процесу, управління бюджетним дефіцитом, організацією бюджетного контролю. Вона виявляється у формах і методах мобілізації бюджетних коштів та їх витрат на різні потреби держави.

Бюджетна резолюція – нормативний документ, який приймається Верховною Радою України. Бюджетна резолюція в загальному вигляді окреслює пріоритети бюджетної політики держави на наступний період. Вона є орієнтиром для Уряду України при розробці проекту державного бюджету і для Верховної Ради України при розгляді бюджету і законів, що впливають на доходи і видатки державного бюджету.

Бюджетна система – заснована на економічних відносинах і юридичних нормах сукупність усіх видів бюджетів країни. До складу бюджетної системи України входять державний бюджет України і місцеві бюджети. Вона побудована з урахуванням економічних відносин, державного й адміністративно-територіальних устроїв і врегульована нормами права.

Бюджетне відшкодування – сума, що підлягає поверненню платникові податку з бюджету у зв'язку із надмірною сплатою податку.

Бюджетне право – сукупність юридичних норм, які визначають компетенцію центральних і місцевих органів державної влади і державного управління із складання, розгляду, затвердження та виконання бюджету.

Бюджетне регулювання – процес збалансування (вирівнювання) доходів і витрат бюджетів різних рівнів, що входять до бюджетної системи по вертикалі і по горизонталі. Вирівнювання бюджетної системи по вертикалі означає збалансування доходів і витрат, з одного боку, Державного бюджету України, з іншого – місцевих бюджетів, у сукупності по всіх рівнях (Автономна Республіка Крим, області, ОТГ). Вирівнювання по горизонталі означає збалансування доходів і витрат між так званими «бідними» й «багатими» територіями.

Бюджетне самофінансування – форма, спосіб забезпечення дохідної частини бюджету дохідними джерелами; забезпечення дохідної частини бюджету відповідно до обов'язків і потреб органу місцевого самоврядування коштами за рахунок фінансових ресурсів, які він самостійно мобілізує на відповідній території.

Бюджетне фінансування – надання в безповоротному порядку коштів з бюджету господарюючим суб'єктам для повного або часткового покриття їх витрат.

Бюджетний дефіцит – перевищення видатків бюджету над його доходами.

Бюджетний кредит – надання коштів з бюджету суб'єктам підприємницької діяльності на поворотній основі, що взагалі не властиве бюджетним відносинам.

Бюджетний механізм – сукупність конкретних форм бюджетних відносин, методів мобілізації і витрачання бюджетних коштів; складник фінансового механізму.

Бюджетний процес – встановлений законодавством порядок складання, розгляду, затвердження і виконання бюджетів, що входять до бюджетної системи. Порядок контролю за виконанням бюджетів, а також звітів про їх виконання.

Бюджетний рік – час (12 місяців), протягом якого відбувається виконання затвердженого бюджету.

Бюджетний розпис – розподіл доходів і видатків бюджету по підрозділах бюджетної класифікації; головний документ, на основі якого здійснюється виконання бюджету, тобто забезпечується надходження доходів і фінансування видатків.

Бюджетний устрій – побудова бюджетної системи, її поділ на окремі види бюджетів на основі державного і територіального устрою країни; система принципів організації бюджетної системи та взаємозв'язків її окремих ланок.

Бюджетні асигнування – кошти державного і місцевих бюджетів, виділені на розвиток народного

господарства, фінансування соціально- культурних заходів, оборону держави і утримання органів державної влади та управління.

Бюджетні видатки – затрати, які виникають у зв'язку із виконанням державою своїх функцій. Виражають економічні відносини, на основі яких відбувається процес використання централізованого фонду грошових коштів держави за різними напрямками.

Бюджетні доходи – частина централізованих фінансових ресурсів держави, необхідних для виконання її функцій; виражають економічні відносини, які виникають у процесі формування бюджетних фондів і надходять у розпорядження органів державної влади.

Бюджетна позичка – кошти, що надаються на принципах строковості і поворотності з державного бюджету України місцевим бюджетам, а також з місцевих бюджетів нижчого рівня для покриття тимчасових касових розривів при їх виконанні.

Видатки бюджету – кошти, що витрачаються державою з метою забезпечення своїх функцій, тобто спрямовуються на здійснення програм, передбачених відповідним бюджетом, за виключенням коштів на погашення основної суми боргу та повернення надмірно сплачених до бюджету сум.

Видатки поточні – видатки на фінансування діючої мережі підприємства, закладів установ, що знаходяться у власності місцевого самоврядування, а також на заходи соціального захисту і соціального забезпечення населення.

Видатки розвитку – це витрати місцевих бюджетів на інвестиційні програми і капітальні вкладення.

Витрати бюджету – видатки бюджету та кошти, видані на погашення основної суми державного боргу, купівлею цінних паперів та коштами на депозитних вкладах.

Вільні бюджетні кошти – додаткові кошти, що утворюються в процесі виконання бюджету і не затверджуються у складі доходів і видатків бюджету.

Державні фінанси – центральна підсистема фінансової системи, через яку здійснюється вплив держави на економічний і соціальний розвиток країни. За економічною сутністю Державні фінанси – це відносини з приводу розподілу та перерозподілу вартості ВВП, пов'язані з формуванням і використанням фінансових ресурсів у розпорядженні держави і державних підприємств, призначених на цілі розширеного відтворення, задоволення соціально-культурних та інших потреб суспільства. До складу Державних фінансів входять бюджети різних рівнів державного управління, позабюджетні спеціальні фонди, державний кредит і фінанси державних підприємств та організацій.

Державний бюджет України – грошові відносини, які виникають у держави з юридичними і фізичними особами з приводу перерозподілу національного доходу (частково і національного багатства) у зв'язку із формуванням і використанням бюджетного фонду держави, призначеного для фінансування народного господарства, нематеріальної сфери, задоволення соціальних та інших потреб суспільства (оборона, управління, покриття державного боргу тощо). Укладається, затверджується та виконується центральними органами державної влади України. Головний централізований фонд грошових коштів держави, основний інструмент перерозподілу національного доходу, що використовується з метою виконання державою визначених Конституцією функцій.

Державні трансферти – цільове, безповоротне та безоплатне (нееквівалентне) виділення коштів з бюджету конкретним суб'єктам у вигляді державних субсидій, субвенцій і дотацій.

Дотація – (від лат. *dotatio* – дарунок, жертва) – допомога, що надається підприємствам, установам та організаціям на покриття збитків, зумовлених незалежними від них причинами.

Доходи бюджету – сума коштів, що мобілізується державою в бюджеті для виконання відповідних функцій держави.

Зведений (консолідований) бюджет України – сукупність показників усіх бюджетів (Державного бюджету України і місцевих бюджетів), що входять до бюджетної системи України по доходах і видатках. Він не затверджується законодавчими органами влади, а використовується з метою аналізу, прогнозування, статистичних цілей, визначення засад державного регулювання економічного та соціального розвитку держави.

Капітальні витрати – видатки бюджету на фінансування інвестиційної та інноваційної діяльності держави, а саме: капітальні вкладення (включаючи субсидії приватному сектору і перекази за кор- дон на капіталовкладення та ін.).

Кошторис – план передбачуваних витрат і надходжень грошових ресурсів, потрібних для нормального функціонування держави (підприємства, установи).

Кошторисне фінансування – виділення коштів з бюджету на основі спеціального планового документа – кошторису; воно охоплює такі напрями видатків, як соціальна сфера, фундаментальні дослідження, оборона й управління.

Обов'язкові видатки – видатки, спрямовані на виконання обов'язкових завдань, які покладаються на органи місцевої влади з метою забезпечення певних стандартів послуг у масштабах усієї країни, а також видатки, пов'язані з їхніми борговими зобов'язаннями за кредитами та позиками.

Неподаткові платежі – разові та випадкові надходження до бюджету, які не мають прямим призначенням формування доходів бюджету.

Офіційні трансферти – кошти, одержані від інших органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, інших держав або міжнародних організацій на безоплатній та безповоротній основі.

Поточні витрати – це видатки бюджету на фінансування підприємств, установ, організацій та органів, визначені на початок бюджетного року, а також на фінансування з соціального захисту населення, а саме: державне споживання (купівля товарів та послуг); виплати (перекази) населенню (трансферти); перекази за кордон; державні субсидії.

Секвестр (лат. – *sequestum* – заборона) обмеження видатків, яке встановлюється державною владою; пропорційне скорочення державного бюджету в процентах, яке здійснюється щомісячно до кінця поточного фінансового року у випадку невиконання дохідної частини бюджету.

Спеціальний фонд бюджету – це фонд фінансових ресурсів, що формується з конкретно визначених джерел надходжень і використовується на фінансування конкретно визначених цілей.

Субсидія – різновид субвенцій – цільова грошова допомога, що надає держава за рахунок коштів бюджету, а також спеціальних фондів юридичним та фізичним особам, місцевим державним органам, іншим державам.

Трансферти (фр. *transfert*; лат. *transfere* – переносити, переводити) – кошти, що передаються з державного бюджету до місцевих бюджетів або з місцевих бюджетів вищого рівня до бюджетів нижчого рівня у вигляді дотацій, субвенцій та в інших формах.

Фінансове вирівнювання – приведення витрат бюджетів (за економічною та функціональною класифікаціями) у відповідність до гарантованого державою мінімального рівня соціальних послуг на душу населення, усунення значних диспропорцій у здійсненні видатків за окремими територіями.

Фінансові ресурси держави (бюджетні та спеціальні позабюджетні фонди) формуються за рахунок внутрішніх і зовнішніх джерел.

Фонди бюджетного регулювання – фонди фінансових ресурсів, які утворюються центральними органами державної влади для вирівнювання фінансових можливостей підпорядкованих їм адміністративно-територіальних утворень. Кошти фондів формуються за рахунок відрахувань від загальнодержавних податків. У деяких країнах подібні фонди формуються за рахунок відрахувань адміністративно-територіальних одиниць. У більшості країн фонди бюджетного регулювання формуються у складі бюджету центрального уряду і мають самостійний статус.

Цільові фонди – кошти, які використовуються для розв'язання конкретних проблем, визначених державними органами місцевого самоврядування; різновид позабюджетних фондів.

Централізовані фінанси – підсистема фінансових відносин щодо формування централізованих грошових фондів, котрі зосереджуються в інститутах державних органів влади з метою виконання державою функцій (адміністративної, оборонної, соціально-економічної та правової).

Питання для підготовки до семінару

1. Сутність бюджету, його роль і призначення.
2. Бюджетна система, принципи побудови бюджетної системи України.
3. Бюджетний устрій України.
4. Зміст бюджетного планування та прогнозування.
5. Бюджетний процес, сутність, завдання та стадії.
6. Бюджетні права органів законодавчої та виконавчої влади.
7. Бюджетний механізм, його складові елементи.
8. Основні напрямки реформування бюджетної системи України.
9. Основи державного фінансового контролю в бюджетній сфері.
10. Бюджетні методи регулювання економіки.
11. Охарактеризувати бюджетну систему України у порівнянні з бюджетною системою будь-якої зарубіжної країни.
12. Сутність міжбюджетних відносин та їх основні форми.
13. Основи бюджетного устрою в різних типах держав.

Визначте правильні (в) чи неправильні (н) наведені твердження:

1. Надання в безповоротному порядку коштів з бюджету господарюючим суб'єктам для повного або часткового покриття їх витрат – це бюджетний процес.

2. Принципом бюджетної системи, який передбачає розподіл видатків між бюджетами з урахуванням максимального наближення суспільних послуг до їх безпосереднього споживача, є принцип субсидіарності.

3. Принципом бюджетної системи, який передбачає формування бюджету на реальних макроекономічних показниках розвитку держави, є принцип справедливості і неупередженості.

4. Принципом бюджетної системи, який передбачає необхідність реалізації запланованих цілей при найменших бюджетних витратах з максимальними результатами, є принцип повноти.

5. Законодавчо встановлено, що Верховна Рада повинна прийняти Закон про державний бюджет до 31 грудня.

6. Вилучення коштів – це процес передачі фінансових ресурсів від бюджету вищого рівня до бюджету нижчого рівня з метою його збалансування.

7. Принципом бюджетної системи, який передбачає розподіл коштів суспільного багатства між громадянами і територіальними громадами на недискримінаційній основі з урахуванням завдань соціально-економічного розвитку, є принцип справедливості і неупередженості.

8. Субсидії – це грошові кошти, що виділяються на строго визначені цілі – соціальні програми.

9. Вилучення коштів – це передача коштів з бюджетів нижчого рівня до бюджетів вищого рівня.

10. Бюджетний механізм – це план утворення і використання фінансових ресурсів держави та її складових одиниць, який містить розпис грошових доходів і витрат держави та забезпечує можливість виконання відповідними органами влади покладених на них функцій.

11. Бюджетний процес – це організація і порядок складання, розгляду, затвердження і виконання бюджету.

12. Бюджет держави та зведений бюджет – це тотожні між собою поняття.

13. Касове виконання державного бюджету здійснюється Державною казначейською службою України.

14. Бюджетний процес триває з 1 січня по 31 грудня звітного року.

15. Надання бюджетних коштів бюджету нижчого рівня або юридичній особі на безоплатній і безповоротній основі для здійснення певних цільових видатків називається дотацією.

16. Виконання бюджету полягає у мобілізації запланованих доходів і фінансуванні передбачених видатків.

17. Складання проекту бюджету – це стадія бюджетного процесу.

18. В унітарних державах бюджет має виключно багаторівневий характер.

19. Державний бюджет можна представити у виді кошторису доходів і витрат держави.

20. Державний бюджет – це найбільший грошовий фонд, що використовує уряд для фінансування своєї діяльності.

До кожного терміна доберіть єдиний правильний варіант визначення.

Терміни	Визначення
1. Бюджет	а) перерозподіл фінансових ресурсів між бюджетами різних рівнів
2. Бюджетне планування	б) послідовність заходів і дій зі складання, розгляду і затвердження проекту бюджету, яка визначається Бюджетним кодексом України
3. Бюджетне регулювання	в) сукупність усіх бюджетів, що формуються і діють на території певної країни згідно з її бюджетним устроєм
4. Бюджетна система	г) сукупність економічних відносин щодо формування, розподілу та використання централізованого фонду грошових коштів держави
5. Зведений бюджет	д) запровадження пропорційного зменшення бюджетних видатків, що затверджені, щомісячно за всіма статтями бюджету, крім статей, що потребують захисту, до кінця бюджетного року
6. Секвестр бюджету	е) сукупність показників усіх бюджетів, що використовуються для аналізу і прогнозування економічного та соціального розвитку держави.

Терміни	Визначення
а) дотація	1. Вид грошової допомоги вищого бюджету нижчому, надання якої здійснюється з чітким визначенням цілей та напрямів витрат коштів
б) бюджетна система	2. Надання допомоги в грошовій чи натуральній формі фізичній чи юридичній особам чи іншим державам за рахунок державного або місцевого бюджету.
в) субвенція	3. Регламентована нормами права діяльність, пов'язана із складанням,

	розглядом, затвердженням і виконанням бюджетів
г) бюджетний процес	4. Сукупність бюджетів держави, юридично пов'язаних між собою, яка базується на загальноприйнятих принципах, що відповідають міжнародним стандартам.

Тести

1.Складовими бюджету є:

- внутрішній і зовнішній фонди;
- цільовий та страховий фонди;
- загальний та спеціальний фонди;
- резервний і борговий фонди.

2.Бюджетний процес – це:

- система взаємовідносин між окремими ланками бюджетної системи;
- організація і принципи побудови бюджетної системи;
- процес затвердження бюджету відповідного рівня;
- регламентована норма права діяльність, пов'язана із складанням, розглядом, затвердженням і виконанням бюджетів всіх рівнів, а також контролем та затвердженням звітів про виконання бюджетів.

3.Сукупність показників усіх бюджетів, що входять до складу бюджетної системи України формують:

- Зведений бюджет України;
- бюджетне планування;
- бюджетний устрій;
- бюджетне регулювання.

4.Фінансовим планом бюджетних установ є:

- кошторис доходів і видатків;
- бізнес-план;
- фінансова стратегія;
- немає правильної відповіді.

5.Міжбюджетні трансферти – це:

- кошти від відчуження майна, яке перебуває у комунальній власності;
- міжбюджетні трансферти для фінансування цільових програм;
- міжбюджетний трансферт, спрямований на вирівнювання дохідної спроможності бюджету, що його отримує;
- фінансова допомога підприємству;
- вірна відповідь відсутня.

6.Бюджетний устрій – це:

- організація і принципи побудови бюджетної системи, її структури, взаємозв'язок між окремими ланками бюджетної системи;
- регламентована норма права діяльність пов'язана із складанням, розглядом, затвердженням і виконанням бюджетів усіх рівнів;
- процес планування доходної і видаткової частин бюджету;
- зведений бюджет держави.

7.Який з принципів не належить до принципів побудови бюджетної системи:

- доцільність;
- єдність;
- збалансованість;
- публічність та прозорість.

8.Який орган займається виконанням державного бюджету:

- Кабінет Міністрів України;
- Президент України та його апарат;
- Державне казначейство України;
- Державний митний комітет.

9.Бюджет – це:

- план конкретних заходів для досягнення конкретної мети;
- план формування та використання фінансових ресурсів;
- єдине систематизоване групування доходів, видатків;

d. інше.

10. Який з цих принципів не відноситься до принципів побудови бюджетної системи України:

- a. обґрунтованості;
- b. збалансованості;
- c. субсидіарності;
- d. обов'язковості.

11. Бюджет виконує такі функції:

- a. розподільча, контрольна, регулююча, фіскальна;
- b. регулююча, стимулююча, індикативна;
- c. розподільча, контрольна, забезпечення економічної безпеки держави;
- d. міра вартості, засіб накопичення, засіб обігу, засіб платежу, світові гроші.

12. Бюджетна резолюція – це спеціальна постанова, яка:

- a. окреслює пріоритети бюджетної політики держави на наступний рік;
- b. визначає перелік доходів і видатків;
- c. регулює фінансові відносини в державі;
- d. вірна відповідь відсутня.

13. Інструментом реалізації бюджетної політики є:

- a. метод екстраполяції;
- b. бюджетний механізм;
- c. метод дотацій;
- d. немає вірної відповіді.

14. Принципами кошторисного фінансування є:

- a. плановість, підзвітність, цільовий характер виділених коштів;
- b. юридична та фінансова відокремленість;
- c. виділення коштів незалежно від фактичних показників діяльності установи;
- d. усі відповіді правильні.

15. Зведений бюджет використовується для:

- a. аналізу і прогнозування економічного і соціального розвитку держави;
- b. визначення складових бюджетної класифікації;
- c. забезпечення принципу субсидіарності;
- d. немає правильної відповіді.

16. Зведений бюджет України:

- a. затверджується Верховною Радою України;
- b. Затверджується Міністром фінансів України;
- c. не затверджується;
- d. вірна відповідь відсутня.

17. Зведений бюджет України включає показники державного бюджету, зведеного бюджету Автономної Республіки Крим та зведених бюджетів:

- a. областей та міст Києва і Севастополя;
- b. областей, районів;
- c. областей;
- d. всі відповіді правильні.

18. Принцип субсидіарності означає:

- a. використання коштів на цілі, визначені бюджетними призначеннями;
- b. досягнення максимального результату при використанні визначеного бюджетом обсягу коштів;
- c. максимально можливе наближення надання суспільних послуг до їх безпосереднього споживача;
- d. немає правильної відповіді.

19. Принцип збалансованості означає:

- a. використання коштів на цілі, визначені бюджетними призначеннями;
- b. формування надходжень до бюджету і витрат здійснюються до затверджених методик та правил;
- c. що повноваження на здійснення витрат бюджету повинні відповідати обсягу надходжень до бюджету;
- d. всі відповіді правильні.

20. Принцип повноти означає, що:

- a. всі надходження до бюджетів та їх витрат, що здійснюється відповідно до нормативно-правових актів підлягають включенню до складу бюджетів;
- b. кошти бюджетів повинні використовуватися на цілі, визначені бюджетними призначеннями;
- c. формування надходжень до бюджету і витрат здійснюється відповідно до затверджених методик та правил;
- d. всі відповіді правильні.

21. Принцип самостійності означає, що:

- a. Державний бюджет самостійно розподіляє кошти місцевих бюджетів;
- b. кожен вид бюджету самостійно визначає потребу в доходах, які йому виділяє бюджет вищого рівня;
- c. самостійність забезпечується закріпленням за бюджетами відповідних доходів;
- d. немає правильної відповіді.

22. Під бюджетною системою ми розуміємо сукупність:

- a. бюджетних відносин;
- b. бюджетів;
- c. відповіді а) та б) правильні;
- d. немає правильної відповіді.

23. Бюджетна система України – це:

- a. об'єднання всіх ланок державного бюджету;
- b. місцеві бюджети;
- c. бюджет Автономної Республіки Крим;
- d. немає правильної відповіді.

24. Структура бюджетної системи визначається:

- a. адміністративним устроєм України;
- b. бюджетним устроєм;
- c. видами бюджету;
- d. особливістю економічного розвитку.

25. Бюджетний процес охоплює такі стадії бюджетної діяльності:

- a. виявлення резервів, розгляд і затвердження бюджету, виконання бюджету, складання звіту про виконання бюджету;
- b. бюджетне планування, узгодження бюджету із загальною програмою фінансової стабілізації, виконання бюджету;
- c. складання проекту бюджету, розгляд і затвердження бюджету, виконання бюджету, складання звіту про виконання бюджету і його затвердження;
- d. складання проекту бюджету, виконання бюджету.

26. Принципом бюджетної системи, який передбачає формування бюджету на реальних макроекономічних показниках розвитку держави, є:

- a. принцип збалансованості;
- b. принцип повноти;
- c. принцип обґрунтованості;
- d. принцип субсидіарності;
- e. принцип ефективності.

27. Суть якої концепції побудови бюджетної системи полягає у правильному визначенні державою пріоритетів і зосередженні ресурсів на цих стратегічно важливих напрямках:

- a. концепція щорічно збалансованого бюджету;
- b. концепція збалансованості бюджету у фазах економічного циклу;
- c. концепція функціонального призначення бюджету.

28. Міжбюджетні трансферти – це:

- a. кошти від відчуження майна, яке перебуває у комунальній власності;
- b. дивіденди, нараховані на акції, що є у власності територіальної громади;
- c. кошти, які безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету до іншого;
- d. вірна відповідь відсутня.

29. Бюджетний процес – це:

- a. система взаємовідносин між окремими ланками бюджетної системи;
- b. організація і принципи побудови бюджетної системи;
- c. процес затвердження бюджету відповідного рівня;

d. регламентована нормами права діяльність, пов'язана із складанням, розглядом, затвердженням і виконанням бюджетів всіх рівнів, а також контролем та затвердженням звітів про виконання бюджетів.

30. Бюджетний устрій – це:

- a. організація і принципи побудови бюджетної системи, її структури, взаємозв'язок між окремими ланками бюджетної системи;
- b. регламентована нормами права діяльність пов'язана із складанням, розглядом, затвердженням і виконанням бюджетів усіх рівнів;
- c. процес планування доходної і видаткової частин бюджету;
- d. зведений бюджет держави.

31. Бюджетний устрій залежить від:

- a. типу економічної системи держави.
- b. адміністративно-територіального устрою.
- c. Бюджетного кодексу України.
- d. Закону про державний бюджет на поточний рік.

32. Бюджет як економічна категорія – це:

- a. план доходів і видатків держави;
- b. централізований фонд фінансових ресурсів держави, призначений для забезпечення виконання її функцій;
- c. грошові відносини з приводу перерозподілу частини ВВП шляхом формування централізованого фонду грошових коштів, призначеного для забезпечення функцій держави.

33. Сукупність показників усіх бюджетів, що входять до складу бюджетної системи України формують:

- a. Зведений бюджет України;
- b. бюджетне планування;
- c. бюджетний устрій;
- d. бюджетне регулювання.

34. Бюджетний устрій – це:

- a. доходи і видатки бюджету;
- b. державні фінанси;
- c. формування бюджету;
- d. організація побудови бюджетної системи.

35. Організацію касового виконання державного бюджету в Україні покладено на:

- a. Кабінет Міністрів України;
- b. Міністерство фінансів України;
- c. Державна казначейська служби України;
- d. Державна податкова служба України.

36. Як фінансовий план бюджет – це:

- a. сукупність грошових відносин з приводу формування фондів фінансових ресурсів;
- b. механізм акумулювання коштів до держави;
- c. розпис доходів і видатків держави, який затверджується органами законодавчої влади у вигляді закону;
- d. механізм використання фінансових ресурсів держави.

37. Державна казначейська служба України створена для:

- a. складання проекту Державного бюджету України;
- b. забезпечення касового виконання Державного бюджету України;
- c. затвердження звіту про виконання Державного бюджету України;
- d. контролю за ефективним використанням бюджетних коштів.

38. Бюджетна система України складається з:

- a. Центральні і місцеві бюджети;
- b. Державний, бюджет АРК, місцеві бюджети;
- c. Державний бюджет і місцеві бюджети.

39. Характерні риси бюджету:

- a. є основним інструментом перерозподілу частини національного доходу;
- b. забезпечує діяльність підприємств всіх форм власності;
- c. є формою відображення інтересів комерційних банків;
- d. обслуговує створення ВВП.

ТЕМА 4. БЮДЖЕТНИЙ ДЕФІЦИТ ТА ДЕРЖАВНИЙ КРЕДИТ

Базові терміни

Анулювання (скасування) державного боргу – метод управління державним боргом, що передбачає повну відмову держави від зобов'язань за випущеними позиками (внутрішніми, зовнішніми або за всім державним боргом).

Боргові фінансові інструменти – інструменти, що характеризують кредитні відносини між їх покупцем і продавцем, зобов'язують боржника погасити в передбачені терміни їх номінальну вартість і заплатити додаткову винагороду в формі відсотка (якщо він не входить до складу номінальної вартості боргового фінансового інструменту, який погашається). Прикладом боргових фінансових інструментів є облігації, векселі, чеки тощо.

Бюджетний профіцит – характеризує позитивне сальдо бюджету, взагалі відображає стабільну фінансову ситуацію, хоча і не є метою діяльності держави.

Відстрочення погашення позики (або всіх раніше випущених державою позик) – метод управління державним боргом, що передбачає перенесення термінів виплати заборгованості, при цьому на період їх перенесення погашення боргу та виплата доходів також припиняються.

Внутрішній державний борг – заборгованість держави перед усіма утримувачами облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП) та інших державних цінних паперів, тобто громадянами та підприємствами своєї країни, які є кредиторами держави.

Державний борг – сума заборгованості держави за випущеними і непогашеними внутрішніми державними запозиченнями, а також сума фінансових зобов'язань до іноземних кредиторів на певну дату, включаючи видані гарантії за кредитами, що надають місцевим органам влади, державним підприємствам, іноземним постачальникам тощо. Залежно від ринку розміщення, валюти, в якій випущені позики, та ін. державний борг може бути внутрішній і зовнішній. Залежно від строку погашення – капітальним або поточним. Має економічно обґрунтовані межі. Величина державного боргу характеризує стан економіки і фінансів держави, ефективність функціонування її урядових структур.

Державний внутрішній борг України – строкові боргові зобов'язання Уряду України в грошовій формі. Гарантується всім майном, що перебуває у загальнодержавній власності. Складається із заборгованості минулих років і заборгованості, що виникає за борговими зобов'язаннями Уряду України. До боргових зобов'язань Уряду України належать випущені ним цінні папери, інші зобов'язання у грошовій формі, а також одержані ним кредити.

Державний зовнішній борг – сума заборгованості держави іншим державам і фінансовим інститутам. Виникає у зв'язку із бюджетним дефіцитом.

Державний капітальний борг – вся сума випущених і непогашених довгострокових зобов'язань держави, включаючи нараховані проценти, які повинні бути виплачені за цими зобов'язаннями.

Державний кредит – грошові відносини, що виникають у держави із юридичними та фізичними особами у зв'язку із мобілізацією тимчасово вільних грошових коштів у розпорядження органів державної влади, які призначені для фінансування державних витрат, в яких держава може бути позичальником, кредитором або гарантом; форма вторинного перерозподілу валового внутрішнього продукту Державний кредит має строк повернення і ціну в формі процентів. Буває внутрішнім і зовнішнім.

Державний поточний борг – витрати держави, пов'язані з виплатою доходів кредиторам за всіма довгостроковимизобов'язаннями держави та з погашенням зобов'язань, строки сплати яких настали.

Державні запозичення – основна форма державного кредиту, коли держава є позичальником. Для них характерним є те, що тимчасово вільні грошові кошти населення та суб'єктів господарювання залучаються до фінансування загальнодержавних потреб шляхом випуску й реалізації державних цінних паперів.

Дефіцит – 1) нестача грошей, товарів або послуг, необхідних для збалансування факторів виробництва, кредитів споживання; 2) збиток, перевищення витрат над доходами, заборгованості над активами.

Дефіцит бюджету – перевищення видатків бюджету над його доходами. Є два показники, які визначають рівень дефіциту бюджету: співвідношення частки видатків, які не забезпечуються доходами, й усіх видатків у процентах та співвідношення частки видатків, які не забезпечуються доходами, й обсягів валового національного продукту (ВНП) у процентах.

Дефіцит місцевого бюджету – величина перевищення видатків місцевого бюджету над його постійними доходами.

Зовнішній державний борг – заборгованість держави за позиками, розміщеними за межами

території держави, перед іноземними кредиторами, тобто громадянами й організаціями інших країн.

Капітальний державний борг – загальна сума заборгованості минулих років й відсотків, що мають бути сплачені за позиками.

Конверсія боргу – метод управління державним боргом, що передбачає зміну дохідності позик, що здійснюється у разі зміни ситуації на фінансовому ринку (наприклад, рівня облікової ставки центрального банку) або погіршення фінансового стану держави, коли вона не в змозі виплачувати передбачуваний дохід

Консолідація боргу – метод управління державним боргом, що полягає в зміні термінів дії позик, що здійснюється у формі збільшення термінів дії облігацій попередніх позик. В окремих випадках може за- стосовуватися й скорочення термінів дії позик.

Консолідація позики – зміна умов обігу позики, пов'язана із строками її дії.

Облігація державна (від лат. obligatio – зобов'язання) – найпоширеніший вид цінних паперів, боргове зобов'язання держави, за яким у встановлені терміни повертається борг і сплачується дохід у формі відсотка чи вигаду. Вони можуть бути знеособленими (на покриття бюджетного дефіциту) і цільовими (на конкретні проекти).

Обслуговування державного боргу – комплекс заходів держави з розміщення облігацій та інших цінних паперів, погашення позик, виплати відсотків за ними, а також уточнення і зміни умов погашення раніше випущених позик і визначення умов та порядку здійснення нових державних запозичень.

Монетизований внутрішній державний борг – борг, що складається з боргів держави комерційним банкам як основним утри- мувачам державних цінних паперів, фіксується у балансах банків, тому аналіз його динаміки перебуває під контролем. Сума монетизованого боргу складається з усіх випущених й непогашених боргових зобов'язань держави (як внутрішніх, так і зовнішніх), включаючи видані гарантії за кредитами.

Поточний державний борг – видатки держави, пов'язані з погашенням в поточному році боргових зобов'язань і належних до сплати в цей період відсотків з усіх випущених позик.

Прихований дефіцит бюджету – несвоєчасне або неповне фінансування галузей бюджетної сфери. Виникає в умовах боротьби за скорочення видатків з метою зменшення відкритого дефіциту бюджету.

Рефінансування державного боргу – метод управління державним боргом, що передбачає проведення нових запозичень для того, щоб розрахуватися з власниками облігацій раніше випущених позик.

Управління державним боргом – забезпечення платоспроможності держави, тобто можливості погашення боргів.

Питання для підготовки до семінару

1. Поняття та наслідки бюджетного дефіциту.
2. Причини виникнення та джерела покриття бюджетного дефіциту.
3. Динаміка бюджетного дефіциту в Україні протягом останніх 5 років.
4. Економічна суть та форми державного кредиту.
5. Класифікація державних позик.
6. Державний борг України, його формування та обслуговування.
7. Управління державним боргом.
8. Ефективність державних кредитних операцій.
9. Динаміка бюджетних видатків на обслуговування та погашення державного боргу.
10. Боргова політика України.

Визначте правильні (в) чи неправильні (н) наведені твердження:

1. Профіцитний стан бюджетного фонду – це стан, при якому доходи бюджету перевищують видатки.
2. Причинами виникнення бюджетного дефіциту є: надмірні соціальні програми, суттєві обороти тіньового капіталу, необґрунтована емісія грошей, спад виробництва.
3. Суть концепції збалансованості бюджету у фазах економічного циклу полягає у тому, що держава, незважаючи на соціально-економічне становище, забезпечує збалансований за доходами і видатками бюджет.
4. Суть концепції функціонального призначення фінансів полягає у тому, що в період економічного спаду уряд свідомо знижує податки і збільшує державні видатки, а в період стійкого економічного зростання – підвищує податки і знижує видатки.
5. Видатки бюджету, які використовуються для здійснення інноваційної та інвестиційної діяльності, називаються поточними.

6. Суть концепції щорічно збалансованого бюджету полягає у правильному визначенні державою пріоритетів і зосередженні ресурсів на цих стратегічно важливих напрямках.
7. Дефіцитний стан бюджетного фонду – це стан, при якому доходи бюджету перевищують видатки.
8. Розвинені країни мають бездефіцитний бюджет.
9. Виплата відсотків за державним боргом – це захищена стаття видатків загального фонду Державного бюджету України.
10. Капітальні витрати – це видатки бюджету на фінансування інвестиційної та інноваційної діяльності держави.
11. Бюджетна класифікація складається з таких складових як класифікація: доходів бюджету, видатків бюджету, фінансування бюджету, державного боргу.
12. Дефіцит бюджету завжди є вимушеним.
13. Державний бюджет та державний кредит відносяться до ланок фінансової системи.
14. Відмінність державного кредиту від банківського полягає в причинах виникнення, характері руху фінансових потоків і принципі оформлення.
15. В процесі відносин, що стосуються державного кредиту, держава може виступати: гарантом, позичальником або кредитором.
16. Державний кредит – це сукупність економічних відносин, що виникають між державою та її кредиторами з приводу надання фінансової допомоги.
17. Відмінність державного кредиту від банківського полягає в принципі оформлення, принципі поворотності, принципі платності і забезпеченості кредиту.
18. Анулювання боргу – це перенесення строків виплати заборгованості за державними позиками.
19. В залежності від місця розміщення державних позик вони поділяються на позики з правом і без права довготермінового погашення.
20. Стан, при якому вся власність, яка знаходиться за межами країни заарештовується і продається для погашення зовнішнього боргу, називається дефолт.
21. Як фінансова категорія державний кредит виконує фіскальну і регулюючу функції.
22. Казначейський вексель – це форма боргового зобов'язання держави, яка випускається, як правило, строком до 1 року під покриття бюджетного дефіциту з виплатою доходу у вигляді дисконту.
23. Обслуговування державного боргу здійснює Національний банк.
24. За характером виплати доходу державні позики поділяються на заставні і без заставні.
25. За правом емісії державні позики поділяються на процентні, виграшні, дисконтні.
26. При купівлі Центральним банком державних облігацій створюються банківські резерви.
27. Виступаючи на фінансовому ринку як позичальник, держава збільшує попит на позикові кошти і тим самим сприяє зниженню ціни банківського кредиту.
28. Обсяги операцій держави, що виступає як кредитор, значно вище, ніж як позичальник.
29. При запозиченні коштів державою забезпеченням кредиту виступає, усе майно, що знаходиться в її власності.
30. В Україні державний борг має тенденцію до зростання.
31. Наявність державного боргу завжди призводить до інфляції в країні.

До кожного терміна доберіть єдиний правильний варіант визначення

Терміни	Визначення
1. Бюджетний дефіцит.	а) дефіцит, який є результатом циклічного падіння виробництва (зменшення національного доходу й обсягу виробництва) внаслідок кон'юнктурних коливань
3. Плановий дефіцит.	б) зумовлюється касовими розривами під час виконання бюджету або подіями, які не можна передбачити і спрогнозувати
4. Фактичний дефіцит.	в) дефіцит, пов'язаний із низьким рівнем виробленого ВВП, якщо оподаткування не може забезпечити бюджет держави достатніми доходами
5. Прихований дефіцит	г) дефіцит, який є результатом свідомої активної (дискреційної) політики держави
6. Свідомий дефіцит.	д) дефіцит, що існує в довгостроковому періоді
7. Вимушений дефіцит	ж) запланований і затверджений у законі про Державний бюджет України

8. Циклічний дефіцит	з) занижена величина фактичного бюджетного дефіциту і державного боргу
9. Структурний дефіцит	к) реальне перевищення видатків, офіційно зафіксоване наприкінці бюджетного періоду
10. Стійкий дефіцит бюджету	л) перевищення видатків держави над її доходами
11. Тимчасовий дефіцит	м) дефіцит, що виникає за умов достатніх ресурсів у суспільстві. Він пов'язаний з політикою помірною оподаткування з метою зміцнення фінансової бази підприємницьких структур

Терміни	Визначення
а) бюджетна класифікація	1. Надходження до відповідного бюджету нижчого рівня коштів у вигляді відрахувань, які затверджуються на кожний бюджетний рік
б) трансферти	2. Доходи, які повністю або в установленій законодавством частці перераховуються до відповідних бюджетів.
в) податкові надходження	3. План формування і використання фінансових ресурсів для забезпечення функцій, що здійснюються органами державної влади на різних рівнях.
г) поточні витрати	4. Кошти, що утримуються на безоплатній та безповоротній основі від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інших держав або міжнародних організацій.
д) регулюючі доходи	5. Видатки бюджету на фінансування підприємств, установ, організацій і органів, визначені на початок бюджетного року, а також на фінансування соціального захисту населення.
ж) капітальні витрати	6. Видатки бюджету на фінансування інвестиційної та інноваційної діяльності держави, а саме: капітальні вкладення (включаючи субсидії приватному сектору і перекази за кордон на капіталовкладення)
з) закріплені доходи	7. Відносини, які виникають між державою, Автономною Республікою Крим та місцевим самоврядуванням щодо забезпечення відповідних бюджетів фінансовими ресурсами, необхідними для виконання функцій, передбачених Конституцією України та законами України
к) неподаткові надходження	8. Єдина міжнародна система функціонального групування доходів і видатків бюджету за однорідними ознаками
л) міжбюджетні відносини	9. Доходи, що залучаються до складу державного бюджету в формі загальнодержавних і місцевих податків, зборів та інших обов'язкових платежів
м) державний бюджет	10. Стаття доходів, яка займає друге місце в структурі доходів Державного бюджету України

Терміни	Визначення
1. Анулювання державного боргу	а) випуск нових позик для того, щоб розплатитися з власниками облігацій старої позики
2. Бюджетний дефіцит	б) сукупність економічних відносин, що виникають між державою та фізичними або юридичними особами стосовно мобілізації додаткових грошових коштів на кредитній основі, в процесі формування загальнодержавного фонду фінансових ресурсів, в яких держава може бути позичальником, кредитором або гарантом
3. Внутрішній державний борг	в) перевищення видатків над доходами бюджету
4. Зовнішній державний борг	г) боргове зобов'язання держави, за яким у встановлені терміни повертається борг і виплачується дохід у формі процента або виграшу
5. Державний кредит	д) повна відмова держави від зобов'язань з випущених позик (внутрішніх, зовнішніх або з усього державного боргу)
6. Дефолт	є) об'єднання кількох позик в одну
7. Казначейські зобов'язання (векселі)	ж) борг держави комерційним банкам як основним утримувачам державних цінних паперів, що фіксується у балансах банків, у зв'язку з цим аналіз його динаміки перебуває під пильним контролем
8. Конверсія державного боргу	з) боргові зобов'язання, спрямовані тільки на покриття бюджетного дефіциту
9. Монетизований	і) заборгованість держави іноземним кредиторам, тобто громадянам та

борг	організаціям інших країн
10. Облігація	к) зміна дохідності позик
11. Обслуговування державного боргу	л) визнання державою своєї неплатоспроможності
12. Рефінансування державного боргу	м) сукупність заходів держави з розміщення облігацій та інших цінних паперів, погашення позик, виплати процентів за ними, а також уточнення та зміни умов погашення раніше випущених позик і визначення умов і порядку здійснення нових державних запозичень
13. Уніфікація державного боргу	н) заборгованість держави всім утримувачам облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП) й інших державних цінних паперів, тобто громадянам і підприємствам своєї країни, які є кредиторами держави

Терміни	Визначення
а) державний борг	1. Сукупність економічних відносин між державою в особі органів влади й управління, з одного боку, і фізичними та юридичними особами – з іншого, за яких держава є позичальником, кредитором і гарантом
б) консолідація	2. Запровадження пропорційного скорочення (на 5,10,15%) бюджетних видатків, що затверджені, щомісячно за всіма статтями бюджету, крім статей, які потребують захисту, до кінця бюджетного року
в) секвестр	3. Дохід держави від емісії грошей
г) субвенція	4. Цільовий міжбюджетний трансферт, що має цільове призначення в порядку, визначеному тим органом який її надав
д) преференції	5. Особливі пільги, що надаються однією державою іншій на засадах взаємності або в односторонньому порядку без поширення на треті особи
ж) анулювання боргу	6. Повна відмова держави від своїх боргів
з) дисконтні державні облігації	7. Одна з об'єктивних причин існування відносин державного кредиту
к) державний кредит	8. Сума заборгованості держави за випущеними і непогашеними внутрішніми державними запозиченнями, а також сума фінансових зобов'язань до іноземних кредиторів на певну дату
л) дефіцит бюджету	9. Метод управління боргом держави, що реалізується як продовження термінів дії випущених державою-боржником позик
м) сеньйораж	10. Державні цінні папери, які купуються із певною знижкою, а погашається за номінальною вартістю

Тести

1. Виділіть найбільш ефективні форми фінансування державних видатків, які не збільшують суму державного боргу і не провокують інфляцію (виберіть декілька правильних відповідей):

- інвестиції;
- пільги;
- бюджетні кредити;
- державні дотації;
- субсидії та виплати;
- кошторисне фінансування;
- кредити комерційних банків.

2. Що служить джерелом покриття бюджетного дефіциту:

- внутрішні та зовнішні запозичення;
- зростання податкових надходжень;
- емісія;
- всі відповіді правильні;
- правильні відповіді а,б.

3. Секвестр бюджету – це :

- заборона фінансувати всі видатки бюджету протягом встановленого періоду часу;
- пропорційне скорочення видаткової частини бюджету у відсотках;
- пропорційне скорочення доходної частини бюджету у відсотках.

4. За економічним призначенням здійснення видатків державні витрати поділяються на:

- державні і місцеві;
- поточні, капітальні;

c. передбачені Законом про Державний бюджет, передбачені бюджетом АР Крим, передбачені місцевими бюджетами;

d. видатки за конкретними цільовими соціально-економічними програмами.

5. За бюджетними програмами державні видатки поділяються на:

a. державні і місцеві;

b. поточні, капітальні і кредитування;

c. передбачені Законом про Державний бюджет, передбачені бюджетом АР Крим, передбачені місцевими бюджетами;

d. видатки за конкретними цільовими соціально-економічними програмами.

6. Фінансування яких видатків здійснюється за рахунок бюджету на соціальну політику:

a. на соціальну допомогу малозабезпеченим та багатодітним сім'ям;

b. на житлове будівництво;

c. на державне управління;

d. на науку.

7. Видами бюджетного дефіциту є:

a. внутрішній, зовнішній;

b. структурний, циклічний;

c. капітальний, поточний;

d. вірна відповідь відсутня.

8. Факторами, які впливають на розміри бюджетного фонду, є:

a. амортизаційні відрахування, відсоткові ставки;

b. фінансові санкції, трастові операції, орендна плата;

c. рівень розвитку економіки, методи господарювання;

d. усі відповіді правильні.

9. Види бюджетного дефіциту:

a. внутрішній та зовнішній;

b. активний та пасивний;

c. товарний та грошовий;

d. немає вірної відповіді.

10. Державний бюджет – це:

a. фінансовий план;

b. фінансовий прогноз;

c. фінансовий звіт;

d. фінансове зобов'язання.

11. Активний бюджетний дефіцит характеризується спрямуванням коштів на:

a. покриття поточних бюджетних видатків;

b. фінансування боргових зобов'язань;

c. соціальні трансферти;

d. інвестування економіки.

12. Надлишок бюджету – це:

a. перевищення доходів над видатками;

b. перевищення видатків над доходами;

c. рівновага між доходами та видатками;

d. немає вірної відповіді.

13. Фінансовими інструментами формування доходів бюджету є:

a. сукупні доходи, офіційні трансферти, державні цільові фонди;

b. податкові та неподаткові надходження;

c. немає вірної відповіді;

d. плата, відрахування, податки.

14. Суб'єктами відносин у формуванні державних доходів виступають:

a. лише підприємства, установи, організації;

b. держава, підприємства, установи, організації та населення;

c. лише держава і населення;

d. немає правильної відповіді.

15. За рівнем централізації державні доходи поділяються на:

a. податкові й неподаткові;

b. зворотні та незворотні;

- c. централізовані та децентралізовані;
- d. тимчасові та постійні.

16. Методами мобілізації державних доходів є:

- a. нормативний, балансовий та метод екстраполяції;
- b. плата, відрахування, податки;
- c. оподаткування, позики, емісія;
- d. усі відповіді правильні.

17. Державні доходи – це:

- a. доходи, що акумулюються лише на рівні державних корпорацій;
- b. доходи, що формуються на рівні державних підприємств, установ, організацій і безпосередньо органів державної влади;
- c. доходи, які накопичуються у розпорядженні приватних підприємств;
- d. немає вірної відповіді.

18. Структура доходів Державного бюджету України відображає:

- a. податкові і неподаткові надходження;
- b. доходи від операцій з капіталом;
- c. офіційні трансферти;
- d. усі відповіді правильні.

19. Методами фінансування державних витрат є:

- a. інвестування, страхове фінансування, трастове забезпечення;
- b. самофінансування, бюджетне фінансування, кредитне забезпечення;
- c. прогнозування, планове фінансування, податкове забезпечення;
- d. усі відповіді правильні.

20. Державні видатки – це:

- a. сукупність фінансових відносин, що виникають на завершальному етапі розподільчого процесу з приводу використання грошових фондів держави;
- b. грошові відносини, які пов'язані з використанням децентралізованих фінансових ресурсів;
- c. відносини, які виникають у зв'язку з формуванням, розподілом і використанням централізованих фондів грошових коштів держави;
- d. лише видатки бюджетних установ.

21. Капітальні бюджетні видатки спрямовуються на:

- a. фінансування інвестиційної та інноваційної діяльності;
- b. фінансування заходів щодо соціального захисту населення;
- c. фінансування мережі підприємств, установ і організацій, що діють на початок бюджетного року;
- d. формування державних резервів.

22. Відомча класифікація видатків бюджету відображає:

- a. бюджетні програми;
- b. функції, з виконанням яких пов'язані видатки;
- c. економічну характеристику операцій, при проведенні яких здійснюються видатки;
- d. перелік головних розпорядників бюджетних коштів.

23. Економічна класифікація видатків бюджету відображає:

- a. економічну характеристику операцій, при проведенні яких здійснюються видатки;
- b. функції, з виконанням яких пов'язані видатки;
- c. перелік головних розпорядників бюджетних коштів;
- d. бюджетні програми.

24. Поточні бюджетні видатки – це видатки на:

- a. фінансування структурної перебудови народного господарства;
- b. фінансування інноваційної та інвестиційної діяльності;
- c. фінансування мережі підприємств, установ і організацій, які діють на початок бюджетного року;
- d. фінансування капітальних вкладень.

25. Які витрати не належать до державних:

- a. витрати приватних підприємств;
- b. витрати бюджету;
- c. витрати державних підприємств;
- d. немає вірної відповіді.

26. Згідно з функціями держави у бюджеті передбачаються видатки на:

- a. управління суспільством, оборону, економічну діяльність, соціальний захист та соціальну сферу;
- b. управління суспільством, оборону, економічну безпеку, соціальний захист та соціальну сферу, фінансування комерційних сфер;
- c. управління суспільством, національну безпеку, економічну діяльність, пенсійне забезпечення.

27. Державні капіталовкладення входять до складу видатків:

- a. поточних;
- b. нерозподілених;
- c. розвитку;
- d. децентралізованих.

28. Які показники характеризують стан бюджету як фінансового плану?

- a. бюджетний дефіцит, баланс бюджету, профіцит, надлишок;
- b. бюджетна рівновага, дефіцит, надлишок;
- c. рівновага доходів і видатків бюджету, бюджетний дефіцит, бюджетний профіцит;
- d. баланс бюджету, бюджетний дефіцит, надлишок.

29. Бюджетний дефіцит характеризується як:

- a. перевищення доходів над видатками;
- b. сума субвенцій, наданих місцевим бюджетам;
- c. обсяг поточних видатків бюджету;
- d. перевищення видатків над доходами.

31. Якими є джерела покриття бюджетного дефіциту?

- a. державний кредит, податки, прибуток, інвестиції;
- b. міжнародний кредит, валютний фонд держави, монетарні метали;
- c. державна позика, грошова емісія.

32. Як розрізняється бюджетний дефіцит згідно з формами прояву?

- a. активний і пасивний;
- b. відкритий і прихований;
- c. вимушений і свідомий;
- d. негативний і позитивний.

33. Бюджет складається з (виберіть декілька правильних відповідей):

- a. доходів та видатків;
- b. амортизаційних відрахувань;
- c. трансфертів;
- d. звіту про фінансові результати.

34. Яке з положень є помилковим? Покриття дефіциту бюджету здійснюється за рахунок:

- a. скорочення державних витрат;
- b. внутрішніх державних позик;
- c. зростання виробництва.

35. Дефіцит Державного бюджету створюється, якщо:

- a. сума активів держави перевищує розміри її зобов'язань;
- b. сума витрат держави перевищує суму надходжень;
- c. видатки держави зменшуються;
- d. сума податкових надходжень скорочується;
- e. зобов'язання держави перевищують її активи.

36. Що є причинами бюджетного дефіциту в Україні:

- a. зростання ролі держави у фінансуванні розвитку виробництва;
- b. збільшення військових витрат;
- c. неоптимальна чисельність робітників державного апарату;
- d. падіння виробництва;
- e. державні соціальні програми, що не відповідають фінансовим можливостям держави;
- f. 7) варіанти відповіді a), b), правильні;
- g. 8) варіанти відповіді c), d), і f) правильні.

38. Дефіцит Державного бюджету – це явище:

- a. негативне;
- b. позитивне;
- c. нейтральне;

d. є різні оцінки.

39. Бюджетний дефіцит фінансується за рахунок коштів:

- a. міністерств і відомств;
- b. державного та місцевих бюджетів;
- c. позабюджетних коштів органів місцевого самоврядування усіх рівнів;
- d. всі варіанти неправильні.

40. У чому полягає сутність поняття реального дефіциту бюджету:

- a. різниці між доходами та видатками за визначеної фіскальної політики та базовим рівнем безробіття;
- b. дефіциті, обсяг якого сформувався протягом бюджетного періоду;
- c. результаті «жорсткого» курсу уряду на щорічно збалансований бюджет.

41. Чи враховуються під час визначення розміру дефіциту бюджету кредити та позики в джерела доходів:

- a. так;
- b. ні.

42. За рахунок проведення державних запозичень:

- a. зростає бюджетний дефіцит;
- b. збільшуються фінансові ресурси держави та частково покривається дефіцит державного бюджету;
- c. всі варіанти неправильні.

43. Найбільш швидкими та реальними шляхами ліквідації дефіциту бюджету є:

- a. зменшення витрат бюджету;
- b. емісія грошей;
- c. зміни у податковій політиці;
- d. економічне зростання;
- e. варіанти відповіді a), c), і d) правильні;
- f. варіанти відповіді a) і b) правильні.

44. В якому випадку відповідно до світової практики дефіцит розглядається як припустимий:

- a. не більше 3 % ВВП;
- b. дорівнює 6 % ВВП;
- c. не більше 10 % ВВП.

45. Що не сприятиме скороченню бюджетного дефіциту:

- a. стимулювання зростання суспільного виробництва за допомогою фінансових пільг;
- b. зменшення обсягів виробництва й скорочення видатків бюджету, низька податкова дисципліна, наявність тіньового сектору в економіці.

44. Що є джерелом фінансування дефіциту Державного бюджету України:

- a. емісійні кошти Національного банку України;
- b. державні внутрішні та зовнішні позики;
- c. обсяги виробництва та доходи бюджету.

45. Державні позики – це вид кредиту, за яким:

- a. тимчасово вільні кошти кредитних організацій залучаються для фінансування підприємницької діяльності суб'єктів господарювання;
- b. тимчасово вільні кошти кредиторів залучаються для фінансування суспільних потреб шляхом випуску і розміщення державних боргових паперів;
- c. відбувається фінансування центральним банком кредитних проектів комерційних банків проектів місцевих органів влади;
- d. вірна відповідь відсутня.

46. Погашення заборгованості шляхом випуску нових позик це:

- a. рефінансування державного боргу;
- b. державний борг;
- c. інвестиції;
- d. проценти.

47. Державний борг – це сума:

- a. державних витрат;
- b. бюджетних дефіцитів;
- c. боргів уряду держави перед її кредиторами;
- d. бюджетних надлишків.

48. Державні зовнішні позики погашаються:

- a. тільки валютою;
- b. товарними поставками, валютою;
- c. лише товарними поставками;
- d. немає правильної відповіді.

49. Граничні розміри державного боргу України встановлює:

- a. Верховна Рада України одночасно із затвердженням Державного бюджету України на наступний рік;
- b. Кабінет Міністрів України при затвердженні постанов та розпоряджень;
- c. Міністерство фінансів України, розробляючи нормативи та норми;
- d. Національний банк України.

50. Умовами надання державних позик є:

- a. плановість, безповоротність, добровільність;
- b. дивідендність, нормативність, строковість;
- c. усі відповіді правильні;
- d. строковість, відплатність, зворотність.

51. Розмір державного боргу характеризує:

- a. стан економіки та фінансів у державі;
- b. рівень ефективності функціонування комерційних під-приємств;
- c. рівень розвитку оборони в країні;
- d. вірна відповідь відсутня.

52. Сплата відсотків та погашення зовнішніх боргових зобов'язань державних органів влади здійснюється за рахунок:

- a. лише коштів державного бюджету;
- b. лише коштів місцевих бюджетів;
- c. коштів державного бюджету та місцевих бюджетів;
- d. немає правильної відповіді.

53. Причинами зростання державного боргу є:

- a. економічне піднесення;
- b. профіцит бюджету;
- c. безробіття;
- d. зростання бюджетного дефіциту.

54. При державному кредиті:

- a. держава виступає тільки позичальником;
- b. держава виступає тільки кредитором;
- c. держава може бути як кредитором, так і позичальником;
- d. немає вірної відповіді.

55. Що є різновидом грошової форми державного кредиту:

- a. акціонерний капітал;
- b. державні позики;
- c. страхові внески;
- d. інвестиції.

56. Спільними принципами надання державного і банківського кредиту є:

- a. строковість, платності, зворотність;
- b. плановості, терміновості, зворотності;
- c. обов'язковості, зворотності, платності;
- d. немає вірної відповіді.

57. Вказати визначення, яке найбільш повно розкриває суть поняття «державний кредит»:

- a. складова ланка загальнодержавних фінансів, яка дозволяє утворити централізовані ресурси для потреб держави;
- b. економічні відносини щодо залучення державою тимчасово вільних коштів юридичних і фізичних осіб у розпорядження відповідних органів державної влади для фінансування державних витрат;
- c. засіб мобілізації в руках держави додаткових фінансових ресурсів;
- d. вірна відповідь відсутня.

58. Причиною виникнення державного кредиту є:

- a. дефляція;

- b. бюджетний дефіцит;
- c. перевищення доходів державного бюджету над його видатками;
- d. емісія грошей.

59. Капітальний державний борг – це:

- a. сукупність усіх раніше випущених і непогашених на даний момент боргових зобов'язань разом із нарахованими відсотками;
- b. сукупність державних витрат на капіталовкладення в матеріальній та нематеріальній сферах;
- c. борг за раніше випущеними борговими зобов'язаннями держави;
- d. вірна відповідь відсутня.

60. Головною метою функціонування системи управління державним боргом є:

- a. максимально можливе залучення кредитних ресурсів для фінансування економічних витрат держави;
- b. врегулювання боргової кризи у державі;
- c. задоволення потреб уряду у додаткових фінансових ресурсах на умовах строковості, платності, зворотності та забезпечення економічної й політичної безпеки держави;
- d. немає правильної відповіді.

61. До методів управління державним боргом не відносяться:

- a. немає правильної відповіді;
- b. конверсія, консолідація, уніфікація, викуп боргу;
- c. обмін облігацій за регресивним співвідношенням, відстрочення погашення боргу;
- d. екстраполяція, балансування, нормативний.

62. Уніфікація державних позик – це метод управління державним боргом, що передбачає:

- a. об'єднання декількох позик в одну з заміною раніше випущених боргових паперів на нові;
- b. подовження термінів обігу боргових зобов'язань;
- c. зміну раніше випущених облігацій на одну облігацію нового випуску;
- d. немає правильної відповіді.

63. Відмова країни погашати власні боргові зобов'язання призводить до наступних наслідків:

- a. заморожування майна країни-боржника за кордоном, застосування ембарго на торгівлю з нею;
- b. падіння кредитного рейтингу країни-боржника;
- c. обмеження доступу до кредитних ресурсів;
- d. усі відповіді правильні.

64. Формами внутрішнього державного кредиту є:

- a. державні позики;
- b. субвенції;
- c. дотації;
- d. субсидії.

65. Граничні розміри державних запозичень України визначає:

- a. Кабінет Міністрів України при затвердженні постанов та розпоряджень;
- b. Міністерство фінансів України, розробляючи нормативи та норми;
- c. Верховна Рада України одночасно із затвердженням Державного бюджету України на наступний рік;
- d. Національний банк України.

66. Відносний показник розміру державного боргу визначається:

- a. сумою державного боргу;
- b. сумою відсоткових виплат за боргом;
- c. бюджетним дефіцитом;
- d. відношенням розміром державного боргу до обсягу ВВП.

67. Управління державним боргом в Україні покладено на:

- a. Президента України України та його апарат;
- b. Міністерство фінансів України;
- c. Верховну Раду України;
- d. Національний банк України.

68. Капітальний державний борг – це:

- a. борг, до якого належить сума витрат держави на виплату доходів кредиторам та погашення зобов'язань, за якими настав термін сплати;

b. борг, до якого належить уся сума випущених і непогашених боргових зобов'язань держави, у тому числі відсотки, які належить сплатити;

c. загальна заборгованість держави перед кредиторами;

d. вірна відповідь відсутня.

69. До відносного зниження державного боргу призводить:

a. зростання ВВП;

b. збільшення частки міжнародних кредитів;

c. збільшення дефіциту Державного бюджету України;

d. немає правильної відповіді.

70. Внутрішні державні запозичення України здійснюються у вигляді:

a. вірна відповідь відсутня;

b. акцій акціонерних підприємств;

c. облігацій підприємств;

d. облігацій внутрішніх державних позик.

71. Покриття витрат за державним боргом здійснюється за рахунок:

a. трансфертних платежів;

b. доходів державного бюджету;

c. прибутків підприємств;

d. немає правильної відповіді.

72. Коефіцієнт обслуговування зовнішнього боргу – це відношення:

a. суми реалізації цінних паперів держави до валютних надходжень держави у відсотках;

b. суми ВВП до валютних надходжень держави;

c. усіх платежів по зовнішньому державному боргу до валютних надходжень держави у відсотках;

d. немає правильної відповіді.

73. Накопичення державного боргу і підвищення процентних ставок у довгостроковому періоді може призвести до:

a. заміщення приватного капіталу державним боргом;

b. хронічного дефіциту державного бюджету;

c. зменшення податкового навантаження;

d. вірна відповідь відсутня.

74. Збільшення строків випущеної раніше позики – це:

a. консолідація;

b. конверсія;

c. уніфікація позик;

d. обмін облігацій.

75. Обслуговування державного боргу здійснюється:

a. Кабінетом Міністрів України;

b. Міністерством фінансів України;

c. Президентом України;

d. Державною казначейською службою України.

76. Зміна доходності позики (як правило, у бік зниження процента) – це:

a. конверсія;

b. обмін облігацій;

c. консолідація;

d. уніфікація.

77. Державний внутрішній борг України складається з:

a. обсягів первинного бюджетного дефіциту;

b. соціальних трансферів;

c. банківських позик;

d. державної внутрішньої заборгованості минулих років та новоствореної заборгованості, що виникає за борговими зобов'язаннями уряду України.

78. Державний борг на душу населення показує:

a. відношення суми державного боргу до кількості громадян країни;

b. відношення суми процентних виплат за боргом до обсягу ВВП;

c. співвідношення між боргом та індивідуальними доходами;

d. вірна відповідь відсутня.

79. Державні боргові зобов'язання перед іноземними кредиторами на певну дату – це:

- a. внутрішній державний борг;
- b. зовнішній державний борг;
- c. борг на душу населення;
- d. вірна відповідь відсутня.

ТЕМА 5. МІСЦЕВІ ФІНАНСИ. БЮДЖЕТНИЙ ФЕДЕРАЛІЗМ І ФІНАНСОВЕ ВИРІВНЮВАННЯ

Базові терміни

Бюджетна децентралізація – процес передачі частини прав, компетенції, відповідальності й фінансових ресурсів у бюджетній сфері від центральної влади на користь місцевих органів державної виконавчої влади і місцевого самоврядування. Наслідком бюджетної децентралізації є збільшення частки місцевих бюджетів у доходах і витратах зведеного (консолідованого) бюджету.

Бюджетний унітаризм – у країнах з унітарним державним устроєм – форма міжбюджетних взаємовідносин, які базуються на засадах, визначених центральною владою у законодавчому порядку. Місцева та регіональна влада при цьому, як правило, відіграють досить пасивну роль.

Бюджетний федералізм – у країнах з федеративним державним устроєм – форма міжбюджетних взаємовідносин, які базуються на розподілі компетенції федеральної влади і суб'єктів федерації на договірних засадах. Така форма дає змогу в умовах самостійності й автономії кожного бюджету забезпечувати на території всієї країни її населенню рівний і гарантований державою перелік суспільних послуг (безпека, соціальний захист, освіта та ін.), а для цього органічно поєднувати фіскальні інтереси держави з інтересами її суб'єктів; розрізняти бюджетні повноваження, бюджетні видатки і доходи; розподіляти і перерозподіляти бюджетні ресурси між державним бюджетом і бюджетами місцевих органів влади, вирівнюючи бюджетну забезпеченість територій, що перебувають у різних соціально-економічних, географічних, кліматичних та інших умовах.

Видатки місцевих бюджетів – 1) економічні відносини, що виникають у зв'язку з фінансуванням власних і делегованих повноважень місцевих органів влади; 2) кошти, які спрямовуються відповідними місцевими органами влади на фінансування заходів з метою забезпечення покладених на ці органи функцій. Видатки місцевих бюджетів поділяються на поточні видатки і видатки розвитку.

Власні доходи місцевих бюджетів – доходи, що мобілізуються місцевою владою самостійно на основі власних рішень і за рахунок джерел, визначених місцевим органом влади. До власних доходів належать: місцеві податки і збори, доходи від майна, що належить місцевій владі, та господарської діяльності комунальних підприємств, комунальні платежі, а також доходи за рахунок комунальних кредитів і позик.

Децентралізовані фінанси – частина фінансів країни, представлена фінансами підприємств і фінансами населення, більшу частинку у складі якої займають фінанси підприємств та установ недержавної форми власності, які є базовою ланкою всієї фінансової системи, оскільки саме тут утворюється значна частина ВВП і національного доходу.

Міжбюджетні взаєморозрахунки – процес передачі коштів з державного бюджету України місцевим бюджетам і навпаки, – з місцевих бюджетів до державного бюджету України у процесі виконання бюджетів з метою збалансування доходів і витрат на всіх рівнях бюджетної системи.

Міжбюджетні трансферти – кошти, що безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету до іншого. Основними формами надання міжбюджетних трансфертів за Бюджетним кодексом є дотація вирівнювання та субвенції.

Місцеві бюджети – 1) фонди фінансових ресурсів, що мобілізуються й витрачаються на відповідній території. Це фінансова база місцевих органів влади й управління: забезпечують регіональні потреби у фінансових ресурсах і доходах, їх внутрішньо – територіальний перерозподіл. Місцеві бюджети мають повну самостійність, власні та закріплені дохідні джерела і право визначення напрямів їх використання; 2) сукупність бюджетів, які складаються, затверджуються і виконуються відповідними місцевими органами влади і самоврядування.

Місцеві фінанси – система формування, розподілу і використання грошових та інших фінансових ресурсів з метою забезпечення місцевими органами влади покладених на них функцій і завдань як власних, так і делегованих.

Субвенція (лат. – *subveniere* – приходиться на допомогу) – цільовий міжбюджетний трансферт, який надається місцевим бюджетам з бюджетів вищого рівня на фінансування цільових витрат і підлягають поверненню у випадку їх нецільового використання.

Питання для підготовки до семінару

1. Сутність, роль та структура місцевих фінансів.
2. Місцеві бюджети та їх роль у бюджетній системі держави.
3. Доходи місцевих бюджетів.
4. Видатки місцевих бюджетів.
5. Фінансове забезпечення підприємств комунальної власності.
6. Міжбюджетні трансферти, їх види.

7. Світовий досвід організації місцевих фінансів.
8. Правове регулювання місцевих фінансів.
9. Моделі організації міжбюджетних відносин.
10. Зміцнення фінансів місцевих органів влади і регіональна соціальна політика.
11. Фінансові проблеми місцевих органів влади в Україні.
12. Бюджетні повноваження місцевих органів самоврядування та їх виконавчих органів.

Визначте правильні (в) чи неправильні (н) наведені твердження:

1. Дотації – це кошти, що безповоротно надаються з державного бюджету місцевим бюджетам або з місцевого бюджету вищого рівня до місцевого бюджету нижчого рівня для збалансування їх доходів і витрат.
2. Місцеві фінанси забезпечують регіональні потреби у фінансових ресурсах та їх внутрішньо територіальний розподіл.
3. Субвенції – це кошти, які надаються місцевим бюджетам з бюджетів вищого рівня на фінансування цільових витрат за умов наявності дольового фінансування і підлягають поверненню у разі їх нецільового використання.
4. Процес передачі фінансових ресурсів від бюджету вищого рівня до бюджету нижчого рівня з метою його збалансування, це бюджетне регулювання.
5. Вчення про місцеві фінанси сформоване у XIX ст.
6. Наявність територіальних громад ті відокремлення їх функцій стало причиною появи місцевих фінансів.
7. Зведений бюджет України не включає бюджету Автономної Республіки Крим.
8. За рахунок доходів місцевих бюджетів здійснюються видатки на потреби територіальних громад.
9. Вільні бюджетні кошти враховуються при затвердженні місцевого бюджету поточного року.
10. Резервні фонди місцевих бюджетів утворюються у розмірі 2% видатків.
11. До місцевих податків відносять комунальний податок.
12. Місцеві фінансові інститути є елементом місцевих фінансів.

До кожного терміна доберіть єдиний правильний варіант визначення.

Терміни	Визначення
1. Система місцевих бюджетів	а) бюджет Автономної Республіки Крим, бюджет області, бюджети міст Києва та Севастополя
2. Місцеві бюджети	б) фонд, до складу якого входять надходження з поточного або реєстраційного рахунку фінансового органу на поточний або реєстраційний рахунок установи платіжним дорученням. Ці призначення забезпечують фінансовими ресурсами загальні видатки і не спрямовані на конкретну мету
3. Бюджет місцевого самоврядування	в) бюджет Автономної Республіки Крим, обласні бюджети, бюджети міст загальнодержавного значення, районні бюджети, бюджети міст обласного підпорядкування, бюджети районів міст, бюджети ОТГ
4. Загальний фонд місцевого бюджету	г) кошти, спрямовані на фінансування установ і закладів виробничої та соціальної інфраструктур, що утримуються за рахунок бюджетних асигнувань, а також на фінансування заходів щодо соціального захисту населення
5. Спеціальний фонд місцевого бюджету	д) фонд, що формується з конкретно визначених джерел надходжень і використовується на фінансування конкретно визначених цілей
6. Місцевий бюджет поділяють на:	є) фонди фінансових ресурсів, що мобілізуються й витрачаються на відповідній території
7. Поточні видатки	ж) поточний бюджет і бюджет розвитку
8. Видатки розвитку	з) бюджети територіальних громад
9. Структура системи місцевих бюджетів	і) кошти, спрямовані на реалізацію програм соціально-економічного розвитку відповідної території, пов'язані зі здійсненням інвестиційної й інноваційної діяльності, а також на фінансування субвенцій та інших видатків, пов'язаних із розширеним відтворенням

10. Місцеві зведені бюджети	к) кошти, що утворюються в місцевих бюджетах на початок бюджетного року і не враховуються у процесі затвердження бюджету поточного року
11. Вільні бюджетні кошти	л) сукупність самостійних місцевих бюджетів, що не входять до складу державного бюджету і один до одного
12. Бюджетний федералізм	м) форма внутрішніх міжурядових фінансових відносин; певна філософія організації політичних відносин між різними рівнями влади

Терміни	Визначення
а) місцеві фінанси	1. Фінансовий інструмент, який використовується органом місцевого самоврядування у взаємовідносинах з юридичними і фізичними особами з приводу поворотного, строкового, платного отримання фінансових ресурсів для вирішення соціально-економічних програм місцевого значення
б) видатки розвитку	2. Система формування, розподілу і використання грошових та інших фінансових ресурсів з метою забезпечення місцевими органами влади покладених на них функцій і завдань як власних, так і делегованих
в) територіальна громада	3. Одна з форм доходів, що передається центральною владою місцевим органам влади або з бюджетів територій вищого адміністративного рівня до бюджетів нижчого адміністративного рівня
г) консолідований бюджет	4. Сукупність бюджетів, які складаються, затверджуються і виконуються відповідними місцевими органами влади і самоврядування
д) поточні видатки	5. Сукупність громадян України, котрі спільно проживають у міському чи сільському поселенні, мають колективні інтереси і визначений правовий статус
ж) система місцевих бюджетів	6. Сукупність показників усіх бюджетів певного рівня, що входять до бюджетної системи України по доходах і видатках
з) вільні бюджетні кошти	7. Видатки бюджетів на фінансування інвестиційної та інноваційної діяльності, а також на фінансування капітальних вкладень виробничого і невиробничого призначення, структурної перебудови як комунального так, і народного господарства
к) комунальний кредит	8. Видатки з бюджетів на фінансування мережі закладів, установ, підприємств, організацій та органів, яка діє на початок бюджетного року, а також на фінансування заходів із соціального захисту населення, фінансування бюджетних програм, тощо
л) регульовані доходи	9. Грошові кошти, що утворюються в місцевих бюджетах на початку бюджетного року і не враховуються при затвердженні бюджету поточного року

Тести

1. Місцеві фінанси – це:

а. система формування, розподілу і використання грошових та інших фінансових ресурсів з метою забезпечення місцевими органами влади покладених на них функцій і завдань, як власних, так і делегованих;

б. витрати, що здійснюють місцеві органи влади в обов'язковому порядку за переліком, визначеним законодавством;

в. витрати, які здійснюють місцеві органи влади на власний розсуд, на основі рішень, прийнятих їхніми представницькими зібраннями.

2. У чому полягає сутність бюджетного федералізму:

а. збалансуванні бюджетів, що входять до складу бюджетної системи;

б. формі внутрішніх міжурядових фінансових відносин, основні принципи організації яких визначає центральна влада. Місцева та регіональна влада при цьому, як правило, відіграє досить пасивну роль;

в. не тільки у формі внутрішніх міжурядових фінансових відносин; це й певна філософія організації політичних відносин між різними рівнями влади?

3. Видатки місцевих органів влади поділяються на:

а. поточні, розвитку, на фінансування делегованих повноважень, обов'язкові, факультативні, на фінансування власних повноважень;

б. власні, закріплені, передані, податкові та неподаткові;

в. поточні, розвитку;

г. власні та поточні.

4. Способи формування доходів місцевих бюджетів – це:

- a. місцеві податки і збори, частки загальнодержавних податків, комунальні платежі, доходи від майна та землі, що належить місцевій владі, доходи комунальних підприємств, кредити, комунальні позики, трансфери;
- b. громадські послуги, фінансові ресурси у фондовій формі;
- c. власні, закріплені, регульовані.

5. Бюджет міста Києва – це:

- a. бюджет розвитку;
- b. місцевий бюджет;
- c. поточний бюджет.

6. На основі чого визначаються мінімальні розміри місцевих бюджетів:

- a. закріплених на постійній основі доходів місцевих бюджетів;
- b. нормативів бюджетної забезпеченості на одного жителя;
- c. власних доходів місцевих бюджетів.

7. Спеціальний фонд місцевих бюджетів – це:

- a. кошти, спрямовані на реалізацію програм соціального розвитку;
- b. класичний випадок закріплення джерела доходів за статтею видатків, якщо певні види доходів призначаються для фінансування певних видів видатків;
- c. фінансування установ і закладів виробничої та соціальної інфраструктур, що утримуються за рахунок бюджетних асигнувань, а також фінансування заходів щодо соціального захисту населення.

8. У чому полягає сутність поняття «бюджетне регулювання»:

- a. повноваженні, яке надане розпоряднику бюджетних коштів відповідно до бюджетного призначення;
- b. збалансуванні бюджетів, що входять до складу бюджетної системи;
- c. сукупності усіх юридичних норм, які визначають бюджетний устрій країни.

9. Міжбюджетні трансфери – це:

- a. кошти, які безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету іншому;
- b. різновид довготермінового кредиту, що погашається клієнтом у розстрочку;
- c. розмір витрат на розрахункову одиницю.

10. Органи місцевого самоврядування можуть створювати підприємства, фірми та компанії засновані як комунальна власність у формі:

- a. унітарних підприємств;
- b. товариств з обмеженою відповідальністю;
- c. акціонерних товариств;
- d. всі відповіді правильні.

11. Факультативні витрати місцевих органів влади – це:

- a. витрати, які здійснюють місцеві органи влади в обов'язковому порядку за переліком, визначеним законодавством;
- b. витрати, що здійснюють місцеві органи влади на власний розсуд, на основі рішень, прийнятих їхніми представницькими зібраннями;
- c. витрати, які здійснюють місцеві органи влади в процесі надання нематеріальних послуг.

12. Що є причиною виникнення місцевих фінансів:

- a. поява держави;
- b. наявність територіальних колективів, відокремлення функцій і завдань, покладених на їхні органи влади;
- c. поява товарно-грошових відносин.

13. У чому полягає сутність місцевих бюджетів:

- a. балансові розрахунки доходів і витрат, що мобілізуються й витрачаються на відповідній території;
- b. головний централізований фонд грошових коштів держави;
- c. кошти підприємств і населення.

14. Бюджет розвитку є складовою:

- a. загального фонду місцевого бюджету;
- b. спеціального фонду місцевого бюджету;
- c. фонду нагромадження;
- d. поточного бюджету.

ТЕМА 6. ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНІ ФОНДИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ

Базові терміни

Відрахування – платежі до бюджету та державних цільових фондів, які мають повне (за використанням) або часткове (за змістом) цільове призначення. Встановлюються на певні цілі з визначенням джерела сплати або від певного вартісного показника.

Внески страхові – відрахування до Пенсійного фонду України та Фондів соціального страхування України.

Пенсійний фонд України – самостійна фінансово-банківська система, що здійснює управління фінансами пенсійного забезпечення на території всієї держави. Формується за рахунок обов'язкових страхових внесків (у процентах до фонду оплати праці) підприємств, громадян-підприємців, працюючих громадян. Кошти фонду використовуються на виплату пенсій за віком, за інвалідністю, інших пенсійних виплат.

Державний фонд сприяння зайнятості населення – спеціальний фонд, створений з метою фінансування передбачених програмами зайнятості населення заходів щодо: професійної орієнтації населення, професійного навчання вивільнених працівників і безробітних, сприяння їх працевлаштуванню, виплати допомоги по безробіттю, організації додаткових робочих місць.

Державні цільові фонди – фонди фінансових ресурсів, створені державою з метою задоволення соціальних та економічних потреб населення, для витрат на розширене виробництво, розвиток науково-технічного потенціалу держави тощо.

Позабюджетні фонди – специфічна форма перерозподілу та використання фінансових ресурсів, залучених для фінансування деяких суспільних потреб. Головне призначення полягає у фінансуванні цільових заходів за рахунок спеціальних цільових відрахувань та інших джерел.

Прожитковий мінімум – це вартісна величина набору продуктів харчування достатнього для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я, а також мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості.

Страховання соціальне – система економічних відносин, завдяки яким формуються і витрачаються грошові фонди, призначені для матеріального забезпечення непрацездатних.

Питання для підготовки до семінару

1. Формування системи централізованих фондів цільового призначення в Україні.
2. Пенсійний фонд України.
3. Пенсійна реформа в Україні.
4. Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, від нещасних випадків на виробництві.
5. Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття.
6. Досвід зарубіжних країн в організації державних позабюджетних фондів.
7. Роль державного соціального страхування в економічній системі держави.
8. Становлення та розвиток системи державного соціального страхування в Україні.
9. Формування і використання фінансових ресурсів фондів державного соціального страхування в Україні (на прикладі одного фонду) за останні 5 роки.
10. Недержавне пенсійне страхування в Україні.

Використовуючи матеріали спеціалізованих періодичних видань та наукову літературу дати розгорнуту аргументовану відповідь на питання:

1. Чим зумовлена необхідність запровадження державних фондів соціального страхування?
2. Яким чином відбувалося становлення і розвиток державних фондів соціального страхування?
3. Назвіть джерела формування доходів бюджетів державних фондів соціального страхування.
4. Які види соціальних послуг у сфері зайнятості фінансуються за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття?
5. У яких розмірах застрахованим особам виплачується допомога у разі безробіття?
6. Які види виплат здійснюються за рахунок коштів бюджету Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві застрахованим особам у разі настання страхового випадку?
7. Які є проблеми функціонування соціальних позабюджетних фондів та шляхи їх вирішення?

Визначте правильні (в) чи неправильні (н) наведені твердження:

1. В Україні внески роботодавців та найманих працівників у загальнодержавні фонди об'єднують в єдиний соціальний внесок.
2. Соціальні внески найманих працівників є прямими податками.
3. Соціальні внески роботодавців у фонди загальнообов'язкового соціального страхування є

непрямими податками.

4. Об'єднання внесків роботодавців та найманих працівників у загальнодержавні фонди соціального страхування в єдиний соціальний податок є економічно обґрунтованим.

5. Фонд соціального страхування від нещасних випадків та професійних захворювань на виробництві формується лише за рахунок внесків роботодавців.

6. Відрахування в фонди соціального страхування здійснюється за рахунок чистого прибутку підприємства.

До кожного терміна доберіть єдиний правильний варіант визначення.

Терміни	Визначення
1. Позабюджетні фонди.	а) Фонди, що створюються з метою забезпечення гарантованих умов повернення коштів, залучених від муніципальних позик;
2. Цільові фонди.	б) фонди, створені при кредитних установах, котрі надають гарантії з кредитів нещодавно створеним підприємствам;
3. Валютні фонди.	в) різновид позабюджетних фондів, що використовуються для розв'язання конкретних проблем, визначених органами місцевого самоврядування;
4. Резервні фонди.	г) валютні кошти органів місцевого самоврядування, що формуються на основі порядку, встановленого законодавством України, входять до складу місцевого бюджету і витрачаються з метою, визначеною місцевою владою;
5. Гарантійні фонди.	д) грошові ресурси, що акумулюються на окремих рахунках, використовуються за цільовим призначенням для фінансування конкретних програм або заходів;
6. Амортизаційний фонд.	є) спеціальні фонди, які формуються у складі місцевих бюджетів і використовуються з метою фінансування невідкладних заходів, не передбачених під час їх затвердження;
7. Страхіві фонди.	ж) фонди, що формуються за рахунок амортизаційних відрахувань муніципальних підприємств і є організаційною формою концентрації фінансових ресурсів для оновлення обладнання в муніципальному секторі економіки
8. Економічні фонди	з) фонди, які формуються з метою прискореного вирішення актуальних проблем і припиняють своє функціонування після виконання покладених на них завдань
9. Тимчасові фонди	к) фонди, створення яких пов'язано із вирішенням завдань економічного характеру
10. Загальнодержавні фонди	л) фонди, що створюються державними органами, діють на території всієї країни та вирішують завдання загальнодержавного значення

Терміни	Визначення
а) фонд соціального страхування на випадок безробіття	1. Головним завданням цього фонду є фінансове забезпечення незапрацездатного населення
б) пенсія	2. Головним завданням цього фонду є надання допомоги особам, які втратили роботу, а також допомога при працевлаштуванні та перекваліфікації
в) недержавні пенсійні фонди	3. Фонди, які укладають контракти з вкладниками щодо пенсійного забезпечення на добровільних засадах
г) пенсійний фонд	4. обов'язкова система пенсійного забезпечення від якої залежить розмір пенсії громадянам при досягненні ними пенсійного віку та відповідного страхового стажу
д) фонд соціального страхування від нещасних випадків	5. Цільовий фонд, який створюється Пенсійним фондом, пенсійні активи якого використовуються для оплати договорів страхування, довічних пенсій або одноразових виплат
ж) солідарна система пенсійного забезпечення	6. Грошова компенсація втрати заробітку внаслідок природного зносу робочої сили у зв'язку із досягненням пенсійного віку або отримання інвалідності

з) фонд соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності	7. Фонд, завдання якого є матеріальне забезпечення громадян у разі втрати заробітної плати внаслідок тимчасової непрацездатності, вагітності, пологів, догляду за малолітньою дитиною
к) накопичувальна система пенсійного забезпечення	8. Цей фонд соціального страхування формується лише за рахунок внесків роботодавців, наймані працівники не здійснюють відрахування в цей фонд
л) державні цільові фонди	9. Фонди призначенням яких є забезпечення соціального захисту населення шляхом виплати пенсій, субсидій, фінансування соціальної інфраструктури
м) фонд охорони навколишнього середовища	10. Фонд коштів, що формується з метою цільового фінансування природоохоронних і ресурсозберігаючих заходів, а також для зменшення впливу забруднення навколишнього природного середовища на здоров'я населення.

Тести

1. Державні фонди соціального страхування – це:

- резервні фонди грошових коштів;
- децентралізовані фонди грошових коштів;
- централізовані фонди грошових коштів, що мають цільове призначення;
- майнові фонди.

2. Державні фонди соціального страхування – це:

- децентралізовані фонди грошових коштів, які формуються за рахунок внесків суб'єктів господарювання;
- сукупність фондів грошових коштів цільового призначення, які знаходяться в розпорядженні центральних та місцевих органів влади;
- сукупність фондів грошових коштів, створених відповідно до діючого законодавства і сформованих за рахунок внесків фізичних осіб;
- вірна відповідь відсутня.

3. Державні фонди соціального страхування за рівнем управління можуть бути:

- разові і систематичні;
- обов'язкові й добровільні;
- державні та регіональні;
- реальні і особисті.

4. Залежно від напрямку використання державні фонди соціального страхування поділяються на:

- економічні і соціальні;
- прямі та непрямі;
- активні й пасивні;
- поточні та капітальні.

5. У відсотках до якого показника здійснюється відрахування підприємств до Пенсійного фонду України:

- фонду заробітної плати;
- валового доходу підприємства;
- прибутку;
- собівартості продукції.

6. Пенсійний фонд України – це:

- самостійна фінансово-банківська система;
- підпорядкований Міністерству фінансів України;
- складова частина Фонду соціального страхування України на випадок безробіття;
- немає правильної відповіді.

7. Цільові фонди – це:

- один з методів перерозподілу національного доходу органами влади на користь певних соціальних груп населення;
- форма забезпечення фінансування пріоритетних сфер економіки і розширення соціальних допомог населенню;

- c. немає правильної відповіді;
- d. форма перерозподілу та використання фінансових ресурсів, які залучаються державою для фінансування деяких суспільних завдань та комплексно витрачаються на основі оперативної самостійності.

8. Цільові фонди створюються шляхом:

- a. усі відповіді правильні;
- b. виділення коштів з державного бюджету;
- c. створення власних джерел доходів;
- d. штрафних санкцій та добровільних пожертвувань.

9. До централізованих фондів грошових коштів держави належить:

- a. Фонд соціального страхування на випадок безробіття;
- b. фонди підприємств;
- c. фонд економічного стимулювання з прибутку;
- d. фонд оплати праці.

10. Державні фонди соціального страхування поділяються на:

- a. відомчі;
- b. галузеві;
- c. економічні;
- d. регіональні.

11. Хто має право створювати фонди соціального страхування:

- a. загальнодержавні органи влади;
- b. місцеві органи влади;
- c. варіанти відповіді a) і b) правильні;
- d. правильного варіанта відповіді немає.

12. До загальнодержавних фондів соціального страхування належать:

- a. Пенсійний фонд України;
- b. Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань;
- c. Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття;
- d. Фонд соціального захисту інвалідів;
- e. Фонд охорони навколишнього природного середовища;
- f. варіанти відповіді a – d правильні.

13. Величина ресурсів пенсійного забезпечення визначається:

- a. демографічними причинами;
- b. економічними причинами;
- c. варіанти відповіді a, b правильні;
- d. правильного варіанта відповіді немає.

14. Що належить до демографічних причин визначення величини ресурсів пенсійного забезпечення:

- a. середня тривалість життя та її динаміка;
- b. чисельність осіб пенсійного віку;
- c. чисельність працездатного населення та ін.;
- d. економічний стан країни в цілому;
- e. співвідношення рівнів заробітної плати і пенсії;
- f. варіанти відповіді a – d правильні;
- g. правильного варіанта відповіді немає.

15. Що є економічними причинами визначення величини ресурсів пенсійного забезпечення:

- a. економічний стан країни в цілому;
- b. співвідношення рівнів заробітної плати і пенсії;
- c. надбавки за стаж, умови роботи та ін.;
- d. наявність і частка осіб, які мають право на пільги під час визначення рівня пенсійного забезпечення;
- e. середня тривалість життя та її динаміка;
- f. чисельність осіб пенсійного віку;
- g. чисельність працездатного населення та ін.;
- h. варіанти відповіді a – d правильні;
- i. варіанти відповіді e – g правильні.

ТЕМА 7. ФІНАНСИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Базові терміни

Амортизація – процес поступового перенесення вартості основних виробничих фондів і нематеріальних активів з урахуванням витрат на їх придбання, виготовлення або поліпшення згідно з нормами амортизаційних відрахувань.

Баланс прибутків і збитків – різниця між вартістю і витратами фірми. Сукупний прибуток дорівнює сукупному доходу мінус сукупні витрати.

Використання прибутку – спрямування прибутку підприємства на сплату податків, створення резервного фонду, виплату дивідендів, поповнення статутного фонду, фінансування витрат у процесі фінансово-господарської діяльності.

Виручка від реалізації – сума коштів, які надійшли на банківський рахунок або в касу підприємства від продажу товарів та надання послуг.

Витрати підприємства – це сума будь-яких витрат платника податку у грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, здійснюваних як компенсація вартості товарів (робіт, послуг), придбаних (виготовлених) платником податку для їх подальшого використання у власній господарській діяльності.

Власний капітал підприємства – фінансові ресурси, залучені у розпорядження від власників чи акціонерів без обмежень у часі (на постійній основі), призначені для забезпечення зростання підприємства, збереження його економічної стабільності, а також поглинання можливих збитків у результаті підприємницьких ризиків. За даними балансу визначається як різниця між загальною сумою активів і сумою зовнішніх зобов'язань підприємства (позиковим капіталом).

Власні фінансові ресурси підприємства – ресурси, що належать підприємству й утворюються внаслідок фінансово-господарської діяльності підприємства. До них належать: статутний фонд, амортизаційний фонд, валовий дохід і прибуток.

Господарська діяльність – діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт або надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність.

Грошові кошти – гроші підприємства, що перебувають на його рахунках у банках, касі підприємства та у підзвітних осіб.

Грошові фонди – частина грошових коштів, які мають цільове спрямування.

Дохід підприємства – загальна сума доходу платника податку від усіх видів діяльності, отриманого (нарахованого) протягом звітного періоду в грошовій, матеріальній або нематеріальній формах як на території України, її континентальному шельфі, виключній (морській) економічній зоні, так і за її межами.

Загальний прибуток – загальна сума прибутку підприємства від усіх видів діяльності за звітний період, отримана як на території України, та і за її межами, яка відображена в його балансі та включає прибуток від реалізації продукції (робіт, послуг), основних фондів, нематеріальних активів, цінних паперів, інших видів фінансових ресурсів і матеріальних цінностей, а також прибуток від орендних (лізингових) операцій, роялті та позареалізаційних операцій.

Збитки – витрати матеріальних та грошових ресурсів підприємств, об'єднань, організацій, громадян у результаті перевищення витрат на виробництво і збут продукції над виручкою від її реалізації тобто перевищення витрат над доходами, а також неефективного господарювання та недоліків у ціноутворенні.

Звичайна діяльність підприємства – будь-яка основна діяльність підприємства, а також операції, що її забезпечують або виникають унаслідок її проведення.

Інвестиції – всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті чого утворюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект.

Інвестиційна діяльність – сукупність операцій із придбання та продажу довгострокових (необоротних) активів, а також короткострокових (поточних) фінансових інвестицій, що не є еквівалентами грошових коштів.

Кругообіг коштів підприємства – планомірний рух коштів підприємства у процесі господарської діяльності, результатом якого є створення нової споживчої вартості та зростання вартості,

Некомерційне господарювання – самостійна систематична господарська діяльність, що здійснюють суб'єкти господарювання, спрямована на досягнення економічних, соціальних та інших результатів без мети одержання прибутку.

Нерозподілений прибуток – частка прибутку підприємства, отримана в результаті діяльності в

попередні періоди, що не була спрямована на виплату дивідендів власникам підприємства чи поповнення складових власного капіталу підприємства.

Оборотні кошти (капітал) – кошти, авансовані в оборотні виробничі фонди (виробничі запаси сировини, матеріалів, палива, тари, залишки незавершеного виробництва та витрати майбутніх періодів) та фонди обігу (готова продукція та кошти за неї).

Операційна діяльність – основна діяльність підприємств, а також інші види діяльності, яка не є інвестиційною та фінансовою.

Організація фінансів підприємств – методи, форми і способи формування та використання фінансових ресурсів, а також контроль за їх кругообігом з метою досягнення визначених підприємством цілей.

Основна діяльність підприємства – операції, пов'язані з виробництвом або реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг).

Основні засоби – матеріальні активи, очікуваний термін яких корисного використання становить понад один рік, або які використовуються у процесі виробничого циклу, що триває більше одного року.

Прибуток – одна з основних фінансових категорій, яка виражає грошову вартість реалізованого чистого доходу, основна форма грошових нагромаджень суб'єктів господарювання.

Прибуток від звичайної діяльності – прибуток (збиток), отриманий від операційної діяльності, фінансових операцій та іншої звичайної діяльності.

Прибуток від надзвичайних подій – прибуток (збиток), пов'язаний із стихійним лихом, техногенними катастрофами, аваріями й іншими подіями.

Прибуток від фінансових операцій – прибуток (збиток), одержаний від інвестицій в асоційовані, дочірні та спільні підприємства; отримані дивіденди, відсотки за облігаціями й іншими цінними паперами; інші доходи від фінансових операцій.

Прибуток чистий – прибуток, який залишається в розпорядженні фірми, підприємства після сплати податків, відрахувань, обов'язкових платежів та платежів, пов'язаних із застосуванням фінансових санкцій до підприємства.

Резервні фонди – 1) фонди, створені за рахунок чистого прибутку з метою забезпечення покриття можливих збитків від фінансово-господарської діяльності; 2) спеціальні фонди, які формуються у складі видатків місцевих бюджетів і використовуються для фінансування невідкладних заходів, що не були передбачені при затвердженні цих бюджетів. Резервні фонди формуються у розмірах, що не перевищують одного процента видатків відповідного місцевого бюджету.

Рентабельність – показник прибутковості діяльності підприємства, один із індикаторів його конкурентоспроможності; використовується у процесі аналізу фінансово-господарської діяльності, ухвалення управлінських рішень, рішень потенційних інвесторів про участь у фінансуванні інвестиційних проектів. Визначається як співвідношення прибутку з авансованою вартістю, поточними витратами, обсягом реалізації продукції тощо (рентабельність продукції, продажу, активів, інвестицій, власного капіталу та ін.).

Розподіл прибутку – спрямування прибутку на сплату податків, створення резервного капіталу, виплату дивідендів, поповнення статутного капіталу, задоволення потреб окремих учасників розподілу.

Самофінансування – фінансування діяльності підприємства за рахунок власних фінансових ресурсів.

Собівартість – грошове вираження безпосередніх витрат підприємства, пов'язаних із виробництвом та реалізацією продукції.

Фінанси підприємств – економічні відносини, пов'язані з рухом грошових коштів, формуванням, розподілом і використанням доходів та грошових фондів суб'єктів підприємництва в процесі відтворення.

Фінансові резерви – грошові кошти, які знаходяться в розпорядженні підприємств, об'єднань, фірм для здійснення покриття додаткових витрат, усунення тимчасових фінансових труднощів і забезпечення нормальних умов діяльності.

Фінансові ресурси підприємств – грошові кошти, що перебувають у розпорядженні підприємства та беруть участь у процесі відтворення. До них належать грошові фонди та частина грошових коштів, котра використовується підприємством у нефондовій формі. Формуються за рахунок джерел, які поділяються на власні, позичкові, залучені, внутрішні та зовнішні.

Функції фінансів підприємств – суспільне відображення їхньої сутності, та внутрішніх властивостей.

Чистий прибуток – прибуток підприємства, що залишається у розпорядженні підприємства

після сплати податку на прибуток.

Питання для підготовки до семінару

1. Сутність фінансів підприємницьких структур і характеристика грошових потоків, що визначають їх зміст.
2. Виручка від реалізації продукції, робіт і послуг, її розподіл.
3. Принципи організації фінансової діяльності підприємств.
4. Форми організації бізнесу.
5. Фінансові ресурси підприємства.
6. Класифікація доходів та витрат підприємства.
7. Фінансове забезпечення функціонування та відтворення основних фондів.
8. Фінансові аспекти формування і використання обігових коштів.
9. Фінансове планування на підприємстві.
10. Фінансовий ліверідж.
11. Власний капітал підприємства, його структура, функції та значення.
12. Сутність приватизації та її проблеми в Україні.
13. Формування та розподіл прибутку підприємства.
14. Процедура отримання підприємством кредиту в комерційному банку.
15. Управління державними корпоративними правами.

Використовуючи матеріали спеціалізованих періодичних видань та наукову літературу дати розгорнуту аргументовану відповідь на питання:

1. Назвіть фактори зростання прибутку підприємства. В чому полягають причини утворення збитків на підприємствах України.
2. Дайте оцінку фінансової забезпеченості підприємств в Україні.
3. Назвіть основні причини скорочення обігових коштів підприємств в Україні.
4. Продумайте, що стримує розвиток виробничої сфери і чи можливе його забезпечення, якщо не виконуються принципи: прибутковість, самоокупність, фінансова відповідальність за результати діяльності.
5. Роль ціноутворення у формуванні фінансових результатів підприємства.
6. Які на Вашу думку існують перспективи розвитку в Україні малого бізнесу? Чи достатньою Ви вважаєте організаційно-правову та економічну підтримку цієї діяльності? На скільки фінансові інструменти і важелі сприяють поширенню форм малого бізнесу?

Визначте правильні (в) чи неправильні (н) наведені твердження:

1. Перенесена на готову продукцію вартість основних засобів та їх знос в процесі експлуатації, являють собою собівартість продукції.
2. Фонди і резерви підприємства, з яких проводяться певні витрати, формуються з чистого прибутку.
3. Принципом організації фінансів підприємств, який забезпечує покриття витрат на просте відтворення величиною одержаних доходів, є принцип прибутковості.
4. Власними джерелами фінансових ресурсів на підприємстві є: внески членів трудового колективу; кошти, отримані на фінансовому ринку; бюджетні асигнування.
5. Схема руху грошових потоків підприємства має такий вигляд: фінансові ресурси – витрати – доходи – фінансові результати.
6. Власними джерелами фінансових ресурсів є: амортизаційні відрахування; прибуток від реалізації; позареалізаційні доходи; кошти резервного фонду.
7. Освоєння нових видів продукції виступає напрямом використання фонду нагромадження на підприємстві.
8. Фінанси некомерційних організацій відносяться до сфери державних фінансів.
9. Фінансування витрат на утримання невиробничої сфери виступає напрямом використання фонду споживання на підприємстві.
10. Основними факторами, які впливають на величину прибутку є: обсяги реалізації, ціна, собівартість.
11. Некомерційна діяльність засновується на таких принципах: прибутковість, самофінансування, самоокупність, фінансова відповідальність, господарська і юридична обособленість.
12. Організаційно-правова форма господарювання визначає зміст фінансових відносин у процесі створення статутного капіталу.
13. Грошові кошти – це найліквідніша стаття активу балансу.

До кожного терміна доберіть єдиний правильний варіант визначення.

Терміни	Визначення
1. Дохід підприємства	а) спрямування прибутку підприємства на сплату податків, створення резервного фонду, виплату дивідендів, поповнення статутного капіталу, фінансування витрат
2. Витрати підприємства	б) сума коштів, що надійшли на банківський рахунок або у касу підприємства від продажу товарів та надання послуг
3. Виручка від реалізації	в) загальна сума доходу від усіх видів діяльності, отримана (нарахована) протягом звітного періоду в грошовій, матеріальній або нематеріальній формах
4. Використання прибутку	г) сума будь-яких витрат у грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, здійснених для провадження господарської діяльності.
5. Резервний фонд	ж) частка прибутку підприємства, отримана внаслідок діяльності в попередні періоди, яка не була спрямована на виплату дивідендів власникам підприємства чи поповнення складових власного капіталу підприємства
6. Нерозподілений прибуток	і) фонд, створений за рахунок чистого прибутку з метою забезпечення покриття можливих збитків від фінансово-господарської діяльності

Терміни	Визначення
1. Грошові кошти	а) кінцевий фінансовий результат діяльності підприємства, що визначається як різниця між доходами та витратами.
2. Кругообіг коштів підприємства	б) методи, форми і способи формування та використання фінансових ресурсів, а також контроль за їхнім кругообігом з метою досягнення визначених підприємством цілей
3. Організація фінансів підприємств	в) активи, які повністю переносять свою вартість на вартість виготовленої продукції в процесі виробництва, а строк їх корисного використання складає менше одного року.
4. Оборотні кошти	г) матеріальні активи, строк корисного використання яких становить понад один рік і які поступово переносять свою вартість на готову продукцію
5. Основні засоби	д) гроші підприємства, що перебувають на його рахунках у банках, касі підприємства й підзвітних осіб
6. Прибуток	е) планомірний рух коштів підприємства у процесі господарської діяльності, результатом якого є створення нової споживчої вартості та збільшення вартості

Терміни	Визначення
а) поточна ліквідність	1. Економічні відносини, пов'язані з рухом грошових коштів, формуванням, розподілом і використанням доходів та грошових фондів суб'єктів підприємництва в процесі відтворення
б) фінанси суб'єктів господарювання	2. Поступове перенесення вартості основних засобів на вартість вироблених товарів, продуктів протягом строку корисного використання основних засобів
в) точка беззбитковості	3. Дохід по акції, що виплачується її власнику
г) дивіденд	4. Показник, що показує можливість розрахунків підприємства за поточними зобов'язаннями за рахунок поточних активів.
д) амортизація	5. Здатність підприємства своєчасно і повністю розрахуватися за своїми зовнішніми зобов'язаннями за рахунок наявних оборотних активів, виражена в абсолютних величинах.
ж) платоспроможність	6. Показник, що відображає граничну суму виручки від реалізації продукції, нижче якої діяльність суб'єкта господарювання буде збитковою.

Тести

1. Стан та ефективність функціонування фінансів підприємств впливають на:

- рівень добробуту населення країни;
- стан розвитку соціальної сфери країни;

- c. розвиток економічної системи держави;
- d. немає вірної відповіді.

2. Що є об'єктивною передумовою функціонування фінансового ринку:

- a. існування первинного і вторинного ринку цінних паперів;
- b. незбіг потреби у фінансових ресурсах суб'єктів господарювання з джерелами його задоволення;

- c. участь іноземних інвесторів на національному ринку;
- d. наявність різних видів цінних паперів.

2. До якої групи фінансових ресурсів можна віднести кошти від випуску цінних паперів та кредити комерційних банків:

- a. власні ресурси;
- b. благодійні внески;
- c. мобілізовані на фінансовому ринку;
- d. отримані в порядку перерозподілу.

3. Напрямами використання фінансових ресурсів є:

- a. платежі органам кредитно-фінансової системи та благодійні цілі, спонсорство;
- b. інвестування власних коштів у капітальні витрати;
- c. створення грошових фондів стимулюючого та соціального характеру;
- d. усі відповіді правильні.

a. матеріальній формі;

b. грошовій формі;

c. товарній формі;

d. немає правильної відповіді.

2. Доходи підприємств – це:

- a. сума надходжень, які отримані від різних видів діяльності підприємства у матеріальній формі;
- b. сума надходжень, що отримані від усіх видів діяльності у нематеріальній формі;
- c. загальна сума надходжень, отриманих від усіх видів діяльності у грошовій, матеріальній і нематеріальній формах;
- d. вірна відповідь відсутня.

3. Децентралізовані доходи надходять:

- a. у розпорядження підприємств, установ і організацій, формуються за рахунок їх доходів і використовуються відповідно до фінансових планів;

- b. у розпорядження окремих підприємств, установ і організацій, формуються тільки за рахунок бюджетних коштів і використовуються відповідно до програм держави;

- c. у розпорядження підприємств, установ і організацій, формуються за рахунок залучених коштів і використовуються на соціальні цілі;

- d. немає правильної відповіді.

4. Який фонд використовується для покриття збитків підприємств:

- a. резервний;
- b. статутний;
- c. фонд споживання;
- d. валютний.

5. Що належить до позикових ресурсів підприємства:

- a. чистий прибуток;
- b. дивіденди;
- c. акціонерний капітал;
- d. кредити банку.

6. Фінансові ресурси підприємств утворюються зарахунок:

- a. лише власних коштів;
- b. лише коштів засновників;
- c. вірна відповідь відсутня;
- d. власних і залучених коштів.

7. Фінанси підприємств – це:

- a. система економічних відносин, які виникають у процесі формування, розподілу та використання фондів грошових ресурсів підприємств;

- b. фонди грошових коштів підприємств;

- c. доходи підприємств різних форм власності;

d. немає вірної відповіді.

8. Головним критерієм віднесення підприємств до сфери «малого бізнесу» є:

- a. обсяг доходу;
- b. обсяг витрат;
- c. вірна відповідь відсутня;
- d. кількість працюючих на підприємстві.

9. Головним атрибутом акціонерного товариства є:

- a. облігація;
- b. дохід;
- c. акція;
- d. вексель.

10. Резервний капітал – це:

- a. капітал, який залучається підприємством на умовах позик;
- b. капітал, який створюється підприємством з метою фінансування можливих збитків;
- c. капітал, що притягується акціонерним товариством поверх статутного капіталу;
- d. капітал, переданий підприємству у власність засновниками і учасниками, а також отриманий у власність підприємства на основі його господарської діяльності.

11. Значне розбалансування економічного організму підприємства з відповідною неможливістю фінансового забезпечення своєї діяльності та неліквідною структурою балансу підприємства це:

- a. успіх;
- b. ризик;
- c. перспектива;
- d. банкрутство.

12. Методом фінансового планування є:

- a. статистичний;
- b. балансовий;
- c. відсотків;
- d. фондовий.

13. Фінансовий план суб'єктів господарювання – це:

- a. баланс доходів та видатків;
- b. фінансові методи регулювання господарської діяльності;
- c. норми та нормативи;
- d. доходи суб'єктів та їх структура.

14. Особливості організації фінансів підприємств регулюються:

- a. законом України «Про господарські товариства»;
- b. Господарським кодексом України;
- c. законом України «Про страхування»;
- d. усі відповіді правильні.

15. Відтворення основних засобів фінансується за рахунок:

- a. статутного капіталу;
- b. надходжень із фінансового ринку;
- c. амортизаційних відрахувань;
- d. немає правильної відповіді.

16. Галузевими особливостями, які впливають на організацію фінансів підприємств є:

- a. різниця в технології та характері праці в різних галузях;
- b. різна тривалість виробничого циклу та різний характер зростання витрат у виробництві;
- c. усі відповіді правильні;
- d. залежність виробництва від природних та кліматичних факторів.

17. Для покриття заборгованості на випадок банкрутства формується:

- a. фонд споживання;
- b. резервний фонд;
- c. фонд накопичення;
- d. амортизаційний фонд.

18. До витрат підприємства відносять:

- a. всі відповіді правильні;
- b. витрати на виробництво та реалізацію продукції;

- c. попередня (авансова. оплата запасів, робіт, послуг);
- d. витрати з погашення одержаних позик.

19. До складу собівартості продукції входять:

- a. матеріальні витрати;
- b. нарахування на заробітну плату;
- c. амортизаційні відрахування;
- d. всі відповіді правильні.

20. До доходів підприємств відносять:

- a. всі відповіді правильні;
- b. доходи від реалізації продукції;
- c. доходи від іншої реалізації;
- d. позареалізаційні доходи.

21. Принципи організації підприємств:

- a. самоокупність підприємства;
- b. повна самостійність;
- c. відповідальність за підсумками господарської діяльності;
- d. всі відповіді правильні.

22. Що належить до позикових ресурсів підприємства:

- a. чистий прибуток;
- b. дивіденди;
- c. акціонерний капітал;
- d. кредити банку.

23. Фінансові ресурси підприємств утворюються зарахунок:

- a. лише власних коштів;
- b. лише коштів засновників;
- c. вірна відповідь відсутня;
- d. власних і залучених коштів.

24. Частиною доданої вартості виступає:

- a. прибуток;
- b. кредити;
- c. обігові кошти.

25. Які з грошових відносин складають зміст фінансів підприємств?

- a. грошові відносини з приводу мобілізації державою тимчасово вільних коштів підприємств і населення для фінансування державних видатків;
- b. грошові відносини з приводу перерозподілу ВВП і створення грошових фондів для держави;
- c. грошові відносини, які виражають формування, розподіл і використання грошових доходів і фондів суб'єктів господарювання у відтворювальному процесі;
- d. грошові відносини між комерційними банками.

26. Власні фінансові ресурси суб'єкта господарювання включають:

- a. амортизаційні відрахування;
- b. прибуток;
- c. оборотні кошти;
- d. внески членів трудового колективу;
- e. правильні відповіді (a-c);
- f. правильні відповіді (b-c).

27. Вкажіть принципи організації фінансів комерційних підприємств (виберіть декілька правильних відповідей):

- a. самофінансування;
- b. фінансова відповідальність;
- c. виплата дивідендів;
- d. цільове фінансування;
- e. забезпечення фінансовими ресурсами;
- f. нагляд;
- g. відокремленість.

28. Фінансові ресурси підприємства є:

- a. грошовим вираженням новоствореної вартості;
- b. коштами, втіленими в основні та обігові засоби;

с. основою для здійснення витрат підприємства.

29. Фінанси підприємств – це:

- а. система економічних відносин, які виникають у процесі формування, розподілу та використання фондів грошових ресурсів підприємств;
- б. фонди грошових коштів підприємств;
- с. доходи підприємств різних форм власності;
- д. немає вірної відповіді.

30. Джерелами фінансового забезпечення потреб розширеного відтворення на мікрорівні є:

- а. чистий прибуток підприємства
- б. міжнародні розрахунки;
- с. фінансове планування;
- д. бюджетні дотації.

31. Джерелами формування статутного капіталу новостворюваних підприємств є:

- а. внески засновників;
- б. акціонерний капітал;
- с. бюджетні дотації;
- д. правильні відповіді (а-с);
- е. правильні відповіді (а-б).

32. Комерційний розрахунок ґрунтується на таких принципах (виберіть декілька правильних відповідей):

- а. господарська і юридична відособленість;
- б. фінансова відповідальність;
- с. самоокупність;
- д. самофінансування;
- е. прибутковість.

33. На формування абсолютної суми доходу підприємства впливають (виберіть декілька правильних відповідей):

- а. обсяг реалізації продукції;
- б. ціна продажу;
- с. собівартість продукції
- д. встановлені законодавством умови обліку фінансових результатів.

34. Джерелами формування статутного фонду підприємств є:

- а. чистий прибуток підприємств;
- б. внески засновників;
- с. банківські кредити;
- д. бюджетні дотації;
- е. правильні відповіді (а-с).

35. Підприємство може покривати непередбачувані втрати і збитки за рахунок:

- а. балансового прибутку;
- б. чистого прибутку;
- с. відносити на собівартість.

ТЕМА 8. ФІНАНСИ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Базові терміни

Видатки домогосподарств – витрати на придбання споживчих товарів, оплата отриманих послуг або вони є трансфертами (добровільні й обов'язкові).

Грошові витрати домогосподарств – витрати на купівлю продуктів харчування, непродовольчих товарів, на оплату послуг, витрати, пов'язані з веденням особистого підсобного господарства, грошову допомогу родичам та іншим особам, витрати на купівлю нерухомості, будівництво, придбання акцій, сертифікатів, валюти, приріст вкладів до банківських установ, аліменти, податки, збори, внески та ін.

Грошові доходи домогосподарств – суми грошових і натуральних надходжень, одержані членами домогосподарства у вигляді оплати праці (за виключенням податку з доходів фізичних осіб та обов'язкових відрахувань), доходів від підприємницької діяльності та самозайнятості, доходів від власності у вигляді відсотків, дивідендів, продажу акцій та інших цінних паперів, надходжень від продажу нерухомості, особистого та домашнього майна, худоби, продукції особистого підсобного господарства та продуктів, отриманих у порядку самозаготівель, соціальної допомоги, субсидій, пенсій, стипендій, грошової допомоги від родичів та інших осіб, а також інших грошових доходів.

Домогосподарство – сукупність осіб, які спільно проживають в одному житловому приміщенні або його частині, забезпечують себе усім необхідним для життя, ведуть спільне господарство, повністю або частково об'єднують і витрачають кошти.

Доходи домогосподарств – доходи від заробітної плати, продажу власного капіталу, землі, продукції підсобних господарств, доходи, одержані від здачі в оренду майна, відсотки на капітал, вкладений у банківські депозити, цінні папери тощо.

Заощадження – частина грошових доходів населення, що формується за рахунок вільних грошових коштів, які утворюються внаслідок скорочення поточного особистого споживання; призначена для того, щоб забезпечити потреби у майбутньому.

Неорганізовані грошові заощадження населення – заощадження, що зберігаються безпосередньо у населення готівкою у національній та іноземній валютах. До них також належать зберігання коштів у вигляді коштовностей, дорогоцінних металів, дорогих товарів тривалого користування тощо.

Організовані заощадження – такі заощадження населення, мобілізацію і розміщення яких здійснює банківська система або небанківські фінансово-кредитні установи.

Сукупні витрати домогосподарств складаються із грошових витрат, а також вартості спожитих домогосподарством і подарованих ним родичам та іншим особам продуктів харчування, отриманих з особистого підсобного господарства та в порядку самозаготівель, суми пільг і безготівкових субсидій на оплату житлово-комунальних послуг, електроенергії та палива, суми безготівкових пільг на проїзд у транспорті, на оплату телефону, путівок у санаторно-курортні заклади, на купівлю ліків, лікування, зубопротезування тощо.

Сукупні ресурси домогосподарств – потенційні ресурси домогосподарств, отримані в конкретному періоді, незалежно від джерел їх надходження. До них належать грошові доходи, вартість спожитої продукції, одержаної з особистого підсобного господарства (за винятком матеріальних витрат на її виробництво), у порядку самозаготівель, вартість подарованих родичами й іншими особами продуктів харчування, суми пільг і безготівкових субсидій на оплату житлово-комунальних послуг, електроенергії та палива, суму безготівкових пільг на проїзд у транспорті, на оплату телефону, путівок у санаторно-курортні заклади, на купівлю ліків, лікування, зубопротезування тощо, суму використаних заощаджень, приросту в обстежуваному періоді позик, кредитів, боргів, узятих домогосподарством, а також повернутих домогосподарству боргів.

Фінанси домогосподарств – соціально-економічні грошові відносини стосовно формування та використання фондів фінансових ресурсів для задоволення особистих потреб громадян. Ця сукупність грошових фондів акумулюється у населення з таких джерел: доходи від трудової діяльності, капіталу, рухомого і нерухомого майна, доходи, отримані у вигляді спадщини; доходи з інших джерел.

Питання для підготовки до семінару

1. Сутність фінансів домогосподарств.
2. Структура фінансових ресурсів домогосподарств.
3. Характеристика доходної частини бюджету домогосподарств.
4. Характеристика витратної частини бюджету домогосподарств.
5. Шляхи підвищення доходів населення України
6. Інструменти впливу держави на структуру та обсяги фінансових ресурсів населення.

Використовуючи матеріали спеціалізованих періодичних видань та наукову літературу дати розгорнуту аргументовану відповідь на питання:

1. Обґрунтуйте роль домогосподарств у соціально-економічному розвитку суспільства.
2. Розгляньте основні функції фінансів домогосподарств. Наведіть конкретні приклади їх реалізації.
3. Якою є структура доходів і витрат домогосподарств в Україні?
4. Чим зумовлена необхідність управління грошовими потоками домогосподарств?
5. Охарактеризуйте стратегії адаптації домогосподарств до умов ринкового середовища.
6. Наведіть приклади мотивованих і немотивованих заощаджень домогосподарств.
7. Якими ви бачите перспективи розвитку персональних (особистих) фінансів в Україні?

Обґрунтуйте свою відповідь.

Визначте правильні (в) чи неправильні (н) наведені твердження:

1. Фінанси населення відносяться до централізованих фінансів.
2. Для підтримки рівня поточного споживання населення формує накопичувальні фонди грошових коштів.
3. Для визначення суми грошових і натуральних доходів населення за всіма джерелами їх надходження використовується показник реальних доходів.
4. Для подальшого інвестування населення формує резервні фонди грошових коштів.
5. До працездатного населення належать: інваліди, неповнолітні діти і пенсіонери.
6. Сукупність створених населенням цільових грошових фондів являє собою фінансові ресурси населення.
7. Найбільш численною ланкою фінансів населення виступають фінанси населення, зайнятого в державному і недержавному секторі економіки на умовах найму.
8. Фінанси населення – це сукупність грошових відносин, що виникають з приводу формування і використання населенням цільових грошових фондів для забезпечення своєї життєдіяльності.
9. Суб'єктом фінансових відносин в фінансах населення виступає все населення, об'єднане в сім'ї з метою ведення спільного господарства.
10. Для здійснення капітальних витрат населення формує страхові фонди грошових коштів.
11. Реальні обсяги споживання населенням товарів і послуг визначаються такими факторами, як рівень цін і наявні доходи.
12. Поняття «домогосподарство» і «сім'я» є тотожними.
13. Одним з способів фінансування потреби у житлі є іпотечні кредити.
14. Доходи фізичних осіб оподатковуються за ставкою 15 %.
15. Найбільшу потребу у кредитних ресурсах відчують молоді сім'ї та сім'ї з дітьми.
16. Основною перевагою дебетової картки є відстрочка платежу при придбанні товару.
17. Трансфертні платежі у вигляді дотацій і субсидій на соціальне забезпечення не належать до особистих доходів членів домогосподарств.
18. На сьогодні в Україні функціонує лише солідарна система пенсійного забезпечення.
19. Характерною особливістю відносин в сфері фінансів населення є те, що вони найменше регламентовані державою.
20. Прожитковий мінімум – це величина, яку держава гарантує як фінансове забезпечення громадянина
21. Сукупні доходи населення складаються виключно із грошових доходів.
22. Для характеристики доходів домогосподарств в грошовій формі використовується показник номінальних доходів.
23. Наявні доходи, розраховуються шляхом виключення із суми сукупних доходів податків та обов'язкових платежів.

До кожного терміна доберіть єдиний правильний варіант визначення.

Терміни	Визначення
а) домогосподарство	1. Рівновеликі грошові виплати або грошові надходження, які здійснюються через однакові проміжки часу протягом визначеного періоду
б) ануїтет	2. Форма споживчого кредитування, яка характеризується одноразовим погашенням всієї суми позичених коштів
в) складні відсотки	3. Іменний платіжно-розрахунковий документ, який видають банки або торговельні фірми своїм клієнтам для оплати необхідних для них товарів і послуг, придбаних у кредит

г) іпотека	4. Поточна сума наявних коштів, еквівалентна розмірові платежу або потокові платежів, що повинні бути отримані в майбутньому
д) солідарна система пенсійного забезпечення	5. Сукупність осіб, які спільно проживають в одному житловому приміщенні або його частині, забезпечують себе усім необхідним для життя, ведуть спільне господарство, повністю або частково об'єднують і витрачають кошти
ж) кредитна картка	6. Система пенсійного забезпечення, що передбачає сплату пенсійних внесків всіма працюючими особами
з) разовий кредит	7. Спосіб нарахування відсотків, при якому за базу береться нарахована сума попереднього періоду
к) приведена вартість	8. Фонди пенсійного забезпечення, що утворюються на підприємствах для працівників з ініціативи власників (керівників)
л) дебетова карта	9. Інструмент управління рахунком в банку для здійснення безготівкових розрахунків при купівлі товарів, послуг та отриманні готівкових авансів
м) корпоративні пенсійні фонди	10. Довгострокові позики, за рахунок яких фінансується придбання житла

Терміни	Визначення
1. Домо-господарство	а) потенційні ресурси домогосподарства, отримані в конкретному періоді, незалежно від джерел їх надходження
2. Фінанси домогосподарств	б) соціально-економічні грошові відносини, пов'язані з формуванням і використанням фондів фінансових ресурсів з метою задоволення особистих потреб громадян
3. Доходи домогосподарств	в) заощадження населення, мобілізацію та розміщення яких здійснює банківська система, або небанківські фінансово-кредитні установи
4. Витрати домогосподарств	г) витрати на купівлю продуктів харчування, алкогольних і тютюнових виробів, непродовольчих товарів, на оплату послуг, витрати, пов'язані з веденням особистого підсобного господарства, грошову допомогу родичам та іншим особам, витрати на купівлю нерухомості, будівництво, придбання акцій, сертифікатів, валюти, приріст вкладів до банківських установ, аліменти, податки (крім прибуткового), збори, внески та ін.
5. Сукупні ресурси домогосподарств	д) сукупність осіб, які спільно проживають в одному житловому приміщенні або його частині, забезпечують себе усім необхідним для життя, ведуть спільне господарство, повністю або частково об'єднують і витрачають кошти
6. Прожитковий мінімум	е) вартісна величина набору продуктів харчування достатнього для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я, а також мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості
7. Заощадження	ж) частина грошових доходів населення, що формується за рахунок вільних грошових коштів, які утворюються внаслідок зменшення поточного особистого споживання, і призначена для того, щоб забезпечити потреби у майбутньому
8. Організовані заощадження	з) суми грошових та натуральних надходжень, одержані членами домогосподарства у вигляді оплати праці, доходів від підприємницької діяльності та самозайнятості, доходів від власності, соціальних допомог, субсидій, пенсій, стипендій, грошових допомог від родичів та ін.
9. Неорганізовані грошові заощадження	і) заощадження, що зберігаються безпосередньо у населення готівкою у національній та іноземній валютах, зберігання коштів у вигляді коштовностей, дорогоцінних металів, дорогих товарів тривалого користування тощо

Тести

1. До сукупних доходів домогосподарств належать:

а. грошові доходи домогосподарств у вигляді оплати праці, доходів від підприємницької діяльності та самозайнятості;

b. усі грошові та негрошові доходи домогосподарств, отримані незалежно від джерел їх надходження;

c. суми грошових і натуральних надходжень, одержані членами домогосподарства.

2. До складу грошових доходів домогосподарств входять:

a. грошові доходи домогосподарств у вигляді оплати праці; доходів від підприємницької діяльності та само зайнятості; доходів від власності та ін.;

b. усі грошові та негрошові доходи домогосподарств, отримані незалежно від джерел їх надходження;

c. суми грошових та натуральних надходжень, одержані членами домогосподарства.

3. Сукупні витрати домогосподарств включають:

a. витрати на купівлю продуктів харчування, непродовольчих товарів, на оплату послуг, тощо;

b. усі грошові та натуральні витрати, здійснені членами домогосподарства;

c. витрати на оплату послуг, пов'язані з веденням особистого підсобного господарства, витрати на купівлю нерухомості, придбання акцій, сертифікатів, валюти, приріст вкладів до банківських установ, аліменти, податки, збори, внески та ін.

4. До грошових витрат домогосподарств належать:

a. витрати на купівлю продуктів харчування, непродовольчих товарів, на оплату послуг, витрати на купівлю нерухомості, будівництво, придбання акцій, сертифікатів, валюти, приріст вартість грошових і натуральних соціальних допомог, субсидій, пенсій, стипендій, грошових допомог від родичів та інших осіб;

b. вартість грошової допомоги та подарованих домогосподарством родичам та іншим особам продуктів харчування, отриманих з особистого підсобного господарства;

c. вартісна величина достатнього для нормального функціонування організму людини набору продуктів харчування, а також мінімальної сукупності непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості.

5. Які розрізняють фінанси домогосподарств за соціальною значущістю:

a. фінанси життєзабезпечення, фінанси професійного й соціального розвитку, фінанси поліпшення умов життя й середовища перебування, фінанси соціальних пріоритетів;

b. фінанси однаків, фінанси родин, домогосподарств (часткових і повних), фінанси великих родин;

c. оплата найманої праці, доходи від особистого підсобного господарства та промислів, доходи від надання послуг, соціальні трансферти.

6. Фінанси домогосподарств за складом груп, у яких формуються фінансові потоки, поділяються на:

a. фінанси життєзабезпечення, фінанси професійного й соціального розвитку, фінанси поліпшення умов життя й середовища перебування, фінанси соціальних пріоритетів;

b. фінанси однаків, фінанси родин, домогосподарств (часткових і повних), фінанси великих родин;

c. оплата найманої праці, доходи від особистого підсобного господарства та промислів, доходи від надання послуг, соціальні трансферти.

7. Які фонди домогосподарств вирізняють за цільовим призначенням і функціями:

a. незафіксовані, фізично обмежені та зафіксовані;

b. оплата найманої праці, доходи від особистого підсобного господарства та промислів, доходи від надання послуг, соціальні трансферти;

c. фонди життєзабезпечення, фонди розвитку та навчання, фонди відновлення, фонди поліпшення середовища перебування; фонди формування й підтримки іміджу; резервні фонди?

8. Домогосподарство – це:

a. сукупність грошових і не грошових доходів та витрат населення;

b. сукупність осіб, які спільно проживають в одному житловому приміщенні, забезпечують себе всім необхідним для життя, ведуть спільне господарство, повністю або частково об'єднують і витрачають кошти;

c. доходи населення від заробітної плати, продажу власного капіталу, землі, продукції підсобних господарств, відсотки на капітал, цінні папери тощо;

d. витрати населення на купівлю продуктів харчування, непродовольчих товарів, оплату послуг.

9. Фінанси домогосподарств – це:

a. соціально-економічні грошові відносини, пов'язані з формуванням і використанням централізованих та децентралізованих фондів фінансових ресурсів;

- b. соціально-економічні грошові відносини щодо формування та використання доходів і видатків державних та місцевих фінансів;
- c. соціально-економічні грошові відносини, пов'язані з формуванням і використанням фондів фінансових ресурсів населення з метою задоволення особистих потреб громадян;
- d. соціально-економічні грошові відносини з приводу формування та використання позабюджетних цільових фондів.

ТЕМА 9. СТРАХУВАННЯ І СТРАХОВИЙ РИНОК

Базові терміни

Доходи страховика – кошти, що створюють необхідний страховий фонд і включають: доходи від страхової діяльності (усі премії зі страхування і перестраховання) та доходи від розміщення тимчасово вільних коштів як власних, так і страхових резервів.

Майнове страхування – галузь страхової діяльності, в якій об'єктом страхування є майнові інтереси, що не суперечать законодавству України і пов'язані з володінням, використанням, розпорядженням майном.

Надзвичайна подія – подія або операція, яка відрізняється від звичайної діяльності підприємства і стосовно якої не очікується її періодичного повторення.

Особисте страхування – страхування майнових інтересів, пов'язаних із життям, здоров'ям, працездатністю і додатковими пенсіями страхувальника або застрахованої особи.

Перестраховання – система економічних відносин, у процесі яких страхувальник (цедент, перестраховальник) з метою створення збалансованого портфеля договорів страхування, забезпечення фінансової стійкості й рентабельності страхових операцій, беручи на страхування ризику, певну частку відповідальності за них (з урахуванням фінансових можливостей) передає на узгоджених умовах іншим страхувальникам (перестраховикам) у частині, що перевищує допустимий розмір власного утримання.

Співстрахування – особливий вид спільної діяльності страховиків, коли одночасно два або кілька страховиків за угодою про співстрахування приймають на страхування великі страхові ризики одного страхувальника з дотриманням принципу пропорційної відповідальності. Кожен із цих страховиків відповідає за свою частину страхових зобов'язань безпосередньо перед страхувальником.

Страховий ринок – особлива форма грошових відносин, де об'єктом купівлі-продажу виступає страхова послуга, яка надається юридичним і фізичним особам спеціалізованими страховими організаціями.

Страховий тариф – це ставка страхового внеску з одиниці страхової суми, що складається з нетто-ставки та навантаження.

Страховики – суб'єкти фінансового ринку, які реалізують різні види страхових послуг (страхових продуктів). Основною функцією страховиків є здійснення всіх видів і форм страхування шляхом прийняття на себе за певну плату різноманітних видів ризиків із зобов'язанням відшкодувати суб'єктові страхування збитки при настанні страхового випадку.

Страховальники – суб'єкти фінансового ринку, котрі купують страхові послуги у страхових компаній та фірм з метою мінімізації фінансових втрат при настанні страхової події. Страховальниками є як юридичні, так і фізичні особи.

Страхування – вид цивільно-правових відносин із захисту майнових інтересів громадян (фізичних) і юридичних осіб при настанні страхового випадку, визначеного договором страхування або чинним законодавством за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати страховиками страхових платежів (внесків, страхових премій).

Страхування відповідальності – галузь страхування, в якій об'єктом страхових відносин є відповідальність перед третіми фізичними й юридичними особами, котрі можуть зазнати збитків унаслідок яких-небудь дій або бездіяльності страхувальника.

Фінансова надійність страховика – його здатність виконувати страхові зобов'язання, взяті за договорами страхування та перестраховання, у разі впливу несприятливих чинників.

Франшиза – позначена в договорі незначна частина збитку, яка при настанні страхової події не відшкодовується страховиком.

Цедент – фізична особа, яка передає повністю або частково страховий ризик іншій особі.

Цесіонарій – перестраховик, який приймає ризик.

Питання для підготовки до семінару

1. Економічна природа і суть страхування.
2. Класифікація страхування.
3. Ринок страхових послуг.
4. Доходи і витрати страховика.
5. Функції страхування.
6. Організаційно-правові форми страхових компаній.
7. Державне регулювання страхового ринку.
8. Сутність та організація перестраховання.
9. Проаналізувати розвиток страхового ринку в Україні.

Використовуючи матеріали спеціалізованих періодичних видань та наукову літературу дати розгорнуту аргументовану відповідь на питання:

1. Об'єктивна необхідність і соціально-економічне призначення страхування.
2. Історія виникнення і розвитку страхування і страхової діяльності.
3. Світовий досвід розвитку страхування.
4. Дайте оцінку стану розвитку страхового ринку в Україні та вкажіть на причини такого становища.
5. Що таке перестраховання і які можливості розвитку цього виду діяльності в Україні.
6. Що на Вашу думку може дати поштовх для розвитку страхування в Україні.

Визначте правильні (в) чи неправильні (н) наведені твердження:

1. Суб'єктами страхування можуть виступати: страховик, страхувальник, застрахований і отримувач відшкодування.
2. Вартісна оцінка заподіяних застрахованому втрат називається страховий збиток.
3. Страховий платіж – це перерахування коштів страхувальником страховику.
4. Виплата страховиком застрахованому (або отримувачу) повної чи часткової суми збитків має назву страхове відшкодування.
5. Страховий ринок – це сфера грошових відносин, де об'єктом купівлі-продажу виступає страхова послуга та формується попит і пропозиція на неї.
6. Видами страхування, що характеризують деталізацію об'єктів страхування, виступають добровільне і обов'язкове страхування.
7. Центральним принципом страхування є принцип наявності майнового інтересу.
8. За галузевою класифікацією страхування поділяється на страхування життя, здоров'я, працездатності, пенсійного забезпечення.
9. Формами організації страхування виступають особове, майнове, соціальне страхування, страхування відповідальності і ризиків.
10. Видами соціального страхування є змішане страхування життя, страхування дітей, весільне страхування тощо.
11. Страхування – це вид цивільно-правових відносин із захисту майнових інтересів громадян (фізичних) і юридичних осіб при настанні певної події (страхового випадку), визначеної договором страхування чи чинним законодавством за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати громадянами та юридичними особами страхових платежів (внесків, страхових премій).
12. Доходи від інвестиційної діяльності включають власні кошти у вигляді статутного фонду і резервних фондів; вільні резерви спеціального призначення; нерозподілений прибуток.
13. За формою проведення страхування буває обов'язкове та особисте.
14. Поняття страховий агент та страховий брокер тотожні.

До кожного терміна доберіть єдиний правильний варіант визначення.

Терміни	Визначення
а) страховик	1. Фізична або юридична особа, яка укладає договір, сплачує страхові платежі, є учасником створення страхового фонду і має право по закону (обов'язкове страхування) або за угодою (добровільне страхування) одержати грошову суму при настанні страхового випадку
б) страхувальник	2. Певна подія (ризик), у разі настання якої проводиться страхування
в) страховий продукт	3. Специфічні послуги, що пропонуються на страховому ринку
г) страховий ризик	7. Грошові кошти, в межах яких страховик відповідно до умов страхування зобов'язаний провести виплату з настанням страхового випадку
д) страхова сума	5. Юридична особа, що діє на підставі відповідної ліцензії беручи на себе певні зобов'язання щодо створення колективного страхового фонду і виплати з нього страхового відшкодування страхувальнику або третій особі при настанні страхового випадку

Терміни	Визначення
а) франшиза	1. Плата страхувальника страховику за те, що той зобов'язується відшкодувати страхувальнику, в разі виникнення, матеріальні збитки, завдані застрахованому майну, або виплатити страхову суму при настанні певних подій

б) страхова премія	2. Особа, яка бере участь в особистому страхуванні, чиє життя, здоров'я та працездатність виступають об'єктом страхового захисту
в) перестраховування	3. Передбачене умовами страхування звільнення страховика від відшкодування збитків, що не перевищують визначений розмір (частка участі страхувальника у покритті шкоди)
г) страховий портфель	4. Фактична кількість застрахованих об'єктів, число договорів страхування, документально підтверджених у справах страховика
д) застрахований	5. Система економічних відносин, у процесі яких страхувальник, беручи на страхування ризику, певну частку відповідальності за них (з урахуванням своїх фінансових можливостей) передає на узгоджених умовах іншим страхувальникам у частині, що перевищує допустимий розмір власного утримання

Тести

1. Страхування може проводитись у формах:

- грошовий і натуральний;
- внутрішній та зовнішній;
- обов'язковий та добровільний;
- активний і пасивний.

2. Яка з функцій не притаманна страхуванню:

- фіскальна;
- контрольна;
- ризикова;
- створення страхових резервів.

3. Страховики – це:

- громадяни, що уклали із страховиками договори щодо страхування власного інтересу або інтересу третьої особи і не сплачують страхові премії;
- юридичні особи, створені у формі акціонерних, повних, командних товариств або товариств з додатковою відповідальністю, що одержали у встановленому порядку ліцензію на право здійснення страхової діяльності;
- юридичні особи та дієздатні громадяни що уклали із страховиками договори страхування власного інтересу третьої особи, сплачують страхові премії і мають право на отримання компенсації;
- вірна відповідь відсутня.

4. До учасників страхового ринку:

- страхові посередники;
- страховики;
- страхувальники;
- усі відповіді правильні.

5. Підтвердження укладання договору страхування є:

- страховий поліс;
- заявка страхувальника;
- довідка;
- немає правильної відповіді.

6. При настанні страхового випадку страхувальник повинен:

- скласти страховий акт;
- одразу після страхового випадку почати відповідні роботи;
- заявити про страховий випадок до компетентних органів;
- обчислити суму збитку.

7. Відрізняються наступні галузі страхування:

- майнове, особисте, відповідальності;
- обов'язкове;
- добровільне;
- страхування життя.

8. З якого моменту вступає в дію договір страхування:

- відразу після укладання договору страхування;
- за рішенням страхувальника;
- з моменту сплати першого внеску;
- з моменту настання страхового випадку.

9. Дія договору страхування завжди:

- a. дорівнює строку страхування;
- b. більше строку страхування;
- c. менше строку страхування;
- d. ніяк не пов'язано із строком страхування.

10. Які з перелічених видів страхування є обов'язковими:

- a. страхування військовозобов'язаних;
- b. страхування майна;
- c. страхування майна фізичних осіб;
- d. немає вірної відповіді.

11. Страхування може проводитись у формах:

- a. грошовій і натуральній;
- b. внутрішній та зовнішній;
- c. обов'язковій та добровільній;
- d. активний і пасивний.

12. Неотриманий прибуток чи збитки при здійсненні певних фінансових або господарських операцій є об'єктом:

- a. особового страхування;
- b. майнового страхування;
- c. страхування відповідальності;
- d. страхування ризиків.

13. Страховики – це:

- a. громадяни, що уклали із страховиками договори щодо страхування власного інтересу або інтересу третьої особи і не сплачують страхові премії;
- b. юридичні особи, створені у формі акціонерних, повних, командних товариств або товариств з додатковою відповідальністю, що одержали у встановленому порядку ліцензію на право здійснення страхової діяльності;
- c. юридичні особи та дієздатні громадяни що уклали із страховиками договори страхування власного інтересу третьої особи, сплачують страхові премії і мають право на отримання компенсації;
- d. вірна відповідь відсутня.

14. До учасників страхового ринку:

- a. страхові посередники;
- b. страховики;
- c. страхувальники;
- d. усі відповіді правильні.

15. Відрізняються наступні галузі страхування:

- a. майнове, особисте, відповідальності;
- b. обов'язкове;
- c. добровільне;
- d. страхування життя.

16. Способами здійснення страхування виступають:

- a. самострахування;
- b. взаємне страхування;
- c. централізоване страхове забезпечення;
- d. комерційне (ринкове) страхування;
- e. всі відповіді правильні.

17. Центральним принципом страхування є:

- a. принцип наявності майнового інтересу;
- b. принцип найвищого ступеня довіри сторін;
- c. принцип відшкодування;
- d. принцип суброгації.

18. Об'єктом якого страхування виступає зобов'язання застрахованої особи виплатити відшкодування за завдані збитки третім особам:

- a. особового страхування;
- b. майнового страхування;
- c. соціального страхування;
- d. страхування відповідальності;

е. страхування ризиків.

19. Страхові відносини включають:

- а. страхові платежі;
- б. виплату страхового відшкодування;
- в. перестраховання;
- г. розміщення тимчасово вільних коштів на фінансовому ринку;
- е. отримання доходів від розміщення коштів на фінансовому ринку;
- ф. всі відповіді правильні.

20. Виплата страховиком застрахованому (або отримувачу) повної чи часткової суми збитків має назву:

- а. страхове відшкодування;
- б. страхова сума;
- в. страховий платіж;
- г. страховий збиток.

21. Видами якого страхування є змішане страхування життя, страхування дітей, весільне страхування тощо:

- а. особового страхування;
- б. майнового страхування;
- в. соціального страхування;
- г. медичного страхування.

22. Перерахування коштів страхувальником страховику має назву:

- а. страхове відшкодування;
- б. страхова сума;
- в. страховий платіж;
- г. страховий збиток;
- е. страхове забезпечення.

23. Сфера грошових відносин, де об'єктом купівлі-продажу виступає страхова послуга та формується попит і пропозиція на неї, це:

- а. страховий ринок;
- б. система страхування;
- в. страхові відносини.

24. Вартісна оцінка заподіяних застрахованому втрат називається:

- а. страхове відшкодування;
- б. страхова сума;
- в. страховий платіж;
- г. страховий збиток;
- е. страхове забезпечення;
- ф. страховий випадок.

ТЕМА 10. ФІНАНСОВИЙ РИНОК

Базові терміни

Акція – це документ без установленого строку обігу, який дає право на певну частину власності акціонерного товариства і дає право на управління отримання доходу від неї у вигляді дивідендів, а також на участь у розподілі майна при ліквідації акціонерного товариства. Акції можуть бути: іменними та на пред'явника, привілейованими на простими, паперовими та електронними, номінальними та без номіналу, платні та преміальні, з вільним та обмеженим обігом. *Проста* акція дає право на один голос, однак не гарантує отримання дивідендів. Їх розмір залежить від обсягів отримання прибутку. *Привілейовані* акції дають переважне право власнику на одержання дивідендів, а також на пріоритетну участь у розподілі майна акціонерного товариства у разі його ліквідації. При цьому власники цих акцій не мають право брати участь в управлінні акціонерним товариством. *Іменна* акція передбачає встановлення її власника. *Акція на пред'явника* не передбачає такої фіксації. Випуск акцій здійснюється у розмірі статутного фонду або на всю вартість майна державного підприємства. Додатковий випуск здійснюється у разі, коли всі акції оплачені за вартістю не нижче номінальної.

Аукціон – продаж з публічних торгів, при якому товар або майно, що продається, можуть бути придбані особою, яка запропонувала за них найвищу ціну.

Біржа – заклад, у якому здійснюється купівля-продаж цінних паперів, валюти або масових товарів, що продаються за стандартами чи зразками.

Біржовий ринок – частина ринку цінних паперів, на якому здійснюються угоди, що укладаються на фондовій біржі, й охоплює насамперед вторинний ринок, хоча в окремих випадках і первинне розміщення цінних паперів може здійснюватись через фондову біржу.

Валютний ринок – складова грошового ринку, що обслуговує внутрішній та міжнародний платіжний оборот за допомогою обміну однієї валюти на іншу в формі купівлі-продажу.

Вартість банківських кредитів – річні відсотки, що сплачує позичальник комерційному банку за користування кредитами.

Вексель – письмове боргове зобов'язання суворо встановленої форми, що видається позичальником кредитору і дає останньому право вимагати від позичальника сплати до визначеного терміну суми грошей, вказаної у ньому; елемент комерційного кредиту.

Вексель переказний – письмовий наказ власника векселя, адресований векселедавцю, про виплату суми грошей третій особі в зазначений строк (шляхом індосаменту).

Вексель простий – письмове просте зобов'язання векселедавця про виплату суми грошей власникові векселя у зазначений строк.

Вексель товарний – вексель, емітований покупцем товарів.

Вексель фінансовий – вексель, емітований банком.

Вторинний ринок – частина ринку цінних паперів, на якому здійснюються операції перепродажу раніше випущених цінних паперів.

Вторинні фінансові інструменти або деривативи (фінансові інструменти другого порядку) характеризують виключно цінні папери, що підтверджують право або зобов'язання їх власника купити або продати первинні цінні папери, що обертаються, валюту, товари або нематеріальні активи на попередньо визначених умовах у майбутньому періоді. Використовуються для проведення спекулятивних фінансових операцій та страхування цінового ризику («хеджування»). Деривативи поділяються на фондові, валютні, страхові, товарні та ін. Основними їх видами є опціони, свопи, ф'ючерсні та форвардні контракти.

Грошовий ринок – ринок короткострокових капіталів (на термін до одного року) або грошових коштів, що виступають у платіжних засобах.

Депозитарії – суб'єкти, які спеціалізуються на виконанні депозитарних функцій (зберігання цінних паперів, облік прав власності на цінні папери, облік руху цінних паперів).

Депозитний сертифікат – виступає формою боргового зобов'язання комерційного банку. Мобілізація ресурсів банком на певний, наперед визначений період, може здійснюватись шляхом відкриття депозитних вкладів і випуску депозитних сертифікатів.

Дериватив – стандартний документ, що засвідчує право (або зобов'язання) придбати або продати цінні папери, матеріальні або нематеріальні активи, а також кошти на визначених ним умовах у майбутньому. Порядок їх випуску та обігу встановлюється законодавством.

Дивіденди – платіж, який провадиться юридичною особою на користь власників (довірених осіб власника) корпоративних прав, емітованих цією юридичною особою, у зв'язку з розподілом частини прибутку.

Дольові фінансові інструменти підтверджують право їх власника на частку (пай у статутному капіталі їх емітента) і отримання відповідного доходу (у формі дивіденду, відсотка тощо). Дольовими фінансовими інструментами є, як правило, цінні папери відповідних видів (акції, інвестиційні сертифікати).

Емітенти – суб'єкти фінансового ринку, які залучають необхідні фінансові ресурси шляхом випуску (емісії) цінних паперів. На фінансовому ринку емітентами є виключно продавці цінних паперів із зобов'язанням виконувати всі вимоги, що випливають з умов їх випуску.

Єврооблігації – цінні папери, які приносять проценти. Суб'єкти, які їх випускають (посередники та покупці), не є резидентами країни, валюта якої використовується при емісії. Процент на єврооблігації може бути фіксованим або «плаваючим», останній підвищує їх привабливість в умовах інфляції. Випускаються також єврооблігації, які можуть бути конвертовані в акції або мають варант на купівлю акцій компанії. (Варант – запорука – означає, що власнику облігації надано право протягом певного часу купувати додаткові облігації чи акції за обумовленою ціною.) Часто єврооблігації випускаються в дво-валютному варіанті й в одній валюті з правом конверсії в іншу.

Інвестиційний сертифікат – це цінний папір, який випускається фінансовими посередниками для мобілізації коштів з метою їх наступного інвестування в цінні папери.

Інвестори – суб'єкти фінансового ринку, котрі вкладають грошові кошти в різноманітні види цінних паперів з метою отримання доходу, що формується шляхом отримання інвесторами відсотків, дивідендів і приросту курсової вартості цінних паперів.

Індивідуальні інвестори – окремі підприємства, фізичні особи.

Інституціональні інвестори представлені різними фінансово-інвестиційними інститутами.

Інформаційно-аналітичні інститути, інформаційно-консультаційні центри – інститути, які спеціалізуються на наданні послуг своїм клієнтам з опрацювання та поширення ринкової інформації про суб'єктів та інструменти фінансового ринку, цінні папери, фондові індекси, поточні курси тощо, а також на складанні аналітичних оглядів подій та тенденцій на ринку фінансових послуг.

Інфраструктура фінансового ринку – сукупність установ, організацій, підприємств, інших суб'єктів та елементів, що забезпечують необхідні організаційно-економічні умови для функціонування усіх учасників фінансового ринку з метою координації їх дій, підвищення ефективності фінансових операцій та всього ринкового механізму.

Казначейський вексель – є формою боргового зобов'язання держави, яка випускається як правило на строк до 1 року під покриття бюджетного дефіциту з виплатою доходу у вигляді дисконту.

Кредит – суспільні економічні відносини, що виникають між економічними суб'єктами у зв'язку з передачею один одному в тим-часове користування вільних коштів (вартості) на засадах зворотності, платності та добровільності.

Кредитний ринок – частина ринку позикових капіталів, що охоплює ту частину фінансового ринку, яка функціонує на основі укладення кредитних угод; він має договірний характер.

Кредитори – суб'єкти фінансового ринку, котрі надають позику в тимчасове користування під певний відсоток.

Лістинг – допуск цінних паперів до обігу та котирування на фондовій біржі на підставі їх економічної експертизи.

Міжбанківський ринок – ринок, на якому залучаються та розміщуються міжбанківські кредити, у тому числі кредити НБУ та комерційних банків.

Облігація – боргове зобов'язання позичальника перед кредитором, яке оформлюється продажем-купівлею спеціального цінного паперу. Облігації бувають – внутрішніх, державних і місцевих позик, а також підприємств. Останні випускаються підприємствами всіх форм власності.

Облігація корпоративна боргове зобов'язання позичальника перед кредитором, що оформлюється не кредитною угодою, а продажем-купівлею спеціального цінного папера. Це такий цінний папір, що засвідчує внесення його власником грошових коштів та підтверджує зобов'язання позичальника відшкодувати кредиторомі номінальну вартість облігації у визначений термін із виплатою доходу у вигляді відсотка або дисконту.

Обліковий ринок – ринок, на якому під час укладання угод в обігу перебувають високоліквідні активи (векселі, чеки, депозитні сертифікати).

Опціон – стандартний документ, який засвідчує право придбати (продати) цінні папери (товари, кошти) на визначених умовах у майбутньому, з фіксацією ціни на час його укладення або на час придбання за рішенням сторін.

Оренда (лізинг) – передача права користування майном суб'єкту підприємницької діяльності на платній основі та на визначений угодою термін.

Основні або безпосередні учасники фінансового ринку – продавці та покупці фінансових активів (інструментів, послуг), які виконують основні функції у проведенні фінансових операцій на фінансовому ринку.

Первинний ринок – частина ринку цінних паперів, де здійснюється первинний випуск цінних паперів в обіг на основі оголошення про емісію.

Первинні фінансові інструменти (фінансові інструменти першого порядку) характеризуються їх випуском в обіг первинним емітентом і підтверджують прямі майнові права або відносини кредиту (акції, облігації, чеки, векселі та ін.).

Позабіржовий ринок – частина ринку цінних паперів, на якому здійснюються угоди, які укладаються і виконуються за межами біржі.

Позиковий капітал – 1) частина активів підприємства, профінансована кредиторами всіх видів; 2) кошти, віддані в позику за визначений відсоток на засадах зворотності, терміновості, забезпеченості, платності, добровільності. Формою руху позикового капіталу є кредит.

Позичальники – суб'єкти фінансового ринку, які отримують позики від кредиторів під певні гарантії їх повернення і за певну плату в формі відсотка;

Позичкові фінансові ресурси підприємства – ресурси, що перебувають тимчасово в розпорядженні підприємства і можуть використовуватися з метою досягнення статутних цілей. До них належать отримані кредити, кошти, мобілізовані на фінансовому ринку.

Портфельні інвестори – суб'єкти фінансового ринку, які купують окремі види цінних паперів виключно з метою отримання доходу.

Ринок капіталів – ринок середньо – та довгострокових капіталів або грошових коштів (на термін понад один рік), що представляють інвестиційний фактор у розвитку економіки.

Ринок цінних паперів (фондовий ринок) – це частина ринку позикових капіталів, на якому здійснюються емісія та купівля-продаж цінних паперів, формується ціна на них, урівноважується попит і пропозиція.

Розрахунково-клірингові установи – інститути, котрі спеціалізуються на виконанні таких функцій, як здійснення розрахунків, включаючи проведення взаємозаліку за угодами купівлі-продажу цінних паперів; здійснення перевірки наявності на рахунках учасників грошових коштів та цінних паперів; видача виписок із грошових рахунків клієнтів установи; повідомлення інформації інститутам, що ведуть книги реєстрації іменних цінних паперів.

Стратегічні інвестори – суб'єкти ринку, котрі купують контрольний пакет акцій для стратегічного управління підприємством.

Фінансовий ринок – 1) специфічна сфера грошових операцій, де об'єктом угоди виступають вільні грошові кошти населення, суб'єктів господарювання і державних структур, надані користувачеві під цінні папери або у вигляді позики; 2) особлива сфера фінансової системи, складова її інфраструктури, де здійснюється рух тимчасово вільного капіталу, формуються і функціонують обмінно-перерозподільні відносини, пов'язані з процесами купівлі-продажу вільних фінансових ресурсів, їх трансформація в позиковий та інвестиційний капіталі через фінансово-кредитні інститути на основі попиту та пропозиції, формується ціна на різноманітні фінансові інструменти.

Функціонування фінансового ринку можливе лише за наявності в економіці реальних власників. Фінансовий ринок розподіляється на ринок грошей і ринок капіталу. Вони, у свою чергу, поділяються на фондовий ринок (ринок цінних паперів), кредитний ринок, валютний ринок тощо. Фондовий ринок розподіляється на первинний і вторинний.

Фінансовий ринок первинний – це ринок, на якому здійснюється емісія і розміщення первинно випущених цінних паперів. Метою його є залучення додаткових фінансових ресурсів, необхідних для інвестування у виробництво та інші види затрат.

Фінансовий ринок вторинний – це ринок, на якому здійснюється купівля-продаж цінних паперів. Метою його є не залучення додаткових фінансових ресурсів, а їх перерозподіл (перелив капіталу) між суб'єктами, призначених для цілей розширеного відтворення та інших потреб суспільства. Вторинний фінансовий ринок поділяється на біржовий і позабіржовий.

Фінансові інститути – посередники, які забезпечують зустріч позичальника та кредитора на фінансовому ринку; вони забезпечують трансформацію тимчасово вільних грошових коштів у позиковий капітал.

Фінансові інструменти – різні фінансові документи, що обертаються на ринку, мають грошову вартість і за допомогою яких здійснюються операції на фінансовому ринку.

Фондова біржа – організаційно оформлений, постійно діючий ринок, на якому здійснюється торгівля цінними паперами, як первинними, так і похідними.

Основними функціями фондової біржи є: забезпечення високої концентрації попиту та пропозиції на цінні папери; формування ринкових цін; здійснення кваліфікованого посередництва між продавцями і покупцями цінних паперів; формування умов для мінімізації фінансових ризиків; здійснення процедури лістингу; постачання учасниками фондового ринку комерційної інформації; стандартизація параметрів.

Питання для підготовки до семінару

1. Призначення і структура фінансового ринку.
2. Ринок кредитних ресурсів.
3. Ринок цінних паперів.
4. Акції та їх види, оцінка акцій.
5. Сутність та види облігацій.
6. Ринок фінансових послуг.
7. Роль кредиту в активізації інвестиційної діяльності.
8. Банківська система України, становлення та шляхи розвитку.
9. Становлення та розвиток ринку цінних паперів в Україні.
10. Національний банк України та його діяльність.
11. Державне регулювання фінансового ринку.

Використовуючи матеріали спеціалізованих періодичних видань та наукову літературу дати розгорнуту аргументовану відповідь на питання:

- a. Охарактеризуйте організаційну структуру фінансового ринку і його роль у формуванні і розподілі фінансових ресурсів.
- b. Охарактеризуйте інфраструктуру фондового ринку і проблеми її створення в Україні.
- c. Які нормативно-правові акти регулюють функціонування ринку цінних паперів.
- d. Дайте характеристику сучасного стану розвитку ринку цінних паперів в Україні.

Визначте правильні (в) чи неправильні (н) наведені твердження:

1. Фінансові посередники акумулюють тимчасово вільні кошти та розміщують їх на фінансовому ринку.
2. Фінансовими посередниками у фінансовій системі виступають: комерційні банки, страхові та фінансові компанії, кредитні спілки, пенсійні фонди, ощадні установи і пайові фонди.
3. Опціон – це стандартний документ, який закріплює зобов'язання його власника на придбання або продаж цінного паперу у призначений термін за фіксованою ціною.
4. Фондова біржа виконує такі функції: посередницька, індикативна, регулятивна.
5. Спрямування коштів безпосередньо від власників заощаджень до позичальників здійснюється за допомогою операцій з цінними паперами.
6. Грошові ринки обслуговують процес розширеного відтворення.
7. Ринки капіталів мають обслуговувати сфери обігу.
8. Одна з відмінностей між грошовими ринками та ринками капіталів полягає в видах фінансових інструментів, що використовуються з метою проведення покладених на них операцій.
9. Первинне розміщення цінних паперів здійснюється переважно через фондову біржу.
10. Привілейована акція не дає права голосу, її власник не бере участі в керуванні компанією.
11. Акціонерне товариство може випускати акції для покриття збитків, пов'язаних із його господарською діяльністю.
12. Фондова біржа сприяє придбанню на визначених умовах і на певний термін вільних коштів.
13. Емітент має право в односторонньому порядку, без згоди інвестора відкликати цінний папір.
14. Фінансовий ринок – це організаційно-правова структура, в межах якої здійснюються операції з купівлі-продажу фінансових ресурсів.
15. Організаційно оформленим, постійно діючим ринком, на якому здійснюється торгівля цінними паперами, виступає фондова біржа.
16. Інвестиційний сертифікат – це цінний папір, який випускається фінансовими посередниками для мобілізації коштів з метою їх наступного інвестування в цінні папери.
17. Фондова біржа виступає центром концентрації і координації руху грошових потоків на кредитному ринку.
18. Комерційний банк виступає центром концентрації і координації руху грошових потоків на ринку цінних паперів.
19. До похідних цінних паперів відносяться: депозитні сертифікати, казначейські векселі і комерційні папери.
20. Ф'ючерс – це стандартний документ, який закріплює право (але не зобов'язання) його

власника на придбання або продаж цінного паперу у призначений термін за фіксованою ціною.

21. Депозитний сертифікат – виступає формою боргового зобов’язання комерційного банку.

22. Власники привілейованих акцій не мають право голосу в управлінні акціонерним товариством і не мають фіксованих дивідендів.

23. Власники простих акцій не мають фіксованих дивідендних виплат.

24. Ставка по кредиту в іноземній валюті завжди менша, ніж в національній валюті.

25. Первинне розміщення цінних паперів здійснюється переважно через фондову біржу.

26. Одна з відмінностей між грошовими ринками і ринками капіталів полягає в типах фінансових інструментів, що використовуються для проведення на них операцій.

27. Облігації держави і облігації підприємств – це один вид цінних паперів.

28. Грошові ринки обслуговують процес розширеного відтворення.

До кожного терміна доберіть єдиний правильний варіант визначення.

Терміни	Визначення
а) фінансовий ринок	1. Обмінний курс продажу чи купівлі, який використовується для валютних операцій без будь-якої попередньої угоди для здійснення майбутньої купівлі або продажу.
б) вторинний ринок цінних паперів	2. Цінний папір, який засвідчує безумовне грошове зобов’язання, сплатити після настання строку суму грошей власнику такого цінного паперу.
в) ощадний сертифікат	3. Цінний папір без встановленого терміну обігу, що засвідчує пайову участь у статутному капіталі акціонерного товариства, підтверджує членство в акціонерному товаристві та право на участь в управлінні ним, дає право його власнику на одержання частини прибутку у вигляді дивіденду, а також на участь у розподілі майна при ліквідації акціонерного товариства
г) спот-курс	4. Письмове свідоцтво банку про депонування грошових коштів, яке засвідчує право власника на одержання після закінчення встановленого строку депозиту і процентів за ним
д) вексель	5. Ринок призначений для середньо- та довгострокового інвестування фінансових активів на термін більше одного року
ж) ліквідність	6. Час, за яким цінний папір можна перетворити на гроші.
з) ринок капіталів	7. Операції, щодо розміщення тимчасово-вільних коштів банківських установ
к) пасивні операції банків	8. Особлива сфера ринкових відносин, де завдяки перепродажу раніше випущених цінних паперів здійснюється мобілізація фінансових ресурсів для задоволення інвестиційних потреб суб’єктів економічної діяльності
л) активні операції банків	9. Специфічна сфера грошових операцій, де об’єктом угоди виступають вільні грошові кошти населення, суб’єктів господарювання і державних структур, надані користувачеві під цінні папери або у вигляді позики
м) акція	10. Депозитні операції комерційних банків

Терміни	Визначення
а) депозитні сертифікати	1. Установи, організації та органи, які виконують посередницькі та регулюючі функції на фінансовому ринку з метою забезпечення ліквідності фінансових активів та отримання прибутку
б) деривативи	2. Переказні векселі (тратта), які виставлені банку і призначені для фінансування комерційної операції, яка пов’язана з наданням банківської гарантії продавцю товару
в) казначейські векселі	3. Цінні папери, власниками яких є юридичні особи, і які засвідчують факт депонування в банку великої суми грошових коштів на певний термін під виплату конкретного відсотка
г) фінансові інструменти	4. Сукупність фінансових органів та інституцій, які керують грошовими потоками в економіці та характеризують систему управління фінансами в країні.
д) банківські акцепти	5. Похідні цінні папери, механізм випуску та обігу яких пов’язаний з правом на придбання чи продаж протягом строку, встановленого договором, певних базових активів (цінних паперів, процентних ставок, фондових індексів, товарних ресурсів, дорогоцінних металів, іноземної валюти тощо)

ж) фінансова система	6. Боргові зобов'язання, емітовані центральним урядом з метою не інфляційного фінансування бюджетного дефіциту, фінансування цільових програм, згладжування нерівномірності надходження податкових платежів та ін.
з) акції	7. Державні цінні папери, які представляють собою коротко-строкові грошові зобов'язання і випускаються на термін від 3 до 12 місяців для покриття тимчасових касових розривів
к) фінансові інститути	8. Способи фінансування, які реалізуються у вигляді контрактів, де зазначені юридичні вимоги одних і зобов'язання інших учасників
л) державні облігації	9. Боргові цінні папери, які видаються позичальниками під заставу товару, і завжди пов'язані з оплатою реальних товарів чи послуг, коли у покупця тимчасово відсутні кошти.
м) комерційні векселі	10. Цінні папери без встановленого терміну обігу, що засвідчують пайову участь у статутному фонді акціонерного товариства, підтверджують членство в акціонерному товаристві та право на участь в управлінні ним, дають право його власнику на одержання частини прибутку у вигляді дивіденду, а також на участь у розподілі майна при ліквідації акціонерного товариства

Терміни	Визначення
1. Первинний ринок цінних паперів	а) частина прибутку акціонерного товариства, що розподіляється щороку між акціонерами після сплати податків, відрахувань на розширення виробництва, поповнення резервного фонду та інших невідкладних відрахувань
2. Вторинний ринок цінних паперів	б) юридична особа, заснована у формі публічного акціонерного товариства
3. Корпоративний інвестиційний фонд	в) ринок, де виконуються операції з випущеними в обіг цінними паперами
4. Акція	г) організаційна форма ринку, на якому здійснюється торгівля цінними паперами
5. Дивіденд	д) ринок, на якому корпорації залучають капітал шляхом розміщення цінних паперів
6. Портфель цінних паперів	е) середній показник біржової активності, що узагальнює динаміку цін на цінні папери і свідчить про зміни в рівні цін за визначений період
7. Котирування	ж) цінні папери, згруповані для обліку за їх типом і призначенням
8. Опціон	з) право купівлі або продажу цінних паперів за фіксованою ціною протягом встановленого терміну
9. Фондова біржа	і) визначення ринкового курсу цінного папера
10. Біржовий індекс	к) цінний папір, що засвідчує участь у статутному капіталі акціонерного товариства

Тести

1. Фондова біржа – це:

- організаційно оформлений, регулярно функціонуючий ринок, на якому здійснюється купівля-продаж цінних паперів;
- ринок, на якому відбувається тільки купівля цінних паперів;
- ринок, на якому здійснюється продаж цінних паперів за допомогою фінансових посередників;
- вірна відповідь відсутня.

2. Що належить до фінансових похідних інструментів:

- акція;
- облігація;
- опціон;
- кредитний договір.

3. Облігація дає можливість отримати дохід у формі:

- облікової ставки Національного банку України;
- процента;
- дивіденду;
- немає вірної відповіді.

4. Який із видів цінних паперів не має визначеного терміну дії:

- a. вексель;
- b. ощадний сертифікат;
- c. облігація;
- d. акція.

5. Емітентом є особа, яка:

- a. купує цінні папери;
- b. випускає цінні папери;
- c. лише продає цінні папери;
- d. немає вірної відповіді.

6. Ринок капіталів складається з:

- a. страхового ринку й ринку золота;
- b. фондового ринку та кредитного ринку;
- c. валютного ринку і грошового ринку;
- d. вірна відповідь відсутня.

7. Кредитний ринок – це:

- a. ринок середньострокових і довгострокових кредитів;
- b. ринок обігу цінних паперів;
- c. ринок обігу іноземної валюти;
- d. вірна відповідь відсутня.

8. Учасниками ринку цінних паперів є:

- a. лише промислові спілки, біржі, банки;
- b. лише страхові й трастові компанії;
- c. лише фізичні та юридичні особи;
- d. емітенти, інвестори, фінансові посередники.

9. Грошовий ринок – це:

- a. ринок обігу грошей та короткотермінових кредитних операцій;
- b. ринок обігу цінних паперів;
- c. ринок середньострокових і довгострокових кредитів;
- d. ринок обігу іноземної валюти.

10. Валютний ринок – це:

- a. ринок середньострокових та довгострокових кредитів;
- b. ринок обігу іноземної валюти та валютних цінностей;
- c. ринок обігу грошей та короткотермінових кредитних операцій;
- d. ринок страхових послуг.

11. До суб'єктів фінансового ринку не належать:

- a. податкові органи;
- b. фінансові посередники;
- c. держава;
- d. підприємства.

12. Емісія – це:

- a. перепродаж грошей та цінних паперів;
- b. випуск в обіг грошей та цінних паперів;
- c. розміщення цінних паперів;
- d. вірна відповідь відсутня.

13. Яка з організаційних структур є ключовою на фінансовому ринку:

- a. фондова біржа;
- b. страхова компанія;
- c. пенсійні фонди;
- d. лізингові компанії.

14. Вторинний ринок цінних паперів – це ринок, на якому відбуваються:

- a. емісія цінних паперів;
- b. розміщення цінних паперів;
- c. купівля та продаж раніше випущених цінних паперів;
- d. немає правильної відповіді.

15. Органом, який забезпечує єдину політику держави у сфері регулювання ринку цінних паперів є:

- a. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку;
- b. Кабінет Міністрів України;
- c. Національний банк України;
- d. Верховна Рада України.

16. Фінансові посередники на фондовому ринку здійснюють:

- a. продаж валюти;
- b. усі відповіді правильні;
- c. немає правильної відповіді;
- d. операції з цінними паперами.

18. Суб'єктами фондового ринку є:

- a. емітенти цінних паперів, фінансові посередники та інвестори;
- b. лише емітенти цінних паперів;
- c. лише кредитні інститути;
- d. вірна відповідь відсутня.

19. Біржовий курс (котирування) встановлюється залежно від:

- a. попиту на облігації;
- b. пропозиції майнових сертифікатів;
- c. попиту та пропозиції на допущені до торгів цінні папери;
- d. вірна відповідь відсутня.

20. Які види цінних паперів обертаються в Україні:

- a. акції;
- b. облігації внутрішніх державних позик;
- c. інвестиційні сертифікати;
- d. усі відповіді правильні.

21. Основними формами регулювання економіки є:

- a. ринкове саморегулювання;
- b. державне регулювання;
- c. змішане регулювання;
- d. усі відповіді правильні.

22. Національна валютна система – це:

- a. форма організації відносин між країнами щодо нагромадження золотовалютних резервів та їх використання в інтересах держави;
- b. державно-правова форма організації валютних відносин даної країни з іншими країнами та політичними структурами;
- c. форма безперервних розрахунково-платіжних відносин усіх економічних суб'єктів країни із зовнішнім світом;
- d. немає правильної відповіді.

23. Ринок капіталів складається з:

- a. страхового ринку й ринку золота;
- b. фондового ринку та кредитного ринку;
- c. валютного ринку і грошового ринку;
- d. вірна відповідь відсутня.

24. Учасниками ринку цінних паперів є:

- a. лише промислові спілки, біржі, банки;
- b. лише страхові й трастові компанії;
- c. лише фізичні та юридичні особи;
- d. емітенти, інвестори, фінансові посередники.

25. Грошовий ринок – це:

- a. ринок обігу грошей та короткотермінових кредитних операцій;
- b. ринок обігу цінних паперів;
- c. ринок середньострокових і довгострокових кредитів;
- d. ринок обігу іноземної валюти.

26. Фондова біржа – це:

- a. організаційно оформлений, регулярно функціонуючий ринок, на якому здійснюється купівля-продаж цінних паперів;
- b. ринок, на якому відбувається тільки купівля цінних паперів;
- c. ринок, на якому здійснюється продаж цінних паперів за допомогою фінансових посередників;

d. вірна відповідь відсутня.

27.Що належить до фінансових похідних інструментів:

- a. акція;
- b. облігація;
- c. опціон;
- d. кредитний договір.

28.Облігація дає можливість отримати дохід у формі:

- a. облікової ставки Національного банку України;
- b. процента;
- c. дивіденду;
- d. немає вірної відповіді.

29.Який із видів цінних паперів не має визначеного терміну дії:

- a. вексель;
- b. ощадний сертифікат;
- c. облігація;
- d. акція.

30.Емітентом є особа, яка:

- a. купує цінні папери;
- b. випускає цінні папери;
- c. лише продає цінні папери;
- d. немає вірної відповіді.

31.Яка з організаційних структур є ключовою на фінансовому ринку:

- a. фондова біржа;
- b. страхова компанія;
- c. пенсійні фонди;
- d. лізингові компанії.

32.Вторинний ринок цінних паперів – це ринок, на якому відбуваються:

- a. емісія цінних паперів;
- b. розміщення цінних паперів;
- c. купівля та продаж раніше випущених цінних паперів;
- d. немає правильної відповіді.

33.Суб'єктами фондового ринку є:

- a. емітенти цінних паперів, фінансові посередники та інвестори;
- b. лише емітенти цінних паперів;
- c. лише кредитні інститути;
- d. вірна відповідь відсутня.

34.Які види цінних паперів обертаються в Україні:

- a. акції;
- b. облігації внутрішніх державних позик;
- c. інвестиційні сертифікати;
- d. усі відповіді правильні.

35.Що є об'єктивною передумовою функціонування фінансового ринку:

- a. існування первинного і вторинного ринку цінних паперів;
- b. незбіг потреби у фінансових ресурсах з джерелами його задоволення;
- c. участь іноземних інвесторів на національному ринку;
- d. наявність різних видів цінних паперів.

36.Які операції виконуються на фінансовому ринку (оберіть кілька правильних відповідей):

- a. кредитування;
- b. купівля та продаж цінних паперів;
- c. факторинг;
- d. формування резервних фондів.

37.За формами торгівлі цінними паперами розрізняють:

- a. ринок грошей і ринок капіталів;
- b. ринок цінних паперів і кредитний ринок;
- c. первинний і вторинний ринок;
- d. біржовий і позабіржовий ринок.

38.За стадіями руху фінансових ресурсів фінансовий ринок структурується на:

- a. ринок грошей і ринок капіталів;
- b. ринок цінних паперів і кредитний ринок;
- c. первинний і вторинний ринок;
- d. біржовий і позабіржовий ринок.

39. Формою боргового обов'язання комерційного банку виступає:

- a. акція;
- b. облігація;
- c. казначейський вексель;
- d. депозитний сертифікат;
- e. інвестиційний сертифікат.

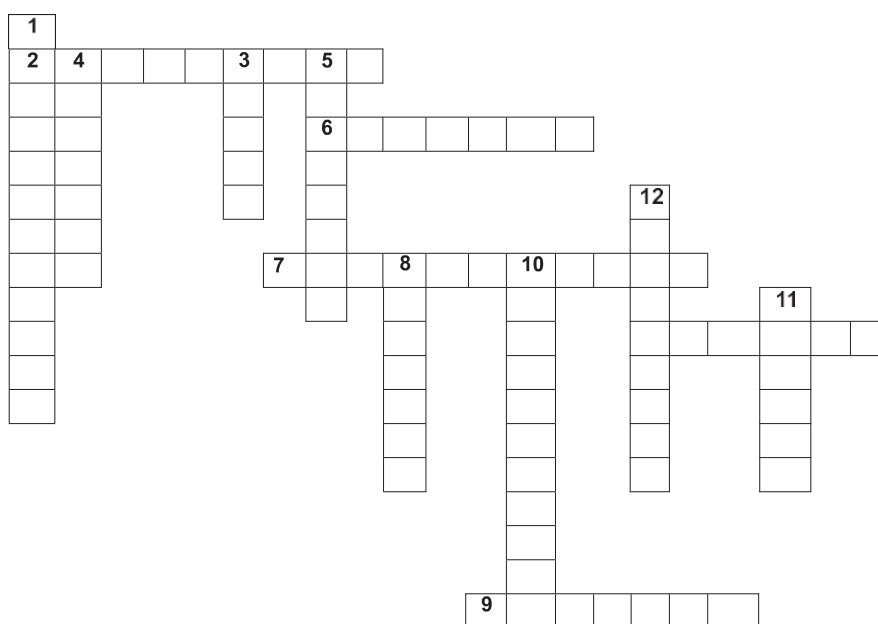
40. До похідних цінних паперів відносяться (оберіть кілька правильних відповідей):

- a. депозитні сертифікати;
- b. казначейські векселі;
- c. комерційні папери;
- d. ф'ючерси;
- e. опціони.

41. Основною установою, що регулює функціонування ринку цінних паперів є:

- a. Міністерство фінансів України;
- b. Національний банк України;
- c. Фонд державного майна;
- d. Національна комісія з цінних паперів і фондового ринку.

Використовуючи термінологічний словник та спеціалізовану літературу розв'яжіть фінансовий кросворд.

1. Один із видів акцій або облігацій, особливістю яких є здатність обмінюватися на обумовлену кількість простих акцій.

2. Цінний папір, який посвідчує внесення його власником коштів емітенту і підтверджує зобов'язання емітента відшкодувати власникові номінальну вартість цього цінного паперу в передбачений строк із виплатою процента.

3. Цінний папір без установленого строку обігу який дає право на певну частину власності акціонерного товариства і дає право на управління отримання доходу від неї у вигляді дивідендів, а також на участь у розподілі майна при ліквідації акціонерного товариства.

4. Цінні папери, за якими емітент несе відповідальність повернути у призначений термін кошти, інвестовані у його діяльність, і які не наділяють їхніх власників правом участі в управлінні підприємством.

5. Фізична та юридична особа, в тому числі інвестиційні, пенсійні й поштові фонди, страхові компанії, торгові та фінансові будинки, тощо, які мають вільні кошти і бажають вкласти їх у цінні

папери з метою одержання доходу або приросту ринкової вартості цінних паперів.

6. Це письмове абстрактне й безспірне зобов'язання позичальника сплатити після настання строку визначену суму грошей власникові.

7. Юридичні особи – підприємства, банківські, фінансово-кредитні установи, інвестиційні компанії, діяльність яких тісно пов'язана з наданням професійних послуг щодо опосередкування діяльності на фондовому ринку емітентів та інвесторів.

8. Юридична, а у випадках, передбачених законодавством, фізична особа, які від свого імені випускають цінні папери й гарантують виконати обов'язки, які випливають із умов їхнього випуску.

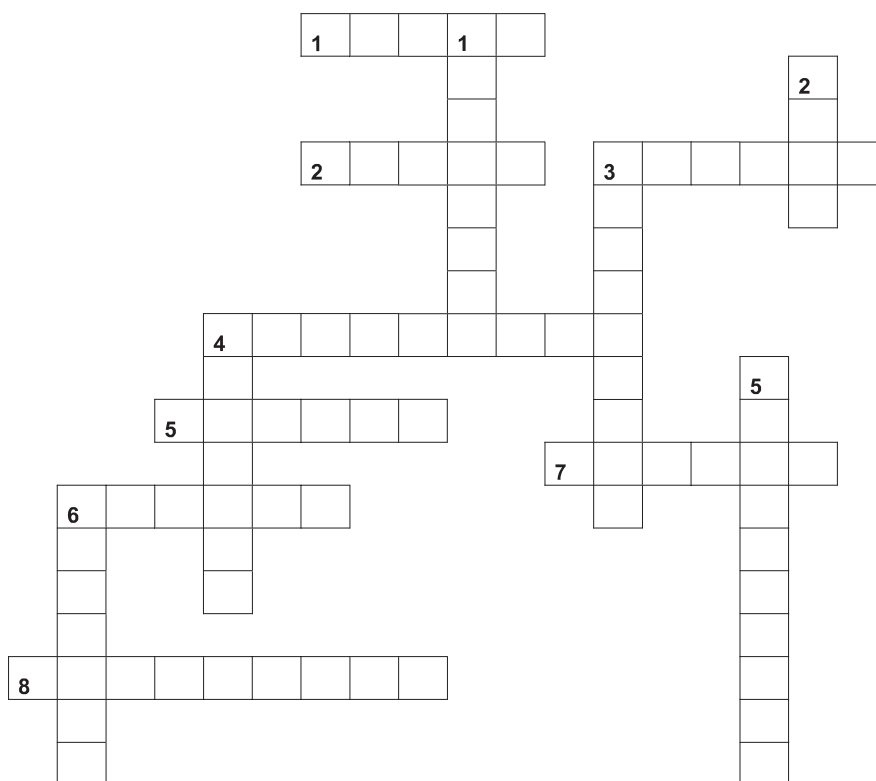
9. Специфічний вид цінних паперів, які випускаються разом із привілейованими акціями та облігаціями й дають власникові право купувати прості акції за обумовленою ціною протягом обумовленого періоду.

10. Діяльність із надання послуг щодо зберігання цінних паперів та/або обліку прав власності на цінні папери, а також обслуговування угод із цінними паперами.

11. Стандартний документ, який засвідчує право придбати (продати) цінні папери (товари, кошти) на визначених умовах у майбутньому, з фіксацією ціни на час його укладення або на час придбання за рішенням сторін

12. Система фінансового обслуговування господарських структур, при якій суб'єкти господарювання передають банку право отримання платежів від платників за поставлені товари, виконані роботи чи надані послуги.

13. Специфічна форма фінансування капітальних вкладень традиційному банківському кредитуванню чи використанню для придбання основних фондів власних фінансових ресурсів.

По горизонталі:

1. Цінний папір, що являє собою свідоцтво про власність на визначену частку статутного капіталу акціонерного товариства і надає її власнику певні права.

2. Фізична особа або фірма, що займається купівлею-продажем цінних паперів, валют, товарів від свого імені і за свій рахунок.

3. Договір, який засвідчує право придбати або продати цінні папери (товари, кошти) на визначених умовах у майбутньому, з фіксацією ціни на час укладення такого договору або на час такого придбання за рішенням сторін контракту.

4. Фінансова комісійна операція, при якій клієнт переуступає дебіторську заборгованість іншим юридичним особам.

5. Посередник ринку прямого фінансування, який виконує технічну функцію (допомагає зустрітися продавцю з покупцем фінансових ресурсів) та отримує комісійну винагороду за укладання

фінансової угоди.

6.Цінний папір, що дає його власникові право на купівлю деякої кількості акцій на певну майбутню дату за визначеною ціною.

7.Фінансова послуга, яка полягає в наданні у виключне користування на визначений строк майна.

8.Фінансовий контракт, або фінансовий інструмент, цінність якого походить з ціни базового активу.

По вертикалі:

1.Юридична чи фізична особа або держава, яка має тимчасово вільні кошти, які вона вкладає, купуючи цінні папери з метою отримання прибутку.

2.Угода про обмін активів, процентних виплат, процентних ставок або інших характеристик, вказаних в угоді, з метою оптимізації структури капіталу компанії і отримання додаткового доходу.

3.Цінний папір, що засвідчує внесення його власником грошових коштів і підтверджує зобов'язання відшкодувати йому номінальну вартість цього цінного паперу в передбачений в ньому строк з виплатою фіксованого відсотка

4.Стандартний документ, який засвідчує зобов'язання особи придбати/продати цінні папери, товари або кошти у визначений час та на визначених умовах у майбутньому, з фіксацією цін такого продажу під час укладення такого документу. Укладається поза біржею.

5.Діяльність спеціалізованих компаній із надання інтелектуальних послуг виробникам, продавцям, покупцям (поради і рекомендації) з різноманітних питань виробничої діяльності, фінансів тощо.

6.Цінний папір, який засвідчує безумовне грошове зобов'язання позичальника сплатити після настання строку визначену суму грошей кредитору.

ТЕМА 11. МІЖНАРОДНІ ФІНАНСИ

Базові терміни

Баланс платіжний – різниця між загальною сумою платежів іншим державам і сумою, отриманою від них протягом певного часу. До платежів і надходжень належать золото, вартість товарів і по слуг (страхові платежі), витрати туристів, рух капіталів (кредитів і дивідендів), а також основні суми кредитів. При позитивному платіжному балансі надходження перевищують виплати, при негативному – відношення зворотне.

Валютна політика – сукупність економічних, юридичних та організаційних форм і методів у галузі валютних відносин, що здійснюють держава та міжнародні валютно-фінансові організації.

Валютне регулювання – регламентація державою міжнародних розрахунків і порядку проведення валютних операцій.

Валютний контроль – контроль за дотриманням валютного за- конодавства, за порушення якого передбачаються штрафи, санкції та позбавлення ліцензій.

Валютний коридор – можливе мінімальне та максимальне відхилення офіційного курсу національної грошової одиниці до іноземних валют.

Валютні фонди – валютні кошти органів місцевого самовряду- вання, які формуються на основі порядку, встановленого законодавством України, не включаються до складу місцевого бюджету і витрачаються на цілі, визначені місцевою владою. Кошти валютних фондів знаходяться на спеціальних валютних рахунках органів місцевого са- моврядування.

Вбудований стабілізатор – будь-який захід, мета якого полягає в збільшенні дефіциту державного бюджету в період економічного спаду, або зменшенні дефіциту бюджету в період економічного зро- стання та інфляції без спеціальних активних заходів з боку уряду та законодавчої влади.

Інвестиційний клімат – рівень досягнення потенційних можливостей вітчизняних та іноземних юридичних і фізичних осіб здійснювати інвестиції у формі коштів, цільових банківських вкладів, і паїв, акцій та інших цінних паперів, рухомого та нерухомого майна, майнових прав, ноу-хау, досвіду та інших інтелектуальних цінностей, права користування землею та іншими природними ресурсами.

Конвергенція – зближення економічної політики країн, зменшення розриву в показниках економічного розвитку між національними державами, вирівнювання соціально-економічного розвитку країн у рамках інтеграційного об'єднання.

Критерії конвергенції – макроекономічні та інституціональні умови, дотримання яких надає право вступу до інтеграційного об'єднання (зокрема Європейського валютного союзу).

Платіжний баланс – співвідношення між сумою платежів, здійснених певною країною за кордоном, і сумою надходжень до цієї країни з-за кордону за певний період (рік, квартал, місяць).

Фінансові показники – абсолютні величини, які характеризують створення і використання фінансових ресурсів в економіці держави, її фінансове становище, результати господарської діяльності підприємницьких структур, рівень доходів населення, розподіл і перерозподіл валового національного продукту за допомогою фінансів. Фінансові показники визначають кількісну та якісну характеристики господарських явищ і процесів при функціонуванні фінансів як складника економічних відносин. Сукупність фінансових показників ста- новить єдину систему на всіх рівнях управління. Вони поділяються на зведені та індивідуальні. *Зведені фінансові показники* характеризують явища і процеси на макрорівні, *індивідуальні* – деталізують зведені й доповнюють їх. До зведених показників відносять загальний обсяг фінансових ресурсів, доходів і видатків бюджету, грошових нагромаджень в економіці держави, розміри фонду споживання і нагромадження тощо. Кожний з цих показників деталізується в показниках індивідуальних. Так, зведений фінансовий показник загаль- ного обсягу ресурсів може деталізуватися в показниках прибутку, різних видів податків і нарахувань, які відносно певної бази обчислення характеризують окремі аспекти діяльності держави, регіону, підприємств. Зведений показник доходів або видатків бюджету може деталізуватися в таких індивідуальних показниках, як платежі населення, підприємницьких структур тощо.

Питання для підготовки до семінару

1. Сутність та призначення міжнародних фінансів
2. Валютні системи та валютна політика
3. Міжнародні валютно-фінансові та кредитні організації
4. Світовий банк та його структура.
5. Міжнародний валютний фонд: значення та напрями діяльності.
6. Форми міжнародних розрахунків
7. Платіжний баланс

8. Еволюція світової валютної системи

Використовуючи матеріали спеціалізованих періодичних видань та наукову літературу дати розгорнуту аргументовану відповідь на питання:

1. Чи варто підтримувати ініціативи уряду щодо розширення обсягів кредитування міжнародними організаціями? Наскільки ефективним виявилось використання кредитів МВФ, Світового банку та інших міжнародних організацій.

2. В чому на Ваш погляд полягають причини зростання держаного боргу?

3. Причини та механізми вивозу капіталів за кордон. Чи можливе повернення цих коштів для інвестування власної економіки? Чому дія Указу Президента про амністію капіталу не сприяла тотальній легалізації економіки?

4. Позитивні і негативні наслідки лібералізації зовнішньої торгівлі і їх вплив на фінансове становище України. Перспективи і можливості інтеграції у Європейський Союз.

Визначте правильні (в) чи неправильні (н) наведені твердження:

1. Діяльність Міжнародного валютного фонду охоплює такі основні напрями, як кредитування, регулювання міжнародних валютних відносин, постійний нагляд за світовою економікою.

2. Діяльність Міжнародного банку реконструкції та розвитку має за мету сприяння розвитку економіки країн шляхом надання довгострокових кредитів та гарантування приватних інвестицій.

3. Підвищення курсу національної валюти відносно закордонних валют або міжнародних розрахункових одиниць називається девальвація.

4. Суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності виступають: державні структури, міжнародні організації, фізичні та юридичні особи та їх об'єднання.

5. Зниження курсу національної валюти відносно закордонних валют або міжнародних розрахункових одиниць називається ревальвація.

6. «Міжнародні фінанси» і «міжнародні економічні відносини» є тотожними поняттями.

7. Національні держави у сфері міжнародних фінансів виступають в особі державних органів та відповідних центральних банків.

8. Основними учасниками валютного ринку є банки-дилери.

9. Франкфурт-на-Майні є провідним світовим фінансовим центром.

10. Ринки акцій країн, що розвиваються є низько дохідними.

11. Єврокредити надаються на фінансування масштабних проектів і заходів.

До кожного терміна доберіть єдиний правильний варіант визначення.

Терміни	Визначення
а) міжнародні фінанси	1. Кредити що, надаються Міжнародним валютним фондом на три роки визначеними порціями для забезпечення рівноваги платіжного балансу країн
б) світова фінансово- валютна система	2. Економічні відносини у грошовій формі, що виникають у процесі перерозподілу національних продуктів під час руху товарів, послуг і капіталів на світовому ринку
в) розширені кредити	3. Відкриття кредитної лінії для країни-члена МВФ
г) кредити стенд-бай	4. Форма організації фінансово-валютних відносин, які обслуговують міжнародний рух капіталу і факторів виробництва або які функціонують самостійно, що закріплено в міжнародних угодах
д) резервна частка	5. Перевищення величини квоти держави-члена МВФ над сумою в національній валюті даної країни, яка знаходиться на рахунку Фонду

Терміни	Визначення
а) спеціальні пра- ва запозичення	1. Операція, що здійснюється на банківському ринку у вигляді міжбанківських угод терміном до 1 року з фіксованими датами виконання в один, два, три, шість і 12 місяців
б) форвард	2. Середньо та довгострокові синдикувані міжнародні позики, що надаються великими комерційними банками за рахунок ресурсів євровалютного ринку
в) ф'ючерс	3. Головний резервний актив та міжнародний засіб розрахунків і платежу Міжнародного валютного фонду
г) іноземні інвес- тиції	4. Сукупність усіх видів майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти інвестування окремої країни іноземними інвесторами з метою отримання прибутку

д) єврокредити	5. Операція, що реалізується на товарній чи фондовій біржі з метою отримання різниці в цінах (курсах) активів на момент закінчення угоди.
----------------	---

Тести

1. Фінансовий механізм зовнішньоекономічних відносин – це:

- a. процес планування фінансово-кредитної діяльності держави з міжнародними організаціями та іншими державами;
- b. порядок регулювання валютних відносин між державами щодо запозичання ними тимчасово вільних коштів на світовому фінансовому ринку;
- c. сукупність форм і методів управління фінансово-кредитними та валютними відносинами, що виникають між органами управління та суб'єктами господарювання різних країн;
- d. частина кредитного механізму держави.

2. Україна є членом МВФ і МБРР:

- a. з 1992 р;
- b. з 1993 р;
- c. з 1994 р;
- d. з 1995 р.

3. Суб'єктами міжнародних фінансово-кредитних відносин є:

- a. комерційні установи;
- b. міжнародні та регіональні валютно-кредитні фінансові організації;
- c. уряди країн;
- d. усі відповіді правильні.

4. Найстарішою міжнародною фінансовою організацією є:

- a. БМФ;
- b. Світовий Банк;
- c. МВФ;
- d. вірна відповідь відсутня.

5. Які фінансові інститути діють на світовому фінансовому ринку:

- a. міжнародні;
- b. регіональні;
- c. національні;
- d. усі відповіді правильні.

6. За якими напрямками можуть бути згруповані міжнародні фінансові відносини:

- a. усі відповіді правильні;
- b. взаємовідносини між суб'єктами господарювання різних країн;
- c. взаємовідносини держави з урядами інших країн та міжнародними організаціями;
- d. взаємовідносини держави і суб'єктів господарювання з міжнародними фінансовими інститутами.

7. Суб'єктами міжнародних фінансово-кредитних відносин є:

- a. комерційні установи;
- b. міжнародні та регіональні валютно-кредитні фінансові організації;
- c. уряди країн;
- d. усі відповіді правильні.

8. Які фінансові інститути діють на світовому фінансовому ринку:

- a. міжнародні;
- b. регіональні;
- c. національні;
- d. усі відповіді правильні.

9. Суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності виступають:

- a. державні структури;
- b. міжнародні організації;
- c. об'єднання фізичних і юридичних осіб;
- d. всі відповіді правильні.

10. Діяльність якого фінансового інституту охоплює такі основні напрями, як кредитування, регулювання міжнародних валютних відносин, постійний нагляд за світовою економікою:

- a. Міжнародний валютний фонд;
- b. Міжнародний банк реконструкції та розвитку;

- c. Світовий банк;
- d. Банк міжнародних розрахунків.

12. До компетенції якої міжнародної організації відносять економічні, соціальні, гуманітарні проблеми, права людини, охорона навколишнього середовища:

- a. Організація Об'єднаних Націй;
- b. Конференція з торгівлі і розвитку;
- c. Організація промислового розвитку;
- d. Фонд ООН в галузі народонаселення;
- e. Європейський Союз.

13. Діяльність якого фінансового інституту має за мету сприяння розвитку економіки країн шляхом надання довгострокових кредитів та гарантування приватних інвестицій:

- a. Міжнародний валютний фонд;
- b. Міжнародний банк реконструкції та розвитку;
- c. Світовий банк;
- d. Міжнародна асоціація розвитку.

14. Регламентація державою міжнародних розрахунків і порядку проведення валютних операцій називається:

- a. валютне регулювання;
- b. валютна інтервенція;
- c. фінансовий механізм зовнішньоекономічних відносин;
- d. державний контроль зовнішньоекономічних відносин.

15. Фінанси зовнішньоекономічної діяльності включають:

- a. загальнодержавні фінанси;
- b. фінанси підприємств і організацій;
- c. фінанси осіб, що здійснюють господарську діяльність;
- d. міжнародні фінанси;
- e. всі відповіді.

ТЕМА 12. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ

Базові терміни

Боргова безпека – рівень внутрішньої та зовнішньої заборгованостей з урахуванням вартості її обслуговування й ефективності використання внутрішніх і зовнішніх запозичень й оптимального співвідношення між ними, достатній для задоволення нагальних соціально-економічних потреб, що не загрожує втратою суверенітету та руйнуванням вітчизняної фінансової системи.

Бюджетна безпека – спроможність бюджетної системи забезпечити платоспроможність держави під час збалансування доходів і видатків та ефективного використання бюджетних коштів у процесі виконання функцій держави.

Валютна безпека держави – забезпеченість держави достатніми валютними коштами, підтримування стабільності внутрішньої та зовнішньої купівельної спроможності грошової одиниці, накопичення необхідного обсягу валютних резервів, виконання міжнародних зобов'язань; стан курсоутворення, спрямований на розвиток вітчизняного експорту та приплив іноземних інвестицій.

Грошово-кредитна (монетарна) політика – сукупність дій та заходів держави у сфері грошового ринку, а також сукупність економічних методів, спрямованих на управління рухом кредитного капіталу.

Девізна політика – передбачає регулювання курсу грошової одиниці України до іноземних валют шляхом купівлі та продажу іноземної валюти на фінансових ринках.

Дефляція – вилучення з обігу частини надлишкової грошової маси, випущеної у період інфляції.

Дисконтна політика – передбачає регулювання руху капіталу та балансування платіжних зобов'язань, а також коригування курсу грошової одиниці шляхом зміни облікової ставки.

Дискреційна (активна) фіскальна політика – свідоме маніпулювання податками та державними видатками з боку органів законодавчої та виконавчої влади з метою змінення реального обсягу національного виробництва та зайнятості, контролю над інфляцією, прискорення темпів економічного зростання (стимулювальна та стримувальна).

Інвестиційна безпека держави – рівень співвідношення між розміром інвестицій країни за кордон та отриманими інвестиціями, який задовольняє потреби внутрішньої економіки та підтримує позитивний платіжний баланс держави.

Інвестиційна політика пов'язана з державними та приватними інвестиціями на розвиток тих галузей та окремих підприємств, що мають найважливіше значення і визначають науково-технічний прогрес.

Інвестиційний клімат – сукупність політичних, правових, економічних та соціальних умов, які забезпечують і сприяють інвестиційній діяльності вітчизняних та закордонних інвесторів.

Індикатор (від лат. *indico* – вказую, визначаю) – елемент, що відображає процес або стан об'єкта спостережень, його якісні та кількісні характеристики.

Інфляційний податок – прибуток від друкування грошей. Уряд може отримувати значні кошти шляхом такого друкування, тобто розширення грошової бази. Фінансуючи дефіцит у такий спосіб, купуючи товари та послуги, держава примушує населення накопичувати номінальні грошові залишки, зменшуючи вартість старих грошей, які в нього є. Отже, інфляція є податком на готівку. У державах із низькою інфляцією обсяг прибутку, який отримується за рахунок друкування грошей, незначний (у США менше 3% від загального обсягу прибутку держави, в Італії та Греції – 10%). При інфляції у 100% максимально можливий інфляційний податок за рахунок емісії грошей може досягнути 25%.

Інфляція – порушення процесу суспільного виробництва, що проявляється у переповненні сфери обігу грошовими знаками понад реальні потреби господарства і їх обезцінюванні та підвищенні загального рівня цін в економіці. Інфляція знижує рівень життя населення, загострює економічні та соціальні суперечності. Діапазон коливання рівнів інфляції досить широкий, але в ньому можна чітко визначити певні інтервали, де інфляція виконує стимулюючу функцію. Так, коли інфляція знаходиться в інтервалі від 1,1 до 4,7% на рік, вона максимально стимулює економічне зростання. Коли інфляція переходить межу 4,7%, темпи економічного зростання починають знижуватися. Коли інфляція сягає 25-45%, економічне зростання припиняється, йому, на зміну приходить стагнація і спад виробництва, який поглиблюється в міру зростання темпів інфляції. Тому при виборі довгострокової стратегії економічного розвитку необхідно орієнтуватися на рівень інфляції 2-5%, а при вирішенні тактичних питань економічних перетворень її темпи можуть підвищуватися до 15-20%.

Фінансова безпека держави – ступінь захищеності фінансових інтересів держави, спроможність держави ефективно формувати та раціонально використовувати фінансові ресурси, достатні для задоволення її потреб, виконуючи зобов'язання та забезпечуючи соціально-економічний розвиток.

Питання для підготовки до семінару

1. Економічна безпека: поняття та базові складові.
2. Фінансова безпека: сутність і місце в системі економічної безпеки.
3. Механізм та системи забезпечення фінансової безпеки держави.
4. Основні складові національної безпеки.
5. Внутрішні і зовнішні фактори, які визначають стан фінансової безпеки держави.
6. Національні економічні інтереси. Приклад пріоритетних національних інтересів в економічній і фінансовій сферах.
7. Загрози економічній безпеці держави. Їх класифікація.
8. Становлення і розвиток правового регламентування економічної безпеки в Україні.
9. Характеристика індикаторів оцінки стану фінансової безпеки України.

Використовуючи матеріали спеціалізованих періодичних видань та наукову літературу дати розгорнуту аргументовану відповідь на питання:

1. Які передумови стали визначальними у підвищенні уваги до проблеми забезпечення економічної безпеки?
2. Проаналізуйте становлення і розвиток правового регламентування економічної безпеки в Україні. Які зміни відбулися у правовому забезпеченні і теоретико-методологічному розумінні економічної безпеки?
3. Розкрийте багатоаспектну сутність поняття «економічна безпека» та прокоментуйте еволюцію теоретичних підходів до трактування сутності цього терміна.
4. Розкрийте багатоаспектну сутність поняття «фінансова безпека», враховуючи відомі вам концептуальні підходи. Який, на вашу думку, підхід у найповнішій формі розкриває суть фінансової безпеки держави?
5. Чи доцільно у структурі фінансової безпеки держави виділяти такі складові: фінансова безпека людини (громадянина), фінансова безпека підприємства, фінансова безпека регіону?
6. Назвіть внутрішні загрози фінансовій безпеці держави. З якими процесами пов'язані зовнішні виклики фінансовій безпеці держави? Спробуйте класифікувати загрози фінансовій безпеці держави на потенційні та реальні.
7. Назвіть пріоритетні національні інтереси у фінансовій сфері та охарактеризуйте принципи, завдання та механізми забезпечення цих життєво важливих інтересів від зовнішніх і внутрішніх загроз.

Визначте правильні (в) чи неправильні (н) наведені твердження:

1. Фінансова безпека є ґрунтовною складовою економічної безпеки держави.
2. Фінансова безпека – це захищеність фінансових інтересів суб'єктів господарювання на усіх рівнях фінансових відносин.
3. Фінансова безпека країни полягає у значному розмірі зовнішньої фінансової допомоги з боку міжнародних фінансових інституцій.
4. Характер фінансової політики держави не впливає на стан фінансової безпеки країни.
5. Фінансова безпека держави має як внутрішній, так і зовнішній аспекти.
6. Фінансова безпека держави включає: бюджетну, податкову, боргову безпеку, фінансову безпеку банківської системи, валютну, грошово-кредитну, інвестиційну безпеку, фінансову безпеку страхового та фондового ринку.
7. Фінансова безпека є складовою грошово-кредитного механізму країни.
8. Фінансова безпека людини та підприємства є наслідком фінансової безпеки країни.
9. Країна знаходиться у стані фінансової безпеки лише за умов відсутності інфляції.
10. Стан платіжного балансу не відображається на показниках фінансової безпеки країни.

До кожного терміна доберіть єдиний правильний варіант визначення.

Терміни	Визначення
1. Валютний коридор	а) елемент, що відображає процес або стан фінансової безпеки, його якісні та кількісні характеристики.
2. Індикатор безпеки	б) підвищення загального рівня цін в економіці, спричинене зменшенням купівельної спроможності грошей, унаслідок переповнення каналів обігу над-лишковою кількістю паперових грошей, незабезпечених відповідним зростанням товарної маси.
3. Інвестиційна безпека держави	в) можливе мінімальне та максимальне відхилення офіційного курсу національної грошової одиниці до іноземних валют.

4. Бюджетний дефіцит	г) співвідношення між сумою платежів, здійснених певною країною за кордоном, і сумою надходжень до цієї країни з-за кордону за певний період.
5. Платіжний баланс	д) рівень співвідношення між розміром інвестицій країни за кордон та отриманими інвестиціями, що задовольняє потреби внутрішньої економіки та підтримує позитивний платіжний баланс держави.
6. Інфляція	е) перевищення видатків бюджету над його доходами.

Терміни	Визначення
1. Бюджетна безпека	а) сукупність політичних, правових, економічних і соціальних умов, що забезпечують та сприяють інвестиційній діяльності вітчизняних і закордонних інвесторів
2. Фінансова безпека держави	б) спроможність бюджетної системи забезпечити платоспроможність держави під час збалансування доходів і видатків та ефективне використання бюджетних коштів у процесі виконання функцій державного регулювання економічного розвитку
3. Боргова безпека	в) ступінь захищеності фінансових інтересів держави, стан фінансової, грошово-кредитної, бюджетної, податкової, валютної, банківської, інвестиційної, митно-тарифної, розрахункової та фондової систем, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів
4. Валютне регулювання	г) забезпеченість держави достатніми валютними коштами, підтримування стабільності внутрішньої та зовнішньої купівельної спроможності грошової одиниці, накопичення необхідного обсягу валютних резервів, виконання міжнародних зобов'язань; стан курсоутворення, направлений на розвиток вітчизняного експорту та приплив іноземних інвестицій
5. Валютна безпека держави	д) рівень внутрішньої та зовнішньої заборгованостей з урахуванням вартості їх обслуговування й ефективності використання внутрішніх і зовнішніх запозичень й оптимального співвідношення між ними, достатній для вирішення нагальних соціально-економічних потреб, що не загрожує втратою суверенітету та руйнуванням вітчизняної фінансової системи
6. Інвестиційний клімат	ж) регламентація державою міжнародних розрахунків і порядку проведення валютних операцій; економічна потреба, зумовлена міжнародною економічною інтеграцією та співпрацею між країнами на світовому ринку

Тести

1. Бюджетний дефіцит – це:

- перевищення доходів бюджету над його видатками;
- перевищення видатків бюджету над його доходами;
- урівноваження доходів та видатків.

2. Індикаторами боргової безпеки є:

- платіжний баланс;
- рівень інфляції;
- обсяги внутрішніх та зовнішніх боргів держави.

3. Як називається процес погашення основного обсягу заборгованості й відсотків за рахунок коштів, отриманих від розміщення нових позик:

- рефінансування державного боргу;
- реорганізація фінансової політики держави;
- монополізація економіки держави

4. Хто розраховує індекс споживчих ціні

- Міністерство фінансів України;
- Державний комітет статистики України;
- Державне казначейство України

5. Рівень фінансової безпеки характеризують:

- коефіцієнти;
- індикатори;
- показники.

6. Як називається підвищення загального рівня цін в економіці, спричинене зниженням купівельної спроможності грошей, унаслідок переповнення каналів обігу надлишковою кількістю паперових грошей, незабезпечених відповідним збільшенням товарної маси:

- інфляція;

- b. дефляція;
- c. платіжний баланс.

7. Порогові значення індикаторів фінансової безпеки визначаються:

- a. експериментально на основі досвіду;
- b. з урахуванням граничних критеріїв, установлених для країн-кандидатів на вступ до ЄС;
- c. як співвідношення значень індикаторів попереднього року до значень поточного року;
- d. варіанти відповіді a) і b) правильні.

8. В якому документі, міститься достовірна інформація щодо дефіциту державного бюджету:

- a. бюлетень НБУ;
- b. закон про Державний бюджет України;
- c. звітні матеріали Міністерства фінансів України;
- d. варіанти відповіді a) і b) правильні;
- e. варіанти відповіді b) і c) правильні;
- f. всі варіанти відповіді правильні.

9. Критерієм безпечності внутрішніх та зовнішніх державних боргів є:

- a. здатність держави погашати борги;
- b. спроможність держави погашати й обслуговувати їх;
- c. надмірне збільшення соціальних видатків порівняно із темпами зростання ВВП.

10. Граничний рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет не має перевищувати:

- a. 20-25%;
- b. 30-35 %;
- c. 40-45%.

11. Скільки відсотків становить ставка податку на прибуток:

- a. 20;
- b. 25;
- c. 18;
- d. 23.

12. Що сприятиме забезпеченню податкової безпеки України:

- a. оптимальне співвідношення прямих і непрямих податків;
- b. упорядкування податкових пільг;
- c. обґрунтування системи диференційованих ставок податків;
- d. значне зростання прямих податків;
- e. збільшення ставки непрямих податків;
- f. варіанти відповіді a – c правильні;
- g. варіанти відповіді b), d) і e) правильні.

13. Внутрішнє позичання здійснюється в Україні через:

- a. облігації внутрішньої позики;
- b. банківські кредити;
- c. всі варіанти відповіді правильні.

14. Безпечним вважається зовнішній державний борг, що не перевищує:

- a. 20% ВВП;
- b. 40% ВВП;
- c. 60% ВВП.

15. Помірною вважається інфляція в діапазоні:

- a. від 2 до 4%;
- b. від 5 до 20%;
- c. від 20 до 25%.

16. Кому належить право встановлювати в Україні валютний коридор або режим плаваючого курсу:

- a. Міжнародному валютному фонду;
- b. Національному банку України;
- c. Міжнародному банку реконструкції та розвитку.

17. У чому полягає сутність валютного регулювання:

- a. контролі за дотриманням валютного законодавства;
- b. регламентації державою міжнародних розрахунків і порядку здійснення валютних операцій;
- c. всі варіанти відповіді правильні

18. Співвідношення між сумою платежів, здійснених певною країною за кордоном, і сумою надходжень до цієї країни з-за кордону за певний період (рік, квартал, місяць) – це:

- a. торговельний баланс;
- b. баланс руху капіталів;
- c. платіжний баланс.

19. У чому полягає сутність можливого мінімального та максимального відхилення офіційного курсу національної грошової одиниці до іноземних валют:

- a. платіжному балансі;
- b. валютному коридорі;
- c. валютному регулюванні

20. Що є елементом, який відображає процес або стан об'єкта спостережень, його якісні та кількісні характеристики:

- a. індикатор;
- b. коефіцієнт;
- c. показник

ТЕМА 13. ФІНАНСИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Базові терміни

Європейська інтеграція - це процес політичної, юридичної, економічної (а в деяких випадках - соціальної та культурної) інтеграції європейських держав, у тому числі й частково розташованих в Європі.

Рада Європейського Союзу - це важливий політичний інститут, який покликаний сприяти врахуванню національних інтересів держав-учасниць та Європейського Союзу в цілому при прийнятті відповідних рішень.

Європейський Парламент складається з представників народів держав, що об'єдналися у Співтовариство.

Європейська Комісія виконує функцію свого роду уряду Європейського Союзу. Хоча в чистому вигляді вона не є таким урядом і не наділена такими повноваженнями як національні уряди країн-учасниць.

Суд Європейського Союзу забезпечує єдине застосування і тлумачення прав ЄС на всій його території. Суд розглядає всі питання, які виникають при виконанні правових норм Союзу.

Європейський центральний банк спільно з національними центральними банками утворює Європейську систему центральних банків і тим самим визначає грошову політику євросони; забезпечує цінову стабільність в євросоні шляхом регулювання грошової маси

Бюджет Євросоюзу - це фінансова основа інтеграційних заходів у межах Союзу, проте він ще не перетворився на інструмент повноцінної фінансової політики ЄС і лише частково є важелем наднаціонального регулювання економік країн-членів Євросоюзу.

Питання для підготовки до семінару

1. Історичний аспект формування та розвитку Європейського Союзу
2. Інститути ЄС
3. Особливості організації фінансової системи Європейського Союзу
4. Валютна політика Європейського Союзу

Використовуючи матеріали спеціалізованих періодичних видань та наукову літературу дати розгорнуту аргументовану відповідь на питання:

1. Які етапи економічної інтеграції у своєму розвитку пройшов ЄС? Чому ЄС є найбільш розвинутим інтеграційним угрупованням у світі?
2. Проаналізуйте та порівняйте (на ваш вибір) два етапи економічної інтеграції в Європі. У чому полягають особливості фінансової політики на кожному із них?
3. У чому полягають особливості економічної інтеграції та фінансової політики на етапі формування спільного ринку та єдиного внутрішнього ринку ЄС?
4. Які переваги та недоліки економічної інтеграції в ЄС?
5. У чому полягає історична роль підписання Маастрихтської угоди? Назвіть її найважливіші положення.
6. Що варто розуміти під поняттям «валютно-фінансова конвергенція»? Які критерії валютно-фінансової конвергенції визначає Маастрихтський договір?
7. Охарактеризуйте особливості організації фінансів ЄС.
8. Які особливості бюджету ЄС? На яких принципах він базується і які завдання покликаний вирішувати?
9. На яких принципах і за рахунок яких джерел формуються
10. доходи бюджету ЄС? Охарактеризуйте власні ресурси бюджету ЄС.
11. Охарактеризуйте видатки бюджету ЄС. На які цілі використовуються кошти бюджету ЄС?
12. Які проблеми бюджетної політики ЄС стали передумовою формування бюджетної стратегії?
13. Охарактеризуйте особливості бюджетного процесу в ЄС. Назвіть функції та повноваження інститутів ЄС у рамках бюджетного процесу.
14. Що передбачає уніфікація і гармонізація податкових систем країн ЄС? Назвіть основні цілі та принципи податкової гармонізації в ЄС.
15. Розкрийте особливості та напрями гармонізації непрямих податків у ЄС.
16. У чому полягають особливості, завдання та проблеми уніфікації оподаткування компаній (гармонізація прямих податків) у ЄС?
17. Розкрийте суть валютної інтеграції та назвіть основні стадії організації валютних відносин у рамках такої інтеграції. Що таке механізм валютної інтеграції?
18. Охарактеризуйте основні етапи гармонізації валютної політики ЄС. Розкрийте взаємозв'язок валютної і бюджетної політики в рамках ЄС.

19. Охарактеризуйте інституційну структуру ЄС. Розкрийте роль та функціональне призначення керівних органів, що утворюють «інституційний трикутник» і відіграють ключову роль у прийнятті фінансових рішень у ЄС.

20. Розкрийте роль та функціональне призначення фінансових інституцій ЄС – Європейського інвестиційного банку та Європейського центрального банку.

До кожного терміна доберіть єдиний правильний варіант визначення.

Терміни	Визначення
а) спільний ринок	1) централізований фонд грошових коштів країн-членів та водночас фінансовий план формування та використання фінансових ресурсів Європейського Союзу.
б) європейська валютна система	2) зближення економічної політики країн, зменшення розриву в показниках економічного розвитку між національними державами, вирівнювання соціально-економічного розвитку країн у рамках інтеграційного об'єднання.
в) критерії конвергенції	3) макроекономічні та інституціональні умови, дотримання яких надає право вступу до інтеграційного об'єднання (зокрема Європейського валютного союзу).
г) бюджет ЄС	4) скасування всіх торговельних перешкод у межах Співтовариства задля об'єднання національних ринків у єдиний ринок.
д) конвергенція	5) один із типів міжнародних валютних систем, представлений групою країн, які встановили межі взаємних коливань курсів своїх національних валют і використовують однакові засоби валютного регулювання.

Терміни	Визначення
а) податкова уніфікація	1) специфічної організаційно-економічної форми відносин країн ЄС у валютній сфері, спрямованої на стимулювання інтеграційних процесів, зменшення амплітуди коливань курсів національних валют та їх взаємну ув'язку.
б) валютна інтеграція	2) введення обов'язкових однакових юридичних норм і правил у сфері оподаткування і формування на цій основі єдиної податкової системи.
в) податкова гармонізація	3) створення регіональних зон, у межах яких забезпечується відносно стійке співвідношення курсів національних валют або поступова заміна їх регіональною валютою, а також спільне регулювання валютних відносин та єдина валютна політика щодо інших країн.
г) валютний союз	4) скасування будь-яких перешкод щодо руху фінансового капіталу між учасниками валютного союзу.
д) повна фінансова інтеграція	5) вироблення загальної стратегії держав у сфері податкових правовідносин, що передбачає координацію податкової політики, систематизацію та уніфікацію окремих податків і податкових систем країн.

Тести

1. Який з вищевказаних договорів є чинним установчим договором ЄС? Договір про ...

- Європейський Союз у редакції Маастрихтського договору;
- Європейський економічний простір;
- заснування Європейського співтовариства;
- Європейський Союз у редакції Лісабонського договору.

2. Євроатом згідно з Лісабонським договором ...

- перестав існувати;
- передав свої повноваження ЄС;
- став агенцією Європейського Союзу;
- отримав статус суб'єкта міжнародного права.

3. Європейська асоціація вільної торгівлі – це ...

- одне із співтовариств, на основі яких створено Європейський Союз;
- організація, в яку перетворилося Європейське співтовариство після набуття чинності Лісабонського договору;

с) організація, до якої входять держави, що не є членами ЄС;

д) організація, до якої входять як держави, що не є членами ЄС, так і всі держави – члени ЄС.

4. Строковим установчим договором був договір про ...

- заснування Європейського співтовариства з вугілля та сталі;
- Європейський Союз;

- c) заснування Європейського співтовариства з атомної енергії;
- d) Європейське економічне співтовариство.

5. Європейський економічний простір створений як

- a) міжнародна організація для забезпечення свободи руху осіб, товарів, капіталів та послуг між країнами ЄС;
- b) особливий правовий режим для забезпечення свободи руху осіб, товарів, капіталів та послуг між країнами ЄС;
- c) особливий правовий режим для забезпечення свободи руху осіб, товарів, капіталів та послуг між країнами Європейського співтовариства і Європейською асоціацією вільної торгівлі;
- d) міжнародна організація для забезпечення свободи руху осіб, товарів, капіталів та послуг між країнами Європейського співтовариства і Європейською асоціацією вільної торгівлі.

6. Після Другої світової війни за пропозицією Робера Шумана створений (-ні), (-но)

- a) Європейський Союз;
- b) Європейські співтовариства;
- c) Європейське співтовариство вугілля і сталі;
- d) ЄСВС та ЄЕС.

7. Єдиний Європейський Акт – це нормативно-правовий акт,

- a) відповідно до якого здійснено низку реформ, що згодом привели до створення Європейського Союзу;
- b) що об'єднав органи трьох Європейських співтовариств;
- c) відповідно до якого створений Європейський Союз;
- d) відповідно до якого здійснено низку реформ, що започаткували прямі вибори до Парламенту ЄС.

8. Організація “Європейський Союз” створена на основі трьох Співтовариств, а саме:

- a) Європейського співтовариства вугілля і сталі, Європейського оборонного співтовариства, Європейського політичного співтовариства;
- b) Європейського співтовариства вугілля і сталі, Європейського економічного співтовариства, Євроатома;
- c) Європейського співтовариства вугілля і сталі, Європейського економічного співтовариства, Бенілюкс;
- d) Європейського співтовариства вугілля і сталі, Європейського економічного співтовариства, САВТ.

9. Європейські співтовариства після утворення Європейського Союзу в 1992 р.

- a) перестали існувати;
- b) збереглися у вигляді структурних компонентів (“опор”) нової організації;
- c) змінили назву на Європейський Союз;
- d) стали елементами інституційної структури Європейського Союзу.

10. Першим Співтовариством за часом створення було Європейське

- a) економічне співтовариство;
- b) політичне співтовариство;
- c) співтовариство вугілля і сталі;
- d) оборонне співтовариство.

11. Європейський Союз був заснований

- a) Єдиним Європейським актом 1987 р.;
- b) Маастрихтським договором 1992 р.;
- c) Лісабонським договором 2007 р.;
- d) Амстердамським договором 1997 р.

12. Суб'єктами міжнародного права згідно з Маастрихтським договором 1992 р. були

- a) Європейське співтовариство вугілля і сталі, Європейське оборонне співтовариство, Європейське політичне співтовариство;
- b) Європейське співтовариство вугілля і сталі, Європейське економічне співтовариство, Європейський Союз;
- c) Європейське співтовариство вугілля і сталі, Європейське оборонне співтовариство, Євроатом;
- d) Європейське співтовариство вугілля і сталі, Європейське економічне співтовариство, Євроатом.

13. Принцип, згідно з яким у сферах, що не належать до виключної компетенції ЄС, Союз діє лише в тому обсязі, у якому держави-члени не можуть належним чином досягти цілей

запропонованого заходу на центральному, регіональному або місцевому рівнях, а натомість це краще здійснити на рівні Союзу з огляду на масштаби або результати запропонованих заходів, – це принцип

- a) верховенства права ЄС;
- b) субсидіарності;
- c) пропорційності;
- d) прямої дії права ЄС.

14. Спільний внутрішній ринок передбачає ...

- a) вільний рух товарів, капіталів, робочої сили та послуг;
- b) уніфікацію правил торгівлі з третіми державами та запровадження спільної грошової одиниці;
- c) вільний рух товарів, капіталів та робочої сили;
- d) вільний рух товарів, капіталів, робочої сили та послуг, уніфікацію правил торгівлі з третіми державами та запровадження спільної грошової одиниці.

15. Згідно з установчими договорами ЄС є

- a) міжнародною організацією;
- b) конфедерацією;
- c) федерацією;
- d) конфедерацією з елементами федерації.

16. Принципом функціонування ЄС, згідно з яким заходи ЄС за змістом та формою не повинні виходити за межі того, що є необхідним для досягнення цілей установчих договорів, є принцип

- a) субсидіарності;
- b) пропорційності;
- c) верховенства права ЄС;
- d) збалансованого розподілу повноважень.

17. Проблема “дефіциту демократії” в ЄС ...

- a) пов’язана з недемократичністю держав – членів ЄС;
- b) пов’язана з недемократичністю виборів до Європейського парламенту;
- c) характеризує віддаленість ЄС від його громадян;
- d) характеризує діяльність Європейського Союзу відносно регіонів ЄС.

18. Контроль за виконанням бюджету ЄС здійснює

- a) Європейський парламент;
- b) Рахункова палата;
- c) Суд ЄС;
- d) Комісія ЄС.

19. Бюджет ЄС ухвалює

- a) Рахункова палата ЄС;
- b) Рада ЄС за погодженням з Європейським парламентом;
- c) Європейська рада за погодженням з державами-членами;
- d) Європейський центральний банк.

20. Виконання бюджету ЄС здійснює

- a) Рада ЄС;
- b) Рахункова палата (Палата аудиторів) ;
- c) Комісія ЄС;
- d) Європейський центральний банк та Європейський інвестиційний банк.

21. Європейський Союз набув правосуб’єктності згідно з

- a) Маастрихтським договором 1992 р.;
- b) Лісабонським договором 2007 р.;
- c) Амстердамським договором;
- d) правосуб’єктність Європейського Союзу перебуває на стадії формування.

22. Компетенція Європейського Союзу має ... характер.

- a) небмежений;
- b) делегований;
- c) обмежений і делегований;
- d) небмежений і делегований.

23. Джерелом влади в Європейському Союзі виступає

- a) народ Європейського Союзу;

- b) Європейські співтовариства;
- c) глави держав або урядів держав – членів ЄС;
- d) національні парламенти держав-членів.

24. У кожній державі-члені Європейський Союз є

- a) юридичною особою, що має найширшу право- та дієздатність;
- b) громадською організацією, що підтримує і захищає економічні інтереси її учасників;
- c) специфічним суб'єктом міжнародного права;
- d) міжнародною організацією.

25. Держава-кандидат на вступ до ЄС – це держава,

- a) що бажає вступити до ЄС і прийняла відповідне рішення на національному рівні;
- b) яка подала офіційну заявку на вступ до ЄС;
- c) з якою відкриті переговори про вступ;
- d) що бажає вступити в ЄС та відповідає всім критеріям вступу.

26. Україна щодо ЄС

- a) є державою-кандидатом;
- b) є державою-заявницею;
- c) є асоційованим членом ЄС;
- d) не має жодного із зазначених статусів.

27. У разі систематичного і грубого порушення державою-членом цінностей, на яких ґрунтується ЄС, можливе

- a) припинення членства такої держави в ЄС;
- b) призупинення її членства в ЄС;
- c) покладення на державу штрафу та її примусове виключення з ЄС;
- d) примусове виключення з ЄС.

28. Обов'язковими умовами набуття членства в ЄС, згідно з його установчими договорами, є такі:

- a) членство в Раді Європи та НАТО;
- b) відповідність національного законодавства нормам права ЄС та високий рівень економічного розвитку;
- c) бути європейською державою та поважати цінності ЄС;
- d) усе зазначене вище.

29. Право на добровільний вихід з Європейського Союзу

- a) передбачено в Договорі про Європейський Союз;
- b) закріплене в Хартії про основоположні права ЄС;
- c) передбачено в Договорі про функціонування ЄС;
- d) нормативно не визначено.

30. Держави – члени Європейського Союзу не втрачають

- a) суверенітет, передаючи його у повному обсязі на користь ЄС;
- b) суверенітет, а обмежують свої суверенні права на користь ЄС;
- c) частину свого економічного суверенітету;
- d) суверенітет у вирішенні економічних питань та питань безпеки.

31. Територія Європейського Союзу охоплює територію

- a) усіх держав-членів;
- b) держав-членів та їхніх колишніх колоній;
- c) усіх держав-членів з окремими виключеннями відповідно до установчих договорів;
- d) держав-членів та держав ЄАВТ.

32. Договір про приєднання до Європейського Союзу після завершення переговорів підписується

- a) організацією “Європейський Союз” з кожною державою-кандидатом окремо;
- b) державами-членами Європейського Союзу з кожною з держав-кандидатів окремо;
- c) державами-членами Європейського Союзу з усіма державами-кандидатами разом;
- d) Президентом Європейського Союзу.

33. Право вето на вступ нових держав у ЄС належить

- a) Європейському парламенту і державам-членам;
- b) найвпливовішим державам-членам;
- c) Європейській раді;
- d) Раді Європейського Союзу.

34. Держава, що прагне вступити до Європейського Союзу, подає заявку до ...

- a) національних парламентів держав-членів;
- b) Ради ЄС;
- c) національних парламентів держав-членів і Європейського парламенту;
- d) Комісії ЄС, Ради ЄС та Європейського парламенту.

35. Додаткові критерії до держав, що прагнуть вступити до Європейського Союзу, були ухвалені ...

- a) на засіданні Європейської ради в Копенгагені;
- b) на засіданні Європейської ради у Страсбурзі.
- c) Судом ЄС у Люксембурзі;
- d) на спільному засіданні Ради ЄС, Комісії ЄС та представників урядів держав – членів ЄС у Брюсселі.

36. “Латентним” критерієм членства в ЄС є ...

- a) вирішення державою усіх своїх територіальних спорів;
- b) визначення меж державних кордонів із сусідніми державами;
- c) членство в Раді Європи;
- d) усе вищевикладене.

37. До інститутів Європейського Союзу не належить ...

- a) Президент Європейської ради;
- b) Рада ЄС;
- c) Європейська рада;
- d) Європейський центральний банк.

38. “Дефіцит демократії” в ЄС означає ...

- a) відсутність у громадян третіх країн, що на законних підставах перебувають на території ЄС, брати участь у виборах до Європейського парламенту;
- b) надання основних законодавчих повноважень органу, до складу якого входять представники виконавчої влади держав-членів;
- c) відсутність у громадян ЄС права формувати органи ЄС;
- d) відсутність у громадян третіх країн, що на законних підставах перебувають на території ЄС, права брати участь у регіональному самоврядуванні.

39. Принципом побудови інституційного механізму ЄС є принцип ...

- a) солідарності;
- b) наділення повноваженнями;
- c) заборони зворотної дії права ЄС;
- d) *pacta sunt servanda*.

40. Організаційний механізм Європейського Союзу складається з ...

- a) інститутів та установ;
- b) інститутів, органів та агенцій;
- c) інститутів та органів;
- d) інститутів.

41. Інституцією, що розробляє політичні орієнтири ЄС, є ...

- a) Рада ЄС;
- b) Європейська рада;
- c) Рада Європи;
- d) Європейська комісія.

42. Який з інститутів Європейського Союзу виконує здебільшого виконавчі функції?

Виконавчі функції здебільшого виконує ...

- a) Рада Європейського Союзу;
- b) Європейська комісія;
- c) Рахункова палата;
- d) Європейська рада.

43. До судової системи Європейського Союзу входять ...

- 1) Суд ЄС, Загальний суд, Трибунал з питань цивільної служби;
- 2) Суд ЄС, суд першої інстанції, Трибунал з питань цивільної служби;
- 3) Суд ЄС, Загальний суд;
- 4) Суд ЄС та суд першої інстанції.

44. Органом, що обирається шляхом прямого волевиявлення громадян ЄС, є ...

- a) Президент Європейської ради;
- b) Рада ЄС;
- c) Європейський парламент;
- d) Європейська рада.

45. Статус інституту після набуття чинності Лісабонського договору отримав ...

- a) Загальний суд;
- b) Європейський центральний банк;
- c) Рада ЄС;
- d) Рахункова палата.

46. Судовим органом ЄС, що має право давати оцінку сумісності міжнародного договору, до якого ЄС має намір приєднатися або його укласти, положенням установчих договорів ЄС, є ...

- a) Суд ЄС;
- b) Загальний суд;
- c) Суд ЄС та Загальний суд;
- d) Суд ЄС, Загальний суд, Трибунал з питань цивільної служби.

47. Органом ЄС, який має право надавати офіційне тлумачення установчим договорам ЄС, є ...

- a) Суд Правосуддя ЄС;
- b) Європейська комісія;
- c) Європейська рада;
- d) Європейський парламент.

48. “Інституційний трикутник”, на який покладено обов’язок виконувати законодавчу функцію, утворюють ...

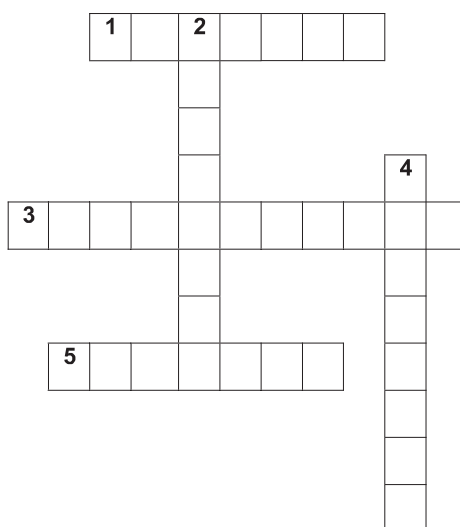
- a) Європейська комісія, Європейська рада, Рада ЄС.
- b) Рада ЄС, Європейська комісія, Європейський парламент;
- c) Європейська комісія, Європейська рада, Європейський парламент;
- d) Європейський парламент, Європейська комісія, Суд ЄС.

49. Консультативні висновки Економічного та соціального комітету і Комітету регіонів (не) мають юридичну (-ої) силу (-и) для ...

- a) законодавчих органів Європейського Союзу при прийнятті нормативних актів у певних галузях;
- b) законодавчих органів Європейського Союзу, але при прийнятті нормативних актів у певних галузях їх отримання є обов’язковим;
- c) третіх осіб;
- d) суб’єктів господарювання Європейського Союзу.

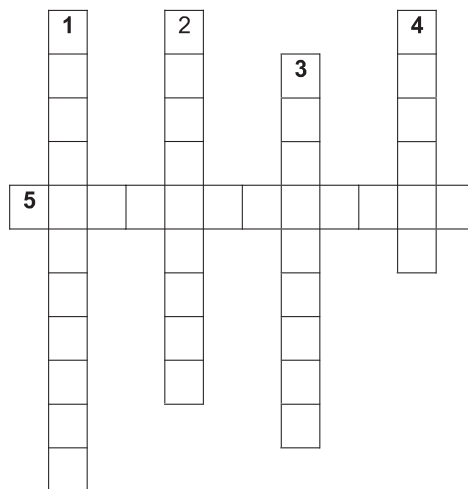
КРИПТОГРАМИ ДЛЯ РОЗВ'ЯЗКУ

Криптограма 1

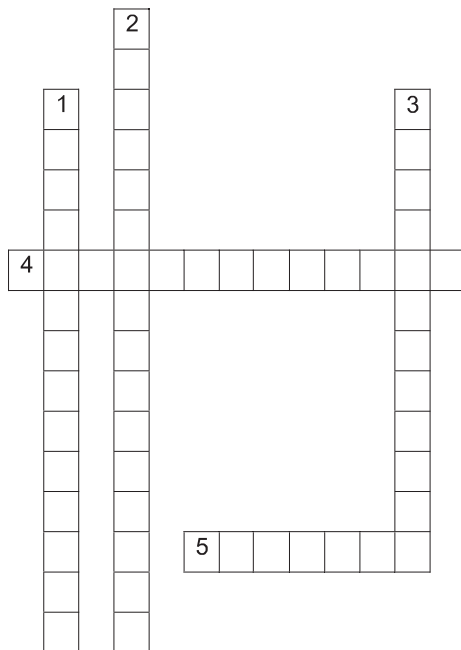
1. Вид страхування, при якому об'єктом виступає недоотриманий прибуток чи збитки при здійсненні певних фінансових або господарських операцій.
2. Державні позики, які мають матеріальну забезпеченість.
3. Грошові кошти, які населення не витрачає, а накопичує.
4. Юридична або фізична особа, яка купує цінні папери певного емітента, вкладаючи кошти в його діяльність.
5. Стан державного бюджету, при якому бюджетні видатки перевищують доходи.

Криптограма 2

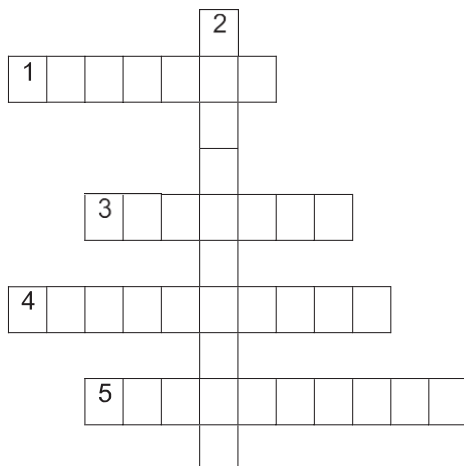
1. Тип фінансової політики, яка передбачає свідоме маніпулювання податками і державними видатками з метою зміни реального обсягу виробництва і зайнятості та контролю за інфляцією і прискоренням економічного зростання.
2. Фінансовий ринок, на якому нові випуски цінних паперів продаються та купуються вперше.
3. Метод управління державним боргом, при якому здійснюється зміна рівня доходності по позиках.
4. Акція, яка передбачає встановлення її власника.
5. Основна операція, яка виконується на фінансовому ринку і базується на принципах поворотності, терміновості, платності і забезпеченості.

Криптограма 3

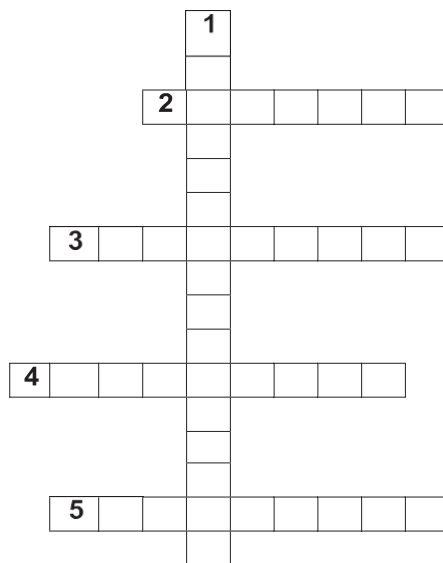
1. Ринок, на якому вільні грошові ресурси кредитних установ залучаються і розміщуються банками між собою.
2. Вид страхування, в якому об'єктом виступає зобов'язання застрахованої особи виплатити відшкодування за завдані збитки третім особам.
3. Принцип кредитування, який означає, що надання кредиту здійснюється на певний термін, по закінченні якого кредит має бути повернений.
4. Метод управління державним боргом, який передбачає обмін зовнішнього боргу на акціонерний капітал зі знижкою.
5. Доходи населення, які включають суму грошових і натуральних доходів за всіма джерелами їх надходження.

Криптограма 4

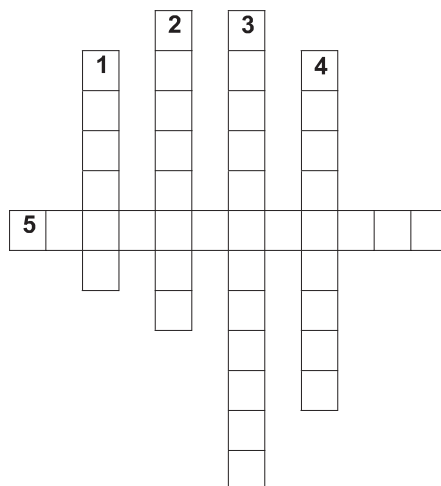
1. Вид страхування, при якому об'єктом виступає здоров'я громадян.
2. Об'єднання (обмін) декількох раніше випущених позик в одну облигацію нової позики.
3. Політика, яка передбачає регулювання курсу грошової одиниці України до іноземних валют шляхом купівлі та продажу іноземної валюти на фінансових ринках.
4. Вид векселя, який являє собою письмовий наказ власника векселя, адресований векседавцю про виплату суми грошей третій особі в зазначений строк шляхом індосаменту.
5. Доходи населення в грошовій формі.

Криптограма 5

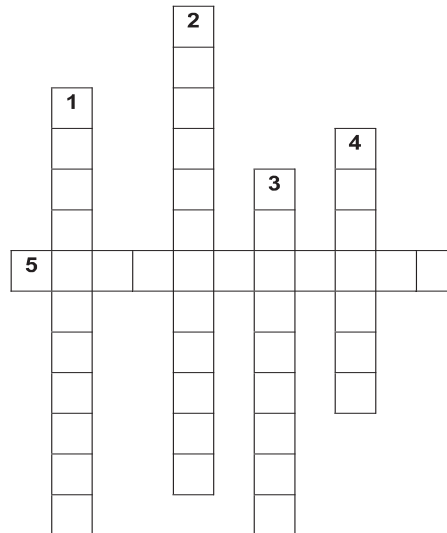
1. Метод управління державним боргом, який передбачає перегляд умов його обслуговування (процентів, суми, строків виплати).
2. Вид страхування, об'єктом якого виступає життя і здоров'я громадян.
3. Політика, метою якої є забезпечення фінансування державних витрат, підтримка соціальної рівноваги, упередження майнового розшарування населення, згладження циклічних коливань, запобігання інфляції.
4. Фінансовий ринок, що охоплює ту частину фінансових відноин, що матеріалізується при укладанні кредитних угод.
5. Цінний папір, що являє собою боргове зобов'язання позичальника перед кредитором, яке оформлюється продажем-купівлею спеціального цінного паперу.

Криптограма 6

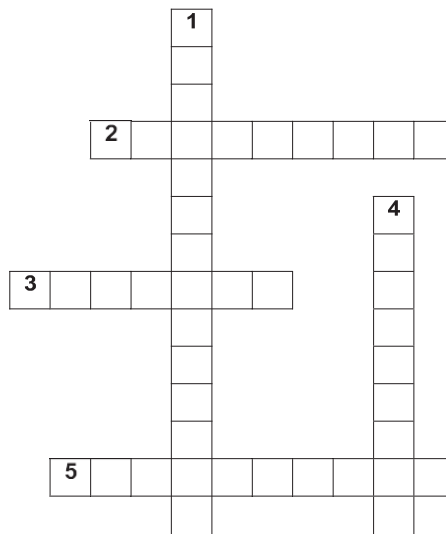
1. Доходи населення, що являють собою суму сукупних доходів за виключенням податків і обов'язкових платежів.
2. Політика, що передбачає регулювання руху капіталу та балансування платіжних зобов'язань, а також коригування курсу грошової одиниці шляхом зміни облікової ставки.
3. Фінансовий ринок, на якому угоди укладаються за межами біржі.
4. Вид страхування, в якому об'єктом виступають працездатність і працевлаштування.
5. Метод управління державним боргом, який передбачає зміну умов обігу позики, пов'язаних із строками її дії.

Криптограма 7

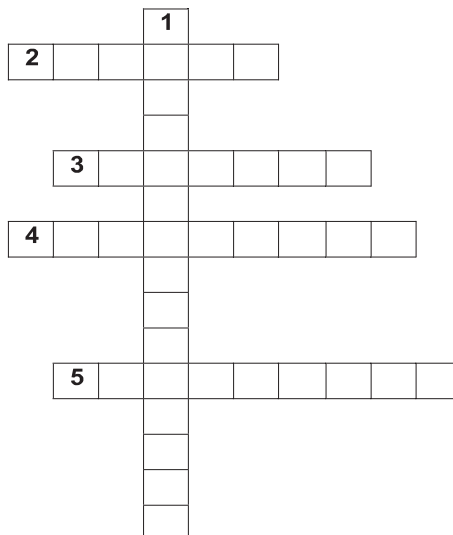
1. Державні позики, що не мають матеріального забезпечення, а їх надійність визначається авторитетом держави.
2. Принцип кредитування, який означає, що кошти надаються позичальнику у тимчасове користування і мають бути повернені.
3. Фінансовий ринок, на якому обертаються короткострокові цінні папери, головною характеристикою яких є висока ліквідність і мобільність.
4. Вид страхування, об'єктом якого виступає рухоме і нерухоме майно фізичних і юридичних осіб.
5. Державний борг, який включає загальну суму заборгованості і процентів, що мають бути сплачені за позиками.

Криптограма 8

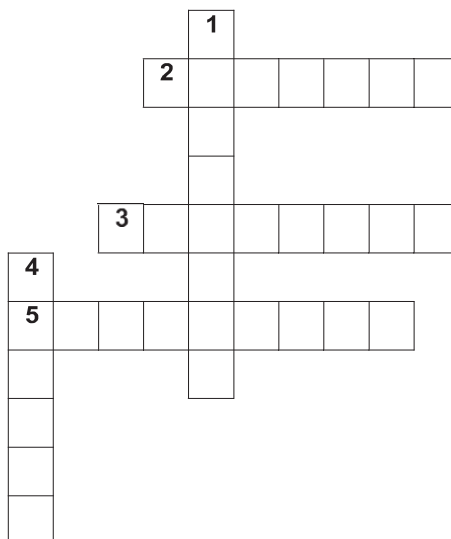
1. Принцип кредитування, який передбачає встановлення форм відшкодування збитків банку у разі неповернення кредиту.
2. Ринок короткострокових боргових зобов'язань, де товаром виступають гроші, а ціною їх використання – проценти за користування кредитом.
3. Витрати населення, до складу яких включаються витрати на придбання продуктів харчування, непродовольчих товарів повсякденного користування, комунальні платежі.
4. Довготривалий курс фінансової політики, який передбачає вирішення крупно масштабних завдань.
5. Державний борг, який являє собою заборгованість кредиторам в середині країни.

Криптограма 9

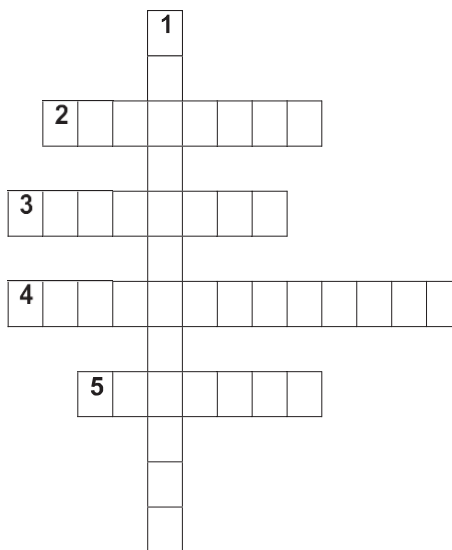
1. Передача договору страхування від одного страховика до іншого.
2. Стандартний документ, який засвідчує зобов'язання придбати (продати) цінні папери (товари, кошти) на визначених умовах у майбутньому, з фіксацією ціни на час його укладення або на час придбання за рішенням сторін.
3. Позики, що випускаються місцевими органами управління для поповнення місцевих бюджетів.
4. Фінансовий ринок, на якому відбувається подальший продаж та купівля непогашених зобов'язань.
5. Державний борг, який включає суму заборгованості країни іноземним державам, міжнародним фінансовим організаціям та юридичним особам.

Криптограма 11

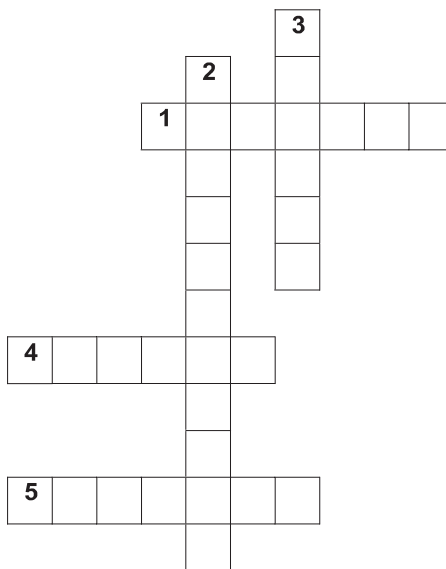
1. Ринок, що пов'язаний з обслуговуванням міжнародного платіжного обігу (оплатою грошових зобов'язань юридичних і фізичних осіб різних країн).
2. Заходи фінансової політики, спрямовані на вирішення завдань конкретного етапу розвитку.
3. Державний борг, який включає суму боргу і належних до виплати процентів, що підлягають поверненню в поточному році.
4. Стандартний документ, який засвідчує право (але не зобов'язання) придбати (продати) цінні папери (товари, кошти) на визначених умовах у майбутньому, з фіксацією ціни на час його укладення або на час придбання за рішенням сторін.
5. Капітал, з якого домашнє господарство починає своє існування.

Криптограма 10

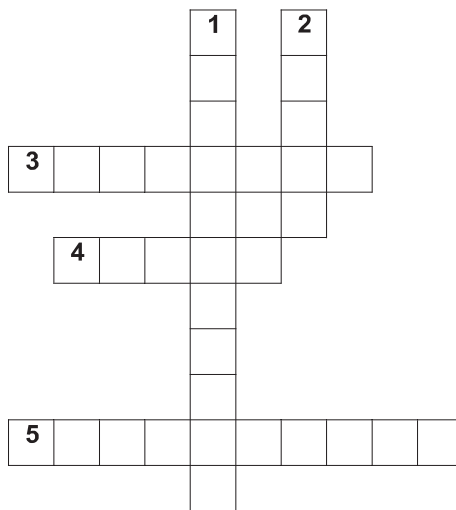
1. Вид фінансової політики, суть якої зводиться до утримання на звичному для держави рівні випуску продукції при стабільних цінах.
2. Вексель, емітований покупцем товарів.
3. Державні позики, які надходять від урядів, юридичних та фізичних осіб інших держав та міжнародних організацій.
4. Акція, яка дає переважне право власнику на одержання дивідендів і на пріоритетну участь у розподілі майна акціонерного товариства у разі його ліквідації.
5. Доходи населення, які визначаються шляхом ділення темпів росту наявних доходів і споживчий цін.

Криптограма 12

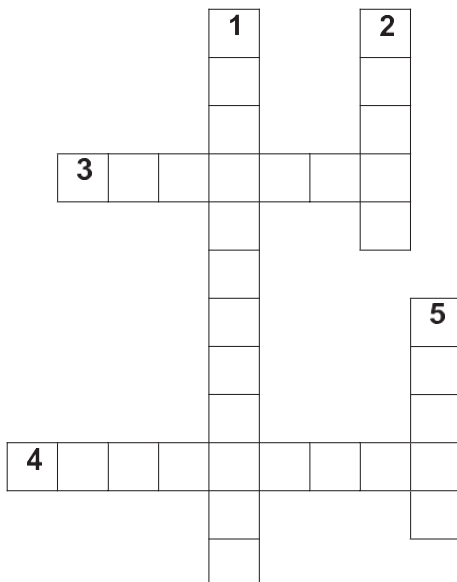
1. Вексель, що являє собою письмове просте зобов'язання векселедавця про виплату суми грошей власникові векселя у зазначений строк.
2. Пільги, які надаються одною державою іншій на взаємній основі, або в односторонньому порядку.
3. Державний борг, який являє собою суму заборгованості без урахування плати за його користування.
4. Страховий посередник, який укладає угоди страхування від імені страховальника.
5. Продаж з публічних торгів, при якому товар або майно, що продається, можуть бути придбані особою, яка запропонувала за них найвищу ціну.

Криптограма 13

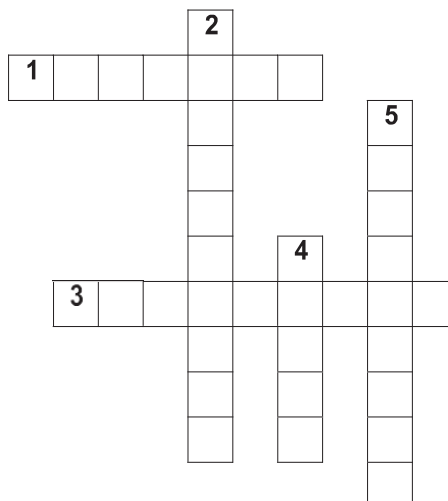
1. Система економічних відносин, завдяки яким формуються і витрачаються грошові фонди, призначені для відшкодування збитків у разі виникнення небезпечних подій.
2. Страховий посередник, який укладає угоди страхування від імені страховика.
3. Позики, які випускаються центральними органами управління і спрямовуються в державний бюджет.
4. Метод управління державним боргом, який передбачає надання можливості країні- боржнику викупити власні боргові зобов'язання на вторинному ринку зі знижкою.
5. Документ без установленого строку обігу, який дає право на певну частину власності акціонерного товариства, на управління ним, отримання доходу у вигляді дивідендів, а також на участь у розподілі майна при ліквідації акціонерного товариства.

Криптограма 14

1. Операції, які представляють переуступку банку за певну плату дебіторської заборгованості підприємства.
2. Визначені державою ліміти обсягів (інколи у вартісному виразі) імпорту будь-якого виду продукції за певний період.
3. Юридична особа або уповноважений державою орган, який здійснює випуск в обіг цінних паперів.
4. Державні позики, які характеризуються тим, що державні цінні папери купуються з певною знижкою, а погашаються за номінальною вартістю.
5. Вексель, емітований банком.

Криптограма 15

1. Письмове боргве зобов'язання суворо встановленої форми, що видається позичальником кредитору і дає останньому право вимагати від позичальника сплати до визначеного терміну суми грошей, вказаної у ньому; елемент комерційного кредиту.
2. Похідні цінні папери.
3. Державні позики, що надаються юридичним, фізичним особам і нерезидентам на внутрішньому ринку.
4. Заклад, у якому здійснюється купівля-продаж цінних паперів, валюти або масових товарів, що продаються за стандартами чи зразками.
5. Принцип кредитування, який передбачає виплату відсотків за користування кредитом.